جو ڪاتب هُئين تون قرآن شريف گڏ ڪر، انهيءَ ڪُجهه عذر ڪيو، پر پوءِ هي عظيم الشان ڪم شروع ڪيائين ۽ چمڙن ۽ ڪکيءَ جي ڏرهن ۽ ٻڪرين جي ڦٽين کان، جتي جتي دستياب ٿيو پن لوحن يعني ڏرهن ۾ گڏ ڪيائين. هي قرآن شريف حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه جي حياتيءَ ۾ وٽن رهيو ۽ وفات کان پوءِ حضرت عمر فاروق رضي الله تعاليٰ عنه وٽ رهيو. حضرت علي رضي الله تعاليٰ عنه جن فرمائيندا هوا ته حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه کي قرآن جي وجه کان زياده اجر ملندو. پاڻ ٻه ورهه ۽ ست مهينا خلافت ڪيائون. جناب رسول الله صلي الله عليه وسلم جي انتقال جي صدمه کان روز بروز ضعيف ۽ ڪمزور ٿيندا ويندا هوا. ستين جمادي الاخريٰ ١٣ھ جي پاڻ سرديءَ ۾ غسل ڪيائون انهيءَ سبب کان کين بخار ٿي پيو ۽ مرض ڏيگهارو ٿي ويو.

جڏهن سندن وفات قريب ٿي تڏهن حضرت عائشه صديقه رضي الله تعاليٰ عنها کي وصيت فرمايائون ته مونکي جيڪي ڪپڙا پهريل آهن تن کي ڌوئي مونکي ڪفن ڏجو. ماڻهن وٽن اچي چيو ته اسين ڪنهن طبيب کي وٺي اچون جو اوهان جي طبيعت ڏسي. پاڻ فرمايائون ته منهنجي طبيب مونکي ڏسي چيو آهي. "اِنِّيْ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيْدُ" يعني آئون جو گهران سو ڪندس.

حضرت سلمان فارسي رضي الله تعاليٰ عنه وٽن پڇڻ لاءِ تشريف فرمايئو ۽ چيائين ته اي ابوبڪر (رضي الله تعاليٰ عنه) مونکي ڪا وصيت ڪر، پاڻ فرمايائون ته خدا تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهُ تنهنجي لاءِ دنيا فتح ڪرڻ جو ارادو ٿو رکي ان مان گذران پوري ڪرڻ جيترو وٺ ۽ ياد رک! جيڪو صبح جي نماز ادا ٿو ڪري اهو الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهُ جي عهد ۾ ٿو ٿئي، اهڙو ڪم نه ڪجِ جو الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهُ جي عهد شڪني ڪرين ۽ اهڙي عهد شڪني تو کي منهن ڀر دوزخ ۾ وجهندي.

جڏهن حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه جن گهڻي مرض سبب باهر نه نڪري سگهيا تڏهن ماڻهن کين عرض ڪيو ته اوهين ڪنهن کي پنهنجو نائب مقرر ڪيو، پاڻ فرمايائون ته مون عمر (رضي الله تعاليٰ عنه) کي پنهنجو نائب مقرر ڪيو آهي. ماڻهن عرض ڪيو ته اهڙي تند مزاج ۽ سخت دل کي نائب

مقرر ٿا ڪريو، اوهين الله جَلَّ جَلَالُهٗ کي ڪهڙو جواب ڏيڻ فرمائيندؤ - ان تي فرمايا
ته هي جواب ڏيندس ته يا الله جَلَّ جَلَالُهٗ، جو تنهنجي مخلوق ۾ سڀني کان ڀلو هو انکي
نائب ڪيم - ورري حضرت عمر رضي الله تعاليٰ عنه کي سڏائي فرمايائون ته آئون توکي
وصيت ٿو ڪريان، جو الله جَلَّ جَلَالُهٗ جا ڪجهه ڏينهن جا حق آهن انهن کي رات جو
قبول نٿو ڪري ۽ جي رات جا حق آهن تن کي ڏينهن جو قبول نٿو ڪري ۽ انهي نفل کي قبول
نٿو ڪري جيستائين فرض ادا نه ڪري - قيامت جي ڏينهن جو ڳري پڙ وارن جو ڳرو ٿيندو
ان جو سبب هوءِ آهي جو انهن دنيا ۾ حق جي تابعداري ڪئي هوندي ۽ پنهنجي مٿان حق
جي تابعداري ڪري ڳرو سمجهو هوندو ۽ ان تراز ولاءِ جنهن ۾ سواءِ حق جي ٻيو ڪجهه نه
رکيو وڃي، لائق هي آهي جو وزن ان جو زياده ٿئي ۽ هلڪي پڙ وارن جو هلڪو پڙ ٿيندو
ان جو سبب هي هوندو، جو دنيا ۾ انهن باطل جي پيروي ڪئي هوندي ۽ انکي پنهنجي مٿان
هلڪو معلوم ڪيو هوندائون ۽ جنهن ترازو ۾ جو باطل کان سواءِ ٻيو ڪجهه نه رکيو وڃي
ان کي هلڪو ٿيڻ زيبا آهي - الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهٗ اهل جنت جو ذڪر انهن جي بهتر عملن سان
فرمايو آهي ۽ انهن جي برائي کان درگذر فرمايو آهي - تڏهن چوڻ وارو توچوي ته آئون
انهن ماڻهن کان گهٽ آهيان ۽ انهن جي درجه کي نه ٿو پهچان ۽ دوزخ وارن جو ذڪر
انهن جي بڇڙن اعمالن سان ڪيو آهي ۽ جو عمل نيڪ انهن ڪيو آهي ان کي انهن تي واپس
ڪري ڏنو اٿس تڏهن چوڻ وارو توچوي ته مان انهن ماڻهن کان زور ڀلو آهيان ۽ آيت
رحمة ۽ آيت عذاب جي الله جَلَّ جَلَالُهٗ ذڪر فرمائي آهي ته مؤمن کي رغبت ۽ خوف ٻئي هجن
۽ پنهنجو هٿ هلاڪت ۾ نه وجهي ۽ الله جَلَّ جَلَالُهٗ کان، سواءِ حق جي ٻئي ڪنهن
چيز جي سڌ نه ڪري - پوءِ عمر رضه جيڪڏهن تون منهنجي نصيحت ياد رکندين
ته موت کان زياده ڪا به شيءِ تووٽ محبوب ۽ وڻندڙ نه ٿيندي ۽ ان موت جو
اچڻ توتي ضروري آهي ۽ جيڪڏهن منهنجي نصيحت ضايع ڪندين ته موت کان
سواءِ زياده ڪا به شيءِ توکي بڇڙي معلوم نه ٿيندي ۽ ان کان تون ڀڄي نه سگهندين نه
ان کي هٽائي سگهندين -

سندن مناقب ايتري قدر نه آهن جو هٿ لکي سگهجن وڏن ڪتابن ۾ مطالع
ڪري ڏسڻ گهرجن - سندن تَحَمُّل ۽ بُرد باري، بي حد ۽ بي شمار هُئي -

نقل آهي تہ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه کي ڪنهن گاريون ڏنيون پاڻ فرمايائون تہ جو حال منهنجو تو تي ڳجهو آهي اهو هن کان گهڻو وڌيڪ آهي ٢٢ جمادي الاخريٰ سنہ ١٣ھ ، ٦٣ ورهه جي عمر ۾ انتقال فرمايائون ـ اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْن سندن خلافت جي مُدّت ٻہ ورهه ٽي مهينا ۽ ست ڏينهن هئي ڪنهن شاعر فرمايو آهي ـ

صديق رضه نقي دو سال سہ ماه برمسند شرع مصطفيٰ بود

جڏهن تہ پاڻ نبيءَ کان پوءِ ساري خلقت کان ڀلائي ۾ فرد يڪتا هوا ـ سندن سالِ وفات جو مادو لفظ اَحَد مان ٿو نڪري ـ از لفظ احد (١٣) سال وصالش پيدا ست

سندن وصيت موافق حضرت جن رضي الله تعاليٰ عنه جي حرم مبارڪ اسماء بنت عميس جي کين غسل ڏيار پوءِ حضرت عبدالرحمٰن بن ابوبڪر رضي الله تعاليٰ عنهما جن پاڻي وڌو ۽ سندن وصيت موافق پهرين ڪپڙن ۾ کين ڪفن ڏنائون ـ حضرت امير عمر رضي الله تعاليٰ عنه جن قبر ۽ منبر جي وچ تي چئن تڪبيرن سان جنازي جي نماز پڙهائي ـ حضرت عائشہ صديقہ رضي الله تعاليٰ عنها کي وصيت ڪئي هوائون تہ رسول الله صلي الله عليه وسلم جي پاسان دفن ڪجو ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم جي ڪلهي مبارڪ وٽان سندن سر مبارڪ جي جاءِ ڪري ـ وصيت موافق ائين ڪيو ويو ـ جڏهن جنازو مبارڪ دروازي تي نيائون وصيت موافق دروازي مبارڪ تي عرض ڪيائون تہ صديق اڪبر اوهان جو يار غار آيو آهي ان لاءِ جيڪو حڪم ٿئي ـ دروازو پاڻهي کلي پيو ـ حضرت عمر ، حضرت عثمان ، حضرت طلحه ۽ عبدالرحمٰن بن ابي بڪر رضوان الله تعاليٰ عليهم جن سندن مزار مبارڪ ۾ لاٿا ۽ پيشنگوئي حضرت رسول مقبول جي صادق آئي ـ جئين تہ تفسير ”ٿوفي وارين جواهر علويه“ ۾ روايت آندي آهي تہ هڪ ڏينهن آنحضرت صلي الله عليه وسلم مسجد ۾ هيئين صورت تشريف فرمايا ـ جئين تہ حضور جن صلي الله عليه وسلم جو سڄو هٿ ابوبڪر صديق رضي الله تعاليٰ عنه جي ڪلهي تي هو ۽ کٻو هٿ عمر فاروق رضي الله تعاليٰ عنه جي ڪلهي تي هو ۽ فرمايائون تہ اسان هن طرح وفات ڪنداسين ۽ اهڙي نموني آئون دفن ٿينداسين ۽ اهڙي طرح سان ٽنهي جو حشر ٿيندو ـ صدق رسول الله صلي الله عليه وسلم ـ سندن وڏي فضيلت مشهور هيءَ آهي جو سندن والد ۽ والده شريف

بڻيا اسلامي ٿي هوا.

حضرت جن (رضي الله تعالیٰ عنه)
جي تقويٰ، ارشاد ۽ اخلاق

هڪ ڀيري حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالیٰ عنه جن پنهنجي غلام جي ڪمائي جو ڪجهه پيتو ورتي جو، ان کان پڇيائون ته ٻڌايائين ته هن ان جيوتش مان هڪ قوم جي ڪهاڻت (جيڪا ڦيٽو جهالت جي وقت جو ڌنڌو) ڪئي هئي انهن مونکي هي ڪجهه ڏنو هو. پاڻ پنهنجو آڱر مبارڪ ۾ آڱر مبارڪ وجهي، اهو ڪجهه قئي ڪري ڇڏيائون.

حضرت انيسه رضي الله تعالیٰ عنها فرمائيندي هئي ته حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالیٰ عنه جن ٽي ورهه مون وٽ آيا آهن ٻه ورهه خلافت کان اڳي ۽ هڪ ورهه خلافت کان پوءِ منهنجي پاڙي ۾ هڪ قبيلو هو اهو پنهنجي ٻڪرين ڏهرائڻ لاءِ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالیٰ عنه جن وٽ ٻڪريون آڻيندو هو، پاڻ انکي ڪير ڏهي ڏيندا هوا.

حضرت عمر رضي الله تعالیٰ عنه جن ٿا فرمائن ته آءٌ مديني شريف جي ٻوڙهن ۽ انڌن وٽ پاڻي وغيره ڏيڻ واسطي، خيال ڪري ويندو هوس، مگر انهن جا سڀ ڪم اڳي پورا ٿيا پيا هوندا هوا. آئون انهي تلاش ۾ رهيس ته ڏسان ته ڪير آهي، جو سڀني جا ڪم پورا ٿو ڪري. تلاش کان پوءِ معلوم ٿيو ته حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعالیٰ عنه سڀني جا ڪم پورا ڪري ويندو هو.

حضرت زبير رضي الله تعالیٰ عنه جن ٿا فرمائن ته هڪ ڏينهن حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعالیٰ عنه جن خطبو پڙهيو ۽ فرمايائون ته خدا کان حياء ڪيو، قسم آهي ان ذات جو جنهن جي قبضي ۾ منهنجو ساه آهي. جهنگل ۾ جڏهن وقت پاخاني ۾ ٿو وڃان، خدا کان حياء جي سببان مٿو ڍڪيان. هڪ روايت ۾ آهي ته پنهنجي ڪمر کي پٽ سان ٿو لڳايان.

پاڻ هڪ پکيءَ کي پاڇي ۾ ويٺل ڏٺائون، ٿڌو ساه کنيائون ۽ فرمايائون، "اي پکي! تنهنجي حياتي ۽ عشق تمام چڱو آهي جو وڻ جو ڦر تون کائين ۽ ان جي پاڇي هيٺان تون ويهين ۽ ان جو حساب نه ڏيندين. افسوس! آئون به توجهڙو هجان ها. جيڪڏهن ڪو سندن تعريف ڪندو هو ته پاڻ فرمائيندا هوا، مون کان منهنجي نفس جو تون زياده ڄاڻندڙ آهين ڇا؟ آئون ماڻهن کان پنهنجي نفس جو زياده واقف آهيان. خداوندا! فرجي

گمان کان مون کي بهتر ڪري بخشيش ڪر جنهن جو اهڙن کي علم نه آهي ۽ جو ڪجهه هي چون ٿا ان جو مون کان مواخذو نه ڪر. پڻ فرمايائون ته افسوس! آءٌ مومن جي بدن جو وار هجان ها ۽ وري فرمايائون ته افسوس! ماءُ ولد هجان ها، ڪا ڏوٿيان ها يعني مون کي جانور کائن ها، وڍيو وڃان ها. يعني مون کي انسان وڍن ها ۽ فرمايائون آءٌ گاهه هجان ها جو مون کي چوپايا کائن ها. ۽ فرمايائون ته مسلمانن کي هر چيز جو اجر ڏنو ويندو، ڪنڊي لڳڻ ۾ ۽ پيرڻي ڇڄڻ ۾ ۽ فرمايائون ته جو شخص خالص محبت الهيءَ کان محبت ٿو چکي اهو دنيا جي طلب کان رکي ٿو ۽ سيني آدمين کان ان کي وحشت ٿو ڏياري ۽ فرمايائون اَلْعَجْزُ عَنْ دَرْكِ الْاِدْرَاكِ اِدْرَاكٌ[1] ۽ فرمايائون حق جي ڳالهه ڳري ٿي لڳي ۽ باوجود ڳرائي جي خوش گذار ۽ دل پسند آهي ۽ امر باطل هلڪو آهي ۽ باوجود انهي بدو آهي ۽ فرمايائون اَللّٰهُمَّ اَرِنِي الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنِي اتِّبَا دَامُ فِي الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنِي اجْتِنَابَهُ وَلَا تَجْعَلْ مُتَشَابِهًا عَلَيَّ فَاَتَّبِعَ الْهَوٰى[2] ۽ فرمايائون ياءُ جي دُعا ياءُ لاءِ قبول ٿئي ٿي.

سندن ڪلام مبارڪ سڀ تواضع ۽ نياز سان ڀريل هو. سندن مهر جي نڪ ۾ اَلْعَبْدُ الذَّلِيْلُ لِرَبِّ الْجَلِيْلِ[3] لکيل هوندو هو ۽ هڪ قول موجب "نِعْمَ الْقَادِرُ اللّٰهُ"[4] لکيل هو. كذا في عمدة المقامات

پاڻ گرمي ۾ نفلي روزا رکندا هوا ۽ ٿڌين ۾ افطار (روزو کولڻ) فرمائيندا هوا ۽ هي دعا سدائين گهرندا هوا. اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ خَيْرَ عُمْرِيْ وَخَيْرَ عَمَلِيْ خَوَاتِمَهُ وَخَيْرَ اَيَّامِيْ يَوْمَ لِقَائِكَ (يعني اي ڌڻي منهنجا عمر جي پڇاڙي چڱي ڪر ۽ خاتمو منهنجي چڱن عملن تي ڪر ۽ منهنجي ڏينهن ۾ موچارو ڏينهن تنهنجي لقاء (ديدار) جو آهي. غرض ته حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعالیٰ عنه پوري تحقيق سان نبين کان پوءِ ماڻهن ۾ موچارو هو. ڪنهن چڱو چيو آهي.

مبين اندر كمالات نبوت — ز امت بهتر از صديق اكبر
كمالات نبوت ۾ نه ڏس ڪو — پلو صديق کان امت ۾ ڪوئي

[1] ادراڪ ۽ علم کي نه پهچڻ کان عاجزي ڏيکارڻ ياڻ علم آهي. [2] اي الله! مون کي حقيقت طور حق ڏيکار ۽ حق جي پيروي نصيب ڪر ۽ مون کي باطل باطل ڪري ڏيکار ۽ ان کان پاسو ڪرڻ نصيب ڪر ۽ باطل کي منهنجي لاءِ مشتبه نه بناءِ جو نفساني خواهش جي پيروي ڪري وڃان. [3] رب وڏي جو خوار ٻانهون. [4] چڱو سگهارو الله (تعالیٰ) آهي.

سندن حليو مبارڪ

پاڻ سفيد رنگ، نازڪ ڳلن ۽ ادنهين (اکين) وارا هوا. هميشه چهرو مبارڪ پگهر (پگهر) سان
ڀريل رهندو هو، سندن گوڏ مبارڪ ڳرين ڪان هيٺ لڙڪندي هئي ۽ پاڻ انجي پڪار
ڪان نڪتل ۽ مستثنيٰ هوا. ميندي ۽ ڪتم (گاهه جو قسم آهي) جو خضاب لائيندا هوا
سندن سڀ عضوا مبارڪ خس اجلَّجَدْلُهُ جي خوف ۾ غرق هوا. پاڻ ساري عمر، يعني ايام
جاهليت کان وٺي ڪڏهن نه شعر چيائون ۽ ڪڏهن نه شراب پيتائون. هٰذا اَکْثَرُ مِنْ
حَالاَتِ مَشَائِخْ مُجَدَّدِيه نقشبنديه وَ غَيْرِهَا.

قطب (؟) شيخ عبدالمجيد بن محمد بن محمد بن عبدالله خاني خالدي نقشبندي ڪتاب
حلاقة الوردية في حقائق اجلاءِ نقشبنديه ۾ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالیٰ عنه
جي حالات لکي هن عبارت کان پوءِ انهن بيتن جو ذڪر قصيده ۽ حضرت صديق اڪبر
رضي الله تعالیٰ عنه جي مدح ۾ لکيو آهي عبارت هيءَ آهي.

وَ قَدْ اَشْبَعَ الْجَلاَلُ السُّيُوْطِي رَحْمَةُ اللّٰهِ تَعَالىٰ الْكَلاَمَ عَلىٰ تَرْجَمَةٍ مُفَصَّلَةٍ
فِيْ كِتَابِهٖ تَارِيْخُ الْخُلَفَاءِ فَمَنْ اَحَبَّ الزِّيَادَةَ فَلْيَرْجِعْ اِلَيْهِ وَ لَمَّا بَلَغَ بِي الْيَرَاعُ
اِلىٰ هٰذَا الْمَكَانِ غَاصَ فِيْ بَحْرِ مُحَبَّتِهٖ وَصَاغَ هٰذِهِ الْقَصِيْدَةَ فِيْ خِدْمَتِهٖ
مَدْحَةً رِضْوَانُ اللّٰهِ تَعَالىٰ عَلَيْهِمْ اَجْمَعِيْنَ [1]

انهي قصيده مان ٻه ٽي بيت تبرڪا لکان ٿو

ابو بكر خليفة المهدي	وَ بَعْدَ الْاَنْبِيَاءِ خير الرجال	هُوَ الصديق من نال الاماني	بصدق ولم يصحب المال
امام الكل اول من تصدى	لتصديق النبي بكل قال	فكم افنى صباحا من نهار	فكم احيا قياما من ليال
وَفَادى مِنْ اَسِيْرٍ اَوْ رَقِيْقٍ	لِوَجْهِ اللّٰهِ كَالْمَوْلىٰ الْبِلاَلِ	وَادْفَعَ فِيْهِ اَهْلُ الشِّرْكِ شَرًّا	تَدُكُّ لَهُ الْجِبَالُ الشُّمُّ يَبَالِ

[1] جلال الدين سيوطي (رحمة الله عليه) پنهنجي ڪتاب تاريخ الخلفاء ۾ سندن سوانح حيات
جي تفصيل سان پورو لکيو آهي، جيڪو وڌيڪ احوال جي خواهش رکي ته اهو ان ڪتاب ڏانهن رجوع ڪري جڏهن
قلم هن هنڌ پهتو ته سندن محبت جي سمونڊ ۾ ٽٻي هڻي ٻيڻو ٿيو ۽ هي قصيده سندن خدمت ۾
آڏو رکڻ لاءِ ناهيو (الله تعالیٰ) جو سڀني کان مٿان راضي هجي.

ابوبڪر [illegible] خليفو آهي [illegible]	۽ انبياءَ کان پوءِ سڀني [illegible] آهي [illegible]	اهو صديق آهي جيڪو [illegible]	[illegible]

فَقَابَلَ كُلَّ مَكْرُوْهٍ بِمَالٍ — يُطَاقُ مِنَ الرِّضَا وَالْاِحْتِمَالِ ؎١
وَفَاصَلَ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ بِجِدٍّ — عَلٰى اَعْدَائِهِمْ حَتَّى الثِّقَالِ ؎٢
وَشَادَ دَعَائِمَ الْاِسْلَامِ لَمَّا — دُعِيَ خَيْرُ الْوَرٰى لِلْاِنْتِقَالِ ؎٣

حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ عنه مڪتوبات شريف جلد اول در المعرفت حصه ثاني مڪتوب اسي ٨٠ ۾ لکي ٿا فرمائن ته هيءَ ڳالهه ثابت آهي ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي رحلت وقت ٽيٽيهه هزار اصحاب سڳورا حاضر هوا ڏي خوشي ۽ چاهه سان حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه جي بيعت کي قبول فرمايائون پيغمبر ڪريم صلي الله عليه وسلم جي اصحابن سڳورن جو هيتري تعداد ۾ گمراهي تي گڏ ٿيڻ مشڪل آهي (جيئن اهل تشيع جو گمان آهي) حالانڪ آنحضرت عليه الصلوٰة و التحيه فرمايو آهي "لَا تَجْتَمِعُ اُمَّتِيْ عَلَى الضَّلَالَةِ" يعني منهنجي اُمت گمراهي تي اتفاق نه ڪندي - ٽيٽيهه هزار سي بر اصحاب ڪرام، حضرت صديق اڪبر جي خلافت جي باري ۾ اتفاق ڪري گڏ ٿيا، انهي فعل کي ضلالت چوڻ خود ضلالت آهي، بلڪ اهو فعل سراسر هدايت، ڪثير سعادت آهي - حضرت امير علي ڪَرَّمَ اللّٰهُ وَجْهَهٗ کان بيعت ڪرڻ ۾ ابتدا ۾ دير واقع ٿي آهي ته ان جو باعث خود حضور اقدس حضرت علي ڪَرَّمَ اللّٰهُ وَجْهَهٗ جن بيان فرمايو آهي - مَا غَضِبْنَا اِلَّا لِتَاَخَّرْنَا عَنِ الْمَشُوْرَةِ وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ اَبَا بَكْرٍ خَيْرٌ مِّنَّا الخ (تاريخ الخلفاء) - باقي رهي ڳالهه ته مشوره ۾ حضرت علي ڪَرَّمَ اللّٰهُ وَجْهَهٗ کي ڇو نه گهرايائون، سو نه گهرائڻ ۾ ڪا مصلحت رکيل هوندي - جيئن ته حويلي پاڪ ۾ اهل بيت رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين کي تسلي ڏيڻ، جو مصيبت جو پهريون وقت هو ۽ حضرت شاه علي ڪَرَّمَ اللّٰهُ وَجْهَهٗ جو اتي رهڻ ضروري هو ۽ اهڙي طرح جون ٻيون به ڪي مصلحتون هونديون - حضرت امام شافعي رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو آهي اِضْطَرَّ النَّاسُ بَعْدَ رَسُوْلِ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَجِدُوْا تَحْتَ اَدِيْمِ السَّمَاءِ خَيْرًا مِّنْ اَبِيْ بَكْرٍ فَوَلَّوْهُ رِقَابَهُمْ - يعني پريشان ٿيا ماڻهو بعد وفات رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي، پوءِ نه لڌائون هيٺان ڇت آسمان جي زياده ڀلو

؎١ پوءِ ان هر ناپسند ڳالهه جو مقابلو ڪيو جيڪا برداشت ڪرڻ جي طاقت کان ٻاهر هئي، صبر ۽ رضا سان ١٢ - ؎٢ ۽ رسول الله جي دشمنن کان پنهنجي محنت ۽ چاه سان ڪيو - هو حضور جن جي دشمنن تي پوري زور سان حملو ڪرڻ وارو هو ١٢ - ؎٣ ۽ ان اسلام جي ٿنڀن کي مضبوط ڪيو، جڏهن خير الوريٰ صلي الله عليه وسلم کي آخرت ڏانهن سڏيو ويو ١٢ - ؎ پاڻ مشوري کان پوءِ رهڻ ڪري ڪاوڙ ٿيا آهيون، ۽ بيشڪ اسين ڄاڻون ٿا ته ابوبڪر اسان سڀني کان ڀلو هو ١٢ -

ابوبڪر رضي الله تعالىٰ عنه کان - پوءِ واپس ٿيا ٿون ان کي پنهنجي گردنن تي - يعني ان کي خليفو مقرر ڪيائون ۽ اطاعت ڪي لاءِ مڃاتائون جو ان کي مائهن مان بهترين ڄاتائون - انتهىٰ ملخصًا

وري جلد اول دُرّ المعرفت حصه چوٿين مڪتوب ٻه سو ايڪونجاهه ۲۵۱ ۾ لکي ٿا فرمائن - معلوم آهي ته سلسلو مٿاهون نقشبندي منسوب بحضرت صديق اڪبر ڏانهن آهي (رضي الله تعالىٰ عنه) پوءِ نسبت هوش جي هنن مشائخن نقشبندين ۾ غالب آهي ۽ دعوت انهن نقشبندين جي زور ڪامل آهي - حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالىٰ عنه جي ڪمالات انهن حضراتن نقشبندين تي بالڪل گهڻي ظاهر ٿيا - انهيءَ سبب ڪري ٻين طريقن جي نسبتن کان انهن حضراتن جي نسبت مٿاهين آهي، پوءِ ٻيا انهن ڪمالات کان ڪهڙو نشان ڳولهي سگهندا ۽ انهن جي حقيقت جي معامله کان ڇا معلوم ڪري سگهندا - نه توجوان نه مٿي مشائخ نقشبندي انهيءَ معامله ۾ برابر آهن - كَيْفَ بَلْ لَوْ وُجِدَ وَاحِدٌ مِّنَ الْاُلُوْفِ عَلٰى هٰذِهِ الصِّفَةِ لَاغْتُنِمَ - جي هزارن مان هڪڙو انهي صفت ۾ لڀي ته غنيمت آهي حضرت مَهْدِيْ مَحْمُوْد به هن نقشبندي طريقه جي نسبت ۾ هوندو ۽ تَتْمِيْم ۽ تَكْمِيْل هن طريقه عاليه جي ڪندو - يعني هن طريقه کي زور ڏيندو، ڇو ته نسبت مٿين ولايتن جي هن نسبت عاليءَ کان گهٽ آهي ڇو ته باقي ولايتون ڪمالات مرتبي نبوت کان قَلِيْلُ النَّصِيْبِ آهن ۽ هي ولايت نقشبندي سببان اِنْتِسَابِ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالىٰ عنه جي انهيءَ ڪمالات نبوت کان گهڻو پايو ٿي، ڪي جيئن ته گذريو به بين تفاوتِ راه از ڪجا است تا به ڪجا - [1]

پڻ مڪتوب شريف ٻه سو ٽيتاليهه، ساڳي مٿين دفتر ۾ لکي ٿا فرمائن ته نسبت حضرات نقشبندين جي حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالىٰ عنه سان منسوب آهي جا مٿي مشائخن جي نسبت کان مٿي آهي، پر سمجهه سيکهن جي انهن اڪابرن جي مذاق کي نه ٿي پهچي - نزديڪ آهي ته خود هن طريقه نقشبندي جا ناقص ۽ گهٽ نظر وارا پڻ ڪن نقشبندين جي ڪمالات کان انڪار ڪن

قاصرے گر کند ایں طائفہ را طعن قصور ٭ حاش للہ کہ برآرم بزباں ایں گلہ را

عرب جو شاعر ٿو فرمائي - اُولٰٓئِكَ اٰبَآئِيْ فَجِئْنِيْ بِمِثْلِهِمْ   اِذَا جَمَعَتْنَا يَا جَرِيْرُ الْمَجَامِعُ [2]

[1] تفاوت کي ڏس ته واٽ ڪٿان کان ڪٿي آهي - ۱۲ - [2] اهي منهنجا ابا ڏاڏا آهن - اي جرير! جڏهن اسان کي مجلسون گڏ ڪن ته تون مون وٽ انهن جهڙا آڻي ڏيکار - ۱۲

حضرت خواجه احرار قَدَّسَ سِرَّهٗ فرمايو آهي ته خواجگان هن سلسلي عاليه جا قَدَّسَ اللهُ تَعَالىٰ اَسْرَارَهُمْ سڀ کنهن مڪار ۽ ٺڳ ريا ڪار سان نسبت نه رکن - ڇاڪاڻ ته حضرات خواجگان جو مٿاهون آهي -

هيف باشد شرح او اندر جهان ، | همچو راز عشق بايد در جنان [1]
ليک گفتم وصف او تا ره برند | پيش از آن کز فوت آن حسرت خورند [2]

جيڪي هن هنن برگزيدن جي بيان ۾ خاصيتن ۽ ڪمالات جا ٽي دفتر لکجن ته به ائين سمجهڻ گهرجي ته اهي درياهه بي نهايت مان هڪ قطرو آهي - داديم ترا از گنج مقصود نشان [3] وَالسَّلَامُ عَلىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدىٰ وَالْتَزَمَ مُتَابَعَةَ الْمُصْطَفىٰ وَعَلىٰ اٰلِهٖ مِنَ الصَّلٰوةِ اَفْضَلُهَا وَمِنَ التَّسْلِيْمِ اَكْمَلُهَا [4]

التجا در حضور پرنور حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعاليٰ عنه

اي سچا صديق بهتر آهين بعد الانبيا | ثَانِيَ اثْنَيْنِ وَالَّيْلِ ۾ تعريف تنهنجي برملا
تو کري ڏي ڪسو ڦي ٻيڙي جو خدا تو تي | حُبّ تنهنجي قلب جي لئه آهي باعث انجلا
صَبَّبْتُهٗ فِيْ صَدْرِ اَبِيْ بَكْرٍ جي ڪئي خبر مصطفيٰ | جي ٿيا منڪر تو ها بغاسر تن جي ڪلا
وصف تنهنجي يار غار مصطفيٰ قرآن ۾ | تار مشڪل مون سندا اي پير جهلا دافع بلا
رهبري قرب نبوت جي خدا تو کي ڏني | ڪر نظر نوري نماڻي تي خدا جا دادلا
بهره ور سڀ ماڻهو تو ڪان ٿي ويا ارشاد جو | فيض عالم ۾ ٿيو مشهور تنهنجو ڪامل
نقشبندي نور جي ٿي ابتدا تو کان اجها | طالبن کي ڏي ونئي سرور ڪنا سڪ جا
جا قلم کي تاب جو تنهنجي لکي تعريف ڪا | ٿيا خلافت تنهنجي ۾ وڏا واڌيون عُلا
ڪفر کي ڏي ٿيا جهاڳ ، هو ڪفر ۾ داخل | جي ڪُتا وٽ ٿي هيا ڪمينا تو سندا ڪن تي ٿالها
اي صفائي علم جن تي علم جو نالو ٿيو | جهت تنهنجي ذات تي ڪن ٿا اهي بڪ بلا
پينگ ڳايو جس شامد ٿيو تنهن تي | ڪن شڪايت تنهنجي ٿا هي افضل هر ٻيا
تو سندي حضرت رسول الله سان گڏ تي مزار | هي ٿي سهي حقيقت ويا ستري دشمن دلا
سڀ دلي مقصد ڏيهان ٿي جا سگهو پورا ڪيو | مصطفيٰ جي حب جا دل ۾ ڏيو ڪي ولولا

[1] جهان ۾ ان جي اپنار مناسب نه آهي - ان کي ته عشق جي راز وانگر گجهه ۾ هجڻ گهرجي ١٢ [2] پر ان جي ڪجهه وصف جي الڳ ته جيئن ماڻهوان ڏانهن وات وٺن - هن کان اڳ جو ان جي هٿ نه اچڻ ڪري افسوس ڪن ١٢ [3] مقصود جي خزانن تو کي نشان ڏنو سين ١٢ [4] سلام ان تي جنهن هدايت جي پيروي ڪئي ۽ مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم جي تابعداري کي لازم ڪيو ۽ ان جي آل تي ۽ سندس آل تي افضل صلوٰة ۽ اڪمل سلام هجن ١٢ - هي اشارو حديث شريف ڏانهن آهي صَبَّ

حالات حضرت سيدنا عمر بن الخطاب رضي الله تعالیٰ عنه

هيءُ حضرت امير المؤمنين، امام المسلمين، ڪاملن ۾ وڏو ڪامل ۽ عادلن ۾ وڏو عادل هو۔ ۽ الله جَلَّ وَعَلَا وٽان سندس راءِ موافق آيتون آئينديون، طالبن کي محبت جا سبق پاڙهيندڙ دين جي بنياد جي عمارت ڪرڻ ۾ ڪوشش ڪندڙ ۽ سندس پاڇي کان شيطان ڀڄندڙ هو۔ پاڻ مڪه مڪرمه ۾ سال فيل کان تيرهن ورهه پوءِ تولد ٿيا۔ سندن حمايت ۽ رعب کان اسلام جا احڪام، جي لڪل هوا، ظاهر ٿي پڌرا ٿي ويا۔ دين، جو ڪمزور هو، سو قوت ۾ آيو۔ حضور انور صلى الله عليه وسلم جن انهيءَ سبب ڪري سندن نالو فاروق فرمايو، جو ته پاڻ حق ۽ باطل ۽ اسلام ۽ ڪفر ۾ فرق ڪيائون۔ خوف ۽ خطرا اسلام وارن جي دلين مان ڪڍي ڇڏيائون۔ حضرت فاروق رضي الله تعالیٰ عنه پنج سو اُنتاليهه حديثون حضرت رسول مقبول صلى الله عليه وسلم کان روايت ڪيون آهن (رياض نزهة الفردوس)

سندن خلافت جي وقت ۾ هڪ هزار ڇٽيهه شهر تابع اسلام جا ٿيا ۽ چار هزار مسجدون ٺهرايائون ۽ چار هزار بت خانا (مندر هيون) ڊهرايائون ۽ هڪ هزار ۽ نو سو مسجدون خاص جمعه جي پڙهڻ لاءِ مٿين مسجدن کان سواءِ سندن خلافت ۾ تيار ٿيون۔ روايت آهي ته پاڻ ڏهاڙي يارهن گرهن کان وڌيڪ ڪين کائيندا هوا۔

حضرت انس بن مالڪ کان روايت آهي ته مون حضرت امير عمر رضي الله تعالیٰ عنه کي ڏٺو، جو هڪ پهريل ڍڪيل هو، جنهن ۾ چار چتيون لڳل هيون۔ عامر بن ربيعه رضي الله تعالیٰ عنه جو فرمودو آهي ته آئون امير المؤمنين حضرت عمر فاروق رضي الله تعالیٰ عنه سان همراه هوس جو پاڻ مديني شريف کان ڪعبة الله شريف جي زيارت لاءِ ٿي ويا۔ انهيءَ سفر ۾ اوت موٽ جي وقت مون ڪين تنبو ڪو نه ڏٺو، بلڪ وڻ تي پنهنجو ڪپڙو وجهي پاڇو ڪري ان جا نو هيٺان ويهندا هوا۔ پاڻ ڏهه سال خلافت ڪيائون انهيءَ مُدّت ۾ ڪو اهڙو ڏينهن نه گذريو، جنهن ۾ هڪ نه هڪ شهر فتح نه ٿيو هجي ۽ لُٽ جو مال نه آيو هجي۔ اهو لٽ جو مال وڏن وڏن بادشاهن، قيصر ۽ ڪسریٰ کان ورتو

جو حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعالیٰ عنه جي فضيلت ۾ وارد ٿي آهي، وَهُوَ هٰذَا ۔ مَا صَبَّ اللهُ شَيْئًا فِيْ صَدْرِيْ اِلَّا وَ صَبَبْتُهٗ فِيْ صَدْرِ اَبِيْ بَكْرٍ ۔ يعني نه پلٽايو آهي خدا تعالیٰ منهنجي سيني ۾ ڪا شي مگر جو پلٽائي مون اها منهنجي سيني ابوبڪر جي ۾ انتهیٰ۔ جاڻڻ گهرجي ته اها ڪهڙي شي آهي؟ اها شي آهي علم باطني، معرفت ۽ محبت خدا تعالیٰ جي۔ ڪذا في ضر

ڦٽي ڏيو، باوجود انهن ڀيني ڳالهين جي، سندن زهد، توڪل، ڪثرت عبادت ۽ رياضت جو
طرز بلڪل الڳ هو. خلافت جي وقت ۾ سندن اهو نمونو قائم رهيو. بلڪ روز بروز زياده
ٿيندو ٿي ويو. سترهن واقعن ۾ قرآن شريف جون آيتون سندن راءِ موافق نازل ٿيون
فردوس آسيه واري ديهه آيتون لکيون آهن جي ڊيگهه سبب هت نه ٿيون لکجن. انهن واقعن
مان هڪ جنگ بدر جي قيدين جو معاملو ۽ ستر (پرده نشيني) اهل النساء جي جو هو.
پاڻ تمام غيرت وارا هوا. حق گوئي، بي ريائي ۽ شريعت محمدي صلي الله عليه وسلم جي
اجارٽ سندن جبلي (طبعي) عادت هئي. هڪ روايت ۾ آهي ته فرمايو رسول الله صلي الله
عليه وسلم "وُضِعَ الحَقُّ عَلىٰ لِسَانِ عُمَرَ" (يعني حضرت عمر جي زبان تي سچ رکيو ويو
آهي) پڻ پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم فرمايو "لَوْ كَانَ بَعْدِي نَبِيًّا لَكَانَ عُمَرَ" (جي
مون کان پوءِ ڪو نبي ٿئي ها ته بيشڪ عمر ٿئي ها) ۽ پڻ حضرت رسول الله صلي الله
عليه وسلم فرمايو "اِنَّ الشَّيْطَانَ يَفِرُّ مِنْ ظِلِّ عُمَرَ" (يعني شيطان بيشڪ امير عمر
جي پاڇي کان ڀڄي) انهيءَ طرح حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم سندن لاءِ
ايڪهن حديثون بيان فرمايون آهن جي وڏن ڪتابن ۾ ڏسڻ گهرجن.

سندن هڪ ڪرامت مشهور آهي ته جڏهن مصر جو ملڪ فتح ٿيو، تڏهن عمرو
بن عاص جو حاڪم ٿيو، مصر وارن حضرت عمر فاروق رضي الله تعاليٰ عنه جي
خدمت ۾ هڪ عريضو لکيو ته درياءِ نيل جي هيءَ عادت آهي جو سيڪهن سال هڪ ڪنواري
ڇوڪري ان ۾ ٿا اڇلايون اهو خون هر سال ۾ اسانکي ڪرڻو ٿو پوي، جي ائين نٿا ڪريون ته
درياءِ سڪل ٿو رهي ۽ هرگز نٿو وهي. پاڻ جواب ۾ درياءِ نيل جي نالي هي خط لکي موڪليائون
ترجمو: "الله تعاليٰ جي ٻانهي امير المؤمنين عمر جي طرف کان مصر جي درياءِ
نيل ڏانهن واضح هجي ته جيڪڏهن تون هن کان اڳي وهندو هئين ها ته
پرواهه، جيڪڏهن تون نه وهندين ته الله تعاليٰ، جو واحد ۽ قهار آهي
توکي هلائيندو ۽ جڏهن ته اهو واحد ۽ قهار آهي انهيءَ واسطي ضرور ضرور
اهو توکي جاري ڪندو.

جڏهن اهو خط مبارڪ درياءِ نيل ۾ اڇلايو ويو. تڏهن ٻنا ديري جي سورنهن
هٿ پاڻي جاچڻ هي آيو ۽ مصر وارن کان الله جَلَّ جَلَالُهٗ اها مصيبت حضرت عمر فاروق

رضي الله تعالیٰ عنه جي مهاڀي هميشہ لاءِ تاري ڇڏي جو اڄ ڏينهن تائين درياءِ نيل حضرت عمر فاروق رضي الله تعالیٰ عنه جي فرمان جي تعميل ڪندو اچي ٿو ۽ برابر وهندو رهي ٿو ــ هيءُ حضرت پهريون خليفو سڳورو آهي ۽ امير المؤمنين جو لفظ پاڻ وضع فرمايائون ـ سندن مدت خلافت جي ڏهه سال ڇهه مهينا ۽ پنج ڏينهن هُئي ۽ ڪن جي قول تي ڏهه ورهيه ايڪهتر ڏينهن هُئي ، موافق عمر نبوي صلي الله عليه وسلم جي سندن عمر ٦٣ ورهه هئي - ٢٦ ذو الحج يا ١٠ شعبان جي پاڻ شهادت ڪان مشرف ٿيا هيءُ شهادت انهي زخم ڪان ٿي جو مغيرة بن شعبة جي غلام نالي ابو لؤلؤ نصراني ڪين اربعا يا خميس جي ڏينهن صبح جي نماز وقت ڏنو جي هيٺان ڪيو ۽ محرم جي پهرئين تاريخ پاڻ وفات فرمايائون ـ حضرت پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم جي روضي منوره ۾ حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالیٰ عنه جي پاسي ۾ مدفون ٿيا ـ اِنَّا لِلّٰهِ وَاِنَّا اِلَيۡهِ رَاجِعُوۡنَ - (جواهر علويه)

حضرت شاه عبد العزيز محدث دهلوي قُدِّسَ سِرُّهٗ تفسير سورة القصص آيت "تِلۡكَ الدَّارُ الۡاٰخِرَةُ" جي هيٺان لکي ٿو ته حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي اصحابن ڪرامن ۾ حضرت امير المؤمنين حضرت عمر ۽ حضرت علي رضي الله تعالیٰ عنهما وڏائي ۽ عُجُب کي پاڻان پنڊ ۾ لاٿلي هوا جيئن ته روايت آهي ته اسلام جو لشڪر جڏهن جهاد جي لاءِ نڪري ويندو هو تڏهن حضرت عمر رضي الله تعالیٰ عنه بازار مان سودو وٺي غازين جي گهر ۾ اچي پهچائيندا هوا ـ حضرت زبير ۽ حضرت علي رضي الله تعالیٰ عنهما جن کي هيڪر ڏسڻ ۾ آيو ته ڏٺو تيئي ۽ جو سخت گرمي ۾ پري کان هڪ شخص اٺ ڪاهيون ٿو اچي ، عَجَب ڪيائون ته اهڙي گرمي ۾ هي شخص ڪير هوندو جڏهن ويجهو آيو تڏهن ڏٺائون ته حضرت امير عمر آهي رضي الله تعالیٰ عنه پڇيائون ته اي امير المؤمنين اهڙي گرمي ۾ ڪيڏانهن وڃو هيئن ـ حضرت عمرؓ فرمايو ته زڪواة جي اٺن مان هڪ اٺ وڃائجي ويو هو ، تنهنجي ڳولهڻ لاءِ ويو هوس ـ .

هڪ سوداگر هڪڙي ڀريت ۾ منزل ڪئي هُئي ، سندس مال کي ڏيهه جا سوين ٿيا هوا ۽ انهيءَ سختيءَ کان زمين تي پئي ليٽي ـ حضرت عمر رضي الله تعالیٰ عنه ان وقت اچي پهتا سوداگر کي فرمايائون ته جي چوين ته ڪا دائي وٺي اچان آخر دائي وٺي آيا ۽ پيو بدڪاري

ضروري جو ويهه سان لڳايو ته ڪي شهر مان وڃي ڪشادي پيشانيءَ سان ان
سوداگر کي اچي ڏنا ته سوداگر تمام شڪرگذار ٿيو. حضرت عمر کي دعائون
ڪرڻ لڳو. سوداگر حضرت امير عمر کي سڃاتو نه هو ته هيءُ ڪو وقت جو خليفو
آهي ڪجهه مدت کان پوءِ هُن جي دل ۾ هي خيال ويٺو ته حضرت رسول الله صلي
الله عليه وسلم جو خليفو مديني شريف ۾ ٻڌڻ ۾ ٿو اچي ان وٽ وڃي نوڪري ڪريان
جڏهن مسجد نبوي ۾ آيو حضرت امير عمر کي سڃاتائين گهڻو عجب ۾ پيو اهڙيءَ طرح
حضرت علي رضي الله تعالیٰ عنه جن حضرت عمر وانگر پنهنجي خلافت جي وقت
۾ ماڻهن جون خدمتون گهڻيون ڪندا هوا ۽ بازار ۾ وڃي بازار وارن کان پڇندا
هوا ته اوهين قرآن پڙهيا آهيو يا نه؟ پوءِ هر روز بازار ۾ وڃي قرآن شريف پڙهڻ
جي تعليم ڏيندا هوا - رضي الله تعالیٰ عنهما -

حضرت عمر فاروق رضي الله تعالیٰ عنه جون ڪرامتون حد کان زياده
ڪتابن ۾ موجود آهن نموني لاءِ وعظ عزيزي تفسير سورة نمل هيٺان آيت
" وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ " کان اوتاريان ٿو

خليفي ٻئي رسول الجن والبشر فاروق اعظم حضرت عمر جن کي تسخير حضرت
داؤد ۽ سليمان عليهما السلام جي ايتري قدر عنايت ٿي هئي جا بيان ڪرڻ کان ٻاهر
آهي - جيئن هيڪر زمين سخت ڏڪڻ لڳي - حضرت امير عمر رضي الله تعالیٰ عنه
زمين تي پير مبارڪ رکي فرمائڻ لڳو ته " اي زمين آءٌ تو تي عدالت ٿو ڪريان
۽ تون لڏين ٿي؟ "، بنا دير زمين ڏڪڻ کان بس ڪئي - پڻ رود نيل سُڪي ويو هو سندن
خط سان جاري ٿيو - جيئن بيان ڪيو ويو - پڻ عمر بن عاص خلافت جي وقت ۾
لشڪر جو سردار هو - هڪڙي غلام کي حوض جي پاڻيءَ جي ڪڄ ڪرڻ لاءِ امر فرمايو
هوائون - غلام هڪڙي حوض ۾ گهڙيو ۽ ٻڏڻ لڳو ۽ اهڙيءَ غوطن کائڻ جي وقت ان غلام
هيءَ زياد ڪيو " وَاعُمَرَاهُ " (اي عمر سگهو اچي پهچ) ان وقت حضرت امير عمر
سگهو مديني شريف ۾ جمعه جو خطبو ٿي پڙهيو - عين خطبي پڙهڻ وقت غلام
کي دريندي ۾ فرمايائون " وَاغَوْثَاهُ " آخر اهو غلام پاڻيءَ جي ٻڏڻ کان سندن برڪت
سان ڇوٽڪاري وارو ٿيو - پڻ ابو موسيٰ اشعري رضي الله تعالیٰ عنه کي اصطخر

کان حضرت عمر فاروق رضي الله تعاليٰ عنه ڏانهن مديني شريف خط لکي موڪليو حضرت فاروق اعظم جواب لکيس ته اسين فلاڻي ڏينهن تڪبير چوندا سون ۽ اوهين پڻ اوهان تڪبير چئجو. حضرت ابو موسيٰ اشعري ٿو فرمائي ته انهي ڏينهن مقرر ڪيل ۾ حضرت عمر فاروق جي تڪبير جو آواز (الله اڪبر) ٻڌو سون تلعا انهي وقت پاڻ ان ٻنجي پيو ۽ فتح ٿيو. ۽ ٻيو جڏهن ساريت نهاوند فتح ڪرڻ لاءِ ويو هو ساريت جبل جي مٿان خوشيءَ سان پئي گهميو. حضرت فاروق اعظم ان وقت مديني شريف ۾ خطبو پئي پڙهيو. خطبو پڙهڻ جي وچ ۾ هي لفظ ڪم ۾ آندائون. يَاسَارِيَةُ اَلْجَبَلَ اَلْجَبَلَ (يعني اي ساريه جبل کان ٻچي پاسو ڪر جو هيٺان ڪافر لڪا ويٺا آهن) ساريه رضي الله تعاليٰ عنه حضرت عمر فاروق جو آواز ٻڌي خبردار ٿي ڪافرن کي قتل ڪيائين. جو اها روايت عالم آشڪار آهي. انتهيٰ ملخصًا.

التجا در درگاه حضرت اميرالمؤمنين عمر ابن الخطاب رضي الله تعاليٰ عنه

يا عمر فاروق سيني عادلن جو تون امام — اي عمر فاروق سيني فاضلن جو تون امام
حضرت صديق اڪبر کان پڇاڻان تون ٻيلو — صاحبن ۽ تابعن ۽ عاشقن جو تون امام
جدّ امجد شاه مُجَدِّد الف ثاني جو ٿئين — عابدن ۽ زاهدن ۽ ڪاملن جو تون امام
تو کي ئي مصدق لوڪاني سنڌ ۾ موڪليو — عارفن ۽ عالمن ۽ عاملن جو تون امام
تون رسول الله سڀني سردار جو صحبو ٿئين — سالڪن ۽ طالبن ۽ واصلن جو تون امام
ايڪهٺ آيون حديثون شان تنهنجي ۾ مَنا — صابرن ۽ شاڪرن ۽ سالمن جو تون امام
نيل جو دريا تنهنجي خطّ سان جاري ٿيو — سڀ حليمن ۽ ڪريمن صالحن جو تون امام
اي سچا فاروق تنهنجو شان وڏو ڪيو ڪان — اوليائن اتقيائن خائفن جو، تون امام
راءِ تنهنجي سان ٿيون ڪي آيتون قرآن جون — رهنما ابرار جو ۽ عاجزن جو، تون امام
هند ۾ اڪثر محدّث ٿيا سنڌ اولاد مان — فائقن ۽ واثقن ۽ راسخن جو تون امام
خير دنيا دين جا مون کي ڪريو حاصل ٿئي — آسرو تون ٿئين عليلن، متقين جو تون امام
ڪين ڏيهاڻي ڪي آ طاقت سنڌ تعريف جي — ذاڪرن ۽ حاڪمن ۽ نائبن جو، تون امام

حالات حضرت سيدنا عثمان ابن عفان رضي الله تعالیٰ عنه

هيءُ حضرت، هادي گمرهان، صاحب الحياء والعرفان، جامع القرآن، ٻنهي طرفن (والد ۽ والده شريفه) کان شريف النسب آهن — جيئن ته سندن والد شريف عفان پٽ ابو العاص جو، اهو پٽ اميه جو اهو پٽ عبد الشمس جو اهو پٽ عبد المناف جو، جو ڏاڏو چوٿون حضرت رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جو آهي ۽ سندن ناني پاڪ حضرت رسول ڪريم جي سڳي ڦڦي هُئي، جنهن جو نالو پاڪ بيضا هو. سندن والده پاڪ اروی جو شجرو هن طرح آهي- بي بي صاحبه نياڻي ڪريز جي هُئي اهو پٽ ربيعه جو اهو پٽ حبيب جو اهو پٽ عبد الشمس جو اهو پٽ عبد المناف جو. ساڳئي طرح حضرت عمر فاروق رضي الله تعالیٰ عنه جو شجرو مبارڪ ٻنهي طرفن سان حضرت رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جي ڏاڏنگ سان ٿو ملي. جيئن ته ڪعب، جيڪو ڏاڏو آهي حضرت رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جو، ان کي ٻه پٽ هوا، هڪ مره ٻيو عدي. حضرت رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جو شجرو مره سان ٿو ٻڌجي ۽ حضرت عمر فاروق جو عدي سان. مطلب ته جناب رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جي شجره مبارڪ سان ٻئي حضرات شيخين مليل آهن.

ڪين ذی النورين جو لقب جو مليل آهي تنهن جا ٻه ئي وجه لکن ٿا. پهريون وجه مشهور ۽ معروف هيءُ آهي ته جناب رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جي دامادي جي شريف کان ٻه ڀيرا مشرف ٿيا آهن. پهرين پهريائين بي بي رقيه رضي الله تعالیٰ عنها نياڻي رسول پاڪ جي سندن نڪاح ۾ هُئي انجي وصال کان پوءِ حضرت بي بي ام ڪلثوم همشيره بي بي رقيه جي سندن نڪاح ۾ آئي- جيئن ته روايت آهي ابو هريرة کان رضي الله تعالیٰ عنه ته بعد وفات بي بي رقيه جي حضرت رسول مقبول صلی الله عليه وسلم حضرت عثمان رضي الله تعالیٰ عنه کي غمگين ڏٺو، حضور جن ڪيس فرمايو ته اي عثمان! تنهنجو ڪهڙو حال آهي؟ عرض ڪيائين هن کان وڌيڪ منهنجي لاءِ ڪهڙي مصيبت ٿيندي جو هاڻي نياڻي جي وفات ڪري منهنجو رشتو جيڪو اوهان سان هو قطع ٿي ويو. پاڻ فرمايائون اي عثمان! تون ڪو خيال نه ڪر، الله جل شانه جبرئيل عليه السلام جي هٿان مونکي حڪم پهچايو آهي ته ام ڪلثوم همشيره رقيه جو نڪاح

توکي کري ڏيان انهي ساڳئي مهرتي - پوءِ رسول الله صلي الله عليه وسلم حضرت ام ڪلثوم جو حضرت عثمان سان نڪاح ڪري ڏنو.

سبحان الله! تمام اولاد حضرت آدم عليه السلام جي مهن قسم جي نعمت، ڪنهن کي به حاصل نه ٿي، جو ڪنهن به ٻه نبيا ڻيون بني جون پنهنجي نڪاح ۾ آنديون هجن - پڻ فرمايو رسول الله صلي الله عليه وسلم اصحابن کي بعد وفات حضرت ام ڪلثوم جي، ته جي مونکي چاليهه نيا ڻيون هجن ها ته هوند هڪ کان پوءِ ٻي نياڻي ياڪ حضرت عثمان کي ڏيند ور هان ها (ازالة الخفاء)

ٻيو وجه هيءُ آهي، سندن سخاوت حالت اسلام ۽ قبل اسلام جي حد کان زياده هئي -

ٽيون وجه، پاڻ ٻه هجرتون ڪيون اٿن هڪ پيرو حبش ڏانهن، جو باعبال تشريف فرما ٿيا هوا ۽ ٻيو پيرو مديني منوره ڏانهن -

چوٿون وجه - حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه، مکتوب ٢٥١ دفتر درالمعرفت ۾ ارقام ٿا فرمائن ته حضرت صديق ۽ حضرت فاروق رضي نبوت محمدي جو بار کشنده آهن علي اختلاف المراتب ۽ حضرت علي ڪرم الله وجهه بواسطه مناسبت حضرت عيسيٰ جي ۽ غيبي جانب ولايت جي بار ولايت محمدي جو کشنده آهن ۽ حضرت ذي النورين باعتبار برزخيت جي ٻنهي طرفن (نبوت ۽ ولايت) جو بار کش فرمايا اٿن - ٿي سگهي ٿو ته انهيءَ سبب ڪري پڻ کين ذي النورين جو لقب مليل آهي -

حضرت عثمان سابقين اولين مهاجرين مان آهن ۽ انهن ڏهن اصحابن مان آهن جن کي بهشت جي بشارت مليل آهي ۽ انهن ڇهن مان آهن جن لاءِ حضرت عمر رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته اهي ئي رسول مقبول صلي الله عليه وسلم راضي ٿيل آهي ۽ انهن مان آهن جو چوٿين درجه ۾ اسلام آندائون ۽ انهن مان آهن جو ساري عمر ۾ ڪڏهن نه سُرُ ڪري بيت ڳاياڻون ۽ نه ڪنهن ۾ اميد رکيائون ۽ نه ڪڏهن به سڄي عمر حياءَ جي ڪري پنهنجي شرمگاه کي هٿ لاتائون ۽ بعد اسلام جي سيڪهن جمع تي هڪ غلام آزادي ڪيائون - جي ڪنهن جمعه تي ناغو ٿي پيو ته ٻئي

جمعه ۾ به غلام پڻ آزاد ڪيائون. بلويٰ جي ڏينهن تائين تخمينًا ٻه هزار چار سو غلام آجا ڪيائون ۽ هر قسم زنا جي ڪان خواه اک جي، خواه هٿ جي، خواه زبان جي ڪان جاهليت خواه اسلام ۾ پرهيز ۾ رهيا. پانگن جي پگهار اوّل پاڻ مقرر ڪيائون. سان ئي ٻن حرم سميت هجرت ڪرڻ جو شرف ڪين حاصل ٿيو. مسجد نبوي کي وڏي شان ڪريا ڪين خوفِ خدا جَلّ وَعَلاَ جو ايتري قدر هو. جو جڏهن ڪنهن قبر تي ويندا هوا، تڏهن ايتري قدر روئندا هوا جو سندن سموري ڏاڙهي مبارڪ آلي ٿي ويندي هئي جيڪڏهن ڪوڪين عرض ڪند وهو ته بهشت ۽ دوزخ جي ذڪر ڪرڻ وقت ايترو نٿا روئو جيتري قدر قبر تي ٿا روئو. پاڻ فرمايائون ته قبر پهرين منزل آهي آخرت جي، جي انهي جاءِ تي ڇوٽڪارو ٿيو ته اڳتي الله تعالىٰ سڀڪي آسان ٿو فرمائي ۽ جي اتي تڪليف ٿي ته اڳتي تڪليف جي مٿان تڪليف آهي.

خلافت جي وقت ۾ چادر مٿي ڪان ڪري بنا وچائي جي تڏي تي سمهندا هوا، جو ڏنا هئن سندن بدن مبارڪ تي پئجهندا هوا. پاڻ ايتري قدر صاحب حياءِ جا هوا، جو جڏهن جناب رسول مقبول صلى الله عليه وسلم جي خدمت ۾ ايندا هوا ته حضرت جن پنهنجي بدن جي ڪپڙن کي ٺاهيندا هوا ۽ فرمائيندا هوا ”ڇو نه حياءَ ڪيان مان ان آدمي کان جنهن کان فرشتا حياءَ ٿا ڪن“ روايت ڪيو انهيءَ حديث کي امام بخاري ۽ مسلم.

پاڻ هميشه روزي ۾ رهندا هوا ساري رات عبادت ۾ گذاريندا هوا. سندن صبر سندن عبادت، حلم ۽ مهمان نوازي، بهادري ۽ ظالمن جي ظلم تي صبر ڪرڻ جون صفتون لڪ پون نه آهن جو هٿ نڪي سگهان.

سندن سخاوت جو مختصر بيان هت نڪجي ٿو. مدارج النبوة ۾ آهي ته، تبوڪ جي جنگ ۾ اصحابن سڀني تي وڏي مصيبت ۽ تڪليف آئي جو ته ڪين چاليهه منزلون وڃڻو هو ۽ موسم گرمي جي بالڪل سخت هئي جا ڪو ڀلهڻ جي مند هئي اهڙي وقت ۾ صحابن سڀني کي گهڻي دقت پيش آئي. ان جو سبب هيءَ هو ته روم جي بادشاهه کي ماڻهن ڪوڙي خبر ڏني ته جناب رسول الله جن وفات ڪئي آهي ۽ ان جا اصحاب ڏڪر جي ڪري تمام تنگ آهن، جنهن ڪري انهن تي چڙهائي ڪرڻ مناسب آهي. روم جي بادشاهه قباد نالي کي چاليهه هزار فوج ۽ لشڪر ڏئي مدينه شريف روانو ڪيائين اها خبر

جڏهن رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم ڪي پهتي پاڻ بداهن جي مقابلي لاءِ اراد و فرمايائون ۽ غازين جي گذ تيٺي لاءِ چوطرف جيڪم ڪيو يا ئون ۽ مال گڏ ڪرڻ جي لاءِ اصحابن سڳورن کي ترغيب ڏنائون. حضرت صديق رضه سمورو مال جو گهر ۾ هوس کڻي آيو حضرت عمر فاروق رضه اڌ آندو - عبدالرحمٰن بن عوف رضه چاليهه هزار درم آندا انهي ۽ طرح سڀني مهاجرن انصارن پنهنجي پنهنجي توفيق آهر جهاد مالي ۾ بهرو ورتو ابو عقيل انصاري هڪ پيالو کجور جو حاضر ڪيو عرض ڪيائين ته اڄ رات صبح تائين مون پاڻي جا ڏول ڪڍيا انجي مزوري ۾ هي کجور مليم جنهن جو اڌ کڻي آيو آهيان. هن وقت ۾ حضرت عثمان ذي النورين رضه ايتري قدر نذر پيش ڪيو جو حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جن کيس عوض ۾ ڪيترا ڏگا بشارت جا ڀرايا - حضرت عثمان رضي الله تعالىٰ عنه انهي وقت خيال فرمايو هو ته شام جي طرف گهڻو قدر اسباب ۽ مال اٺن تي لڏائي واپار جي لاءِ قافلو موڪليائون سو انهيءَ ارادي کي بند ڪيائين. ٽي سو اٺ بار لڏيل قسمين قسمين واپار جي اسباب سان ۽ هڪ هزار گينيون نذر ڪيائين مواهب لدنيه ۾ قتادة کان روايت آهي ته هڪ هزار اٺ ۽ ستر گهوڙا اندر ڪيائين. ۽ مدارج جي هڪ روايت آهي ۾ ته ڏهه هزار گينيون نذر ڪيائين ۽ وڏا ڏڪڙه جا يعني ته بشارتن جا آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن کين هيٺيان عطا فرمايا.

پهريون هيءُ "اَللّٰهُمَّ ارْضَ عَنْ عُثْمَانَ فَاِنِّيْ عَنْهُ رَاضٍ" (يا الله تون راضي ٿيءُ عثمان کان بيشڪ آئون راضي آهيان انهيءَ کان) حضرت عثمان ڏهن هزارن غازين جو سامان پورو ڪري ڏنو باقي ڏهن هزارن جو ٻين ڏنو - جو ته مڙئي غازي ڇهه هزار هوا.

ٻيو بشارت جو ڏڪڙه هو "مَنْ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَلَهُ الْجَنَّةُ" (يعني فرمايو رسول الله صلي الله عليه وسلم ته جيڪو سامان تيار ڪري ڏي هن لشڪر واسطي ان لاءِ بهشت آهي.)

ٽيون هيءُ ته جڏهن ڏهه هزار اشرفيون جي حضرت عثمان رضه حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جي جهولي ۾ وڌيون پاڻ انهن اشرفين کي هٿ ۾ ڪري ٻيائيندي فرمايائون ٿي ته "مَا ضَرَّ لِعُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ" (يعني نه نقصان ڪندو عثمان کي جيڪي ڪري هن ڏينهن کان پوءِ، انهي طرح ٻه ڀيرا فرمايائون) روايت ڪيو هن کي

ترمذي عبدالرحمٰن بن سمرة کان.

سندن خلافت ٻارهن ورهه ٻارهن مهينا ارڙهن ڏينهن ٿي. سال اول خلافت جي ۾ شام جو ملڪ فتح ڪيائون ۽ انهيءَ سال ۾ تکهري جي بيماري عام ٿي پئي هئي. جنهن ڪري سال جو نالو سنة الرماد رکيو ويو ۽ انهي سال ۾ ڪيترا قلعا فتح ٿيا. سال ٻئي ۾ سجدي ڪوفي کي موقوف ڪرڻ فرمايائون. سال ٽئين ۾ مسجد الحرام کي بالکل ڪشادو ڪرڻ فرمايائون. جن جاگهه هوا انهن کي قيمت ڏئي راضي ڪيائون انهي سال ۾ شاپور فتح ٿيو. سال چوٿين ۾ آذربائيجان دادبيمرد فتح ٿيو ۽ انهيءَ سال ۾ افريقا کي فتح ڪري گهڻي لٽ آندائون. هڪ هزار غازي کي ٽي ٽي هزار گينيون آيون ۽ اندلس جو ملڪ مغرب ۾ آهي فتح ٿيو. سال پنجين ۾ ڪا فتح ڪا نه ٿي. سال ڇهين ۾ قلعو فارس جو اصطخر فتح ٿيو. ۽ فسا به انهي سال ۾ مسلمانن قبضه ۾ آندو ٻيا به اهڙي طرح ڪيترائي شهر فتح ٿيا. انهي سال ۾ مسجد نبوي صلی الله عليه وسلم وڌائي وئي. قسمين پٿر گهرايا ويا جن تي نقش ڪرايا ويا. ڊيگهه مسجد شريف جي ١٦٠ هٿ ۽ منبر وارن جو ٥٥ هٿ ڪيو ويو. سال ستين ۾ شهر فيروز آباد ۽ ٻيو به ڪيترو خراسان جو ملڪ قبضه ۾ آندو ويو. نيشاپور، طوس، سرخس، مرو ۽ بيهق جا شهر پڻ انهي سال فتح ٿيا. انهي مدت ۾ دين جو ڊپو ايترو قدر ٿيو، جو اولهه جي طرف سرحد اسلام جي اندلس تائين پهتي ۽ اوڀر طرف ڪابل ۽ بلخ تائين پهتي ۽ اسلام جو لشڪر روم ۾ وڃي داخل ٿيو ۽ مسلمان بري توڙي بحري لڙائي ۾ ڪافرن تي غالب آيا. عراق ۽ عجم ۾ خراسان جا ماڻهو جي هميشه خليفه ثاني سان فساد ڪندا ايندا هوا سي اسلام جا مطيع ٿيا. اسلام هر طرف پکڙجي ويو. مسلمانن کي مال ايترو قدر هٿ آيو جو هڪ هڪ مسلمان مهاجر توڙي انصار، جو رسول مقبول صلی الله عليه وسلم جي وقت ۾ هڪ ماني جو محتاج هو، سوا سي هزار رم زڪواة ڪيڍڻ لڳو. حضرت علي ڪرم الله وجهه کي به ايترو قدر ڪشادگي ٿي جو ڪيترا باغ، عمارتون ۽ ٻنيون ڪيئي لائق سندن قبضه ۾ آيون. سندن ڪرامتون ايتريون گهڻيون آهن جو هت بيان ڪري نٿيون سگهجن

حضرت جن هڪ فسادي کي چيو ته شال ڏئي تعالیٰ تنهنجا ٻئي هٿ ٻئي پير وڍي

توکي اکين کان اندر ڪري ۽ جهنم ۾ داخل ٿئين. آخر تيئو به اهڙي طرح - سڀ ڳي طرح
پيو شخص، جو سندن ڏاڍو دشمن هو، جنهن جو الله جَلَّ جَلَالُهُ هن جهان
۾ منهن ڪارو ڪيو - پڻ هڪ شخص سائين خطبي پڙهڻ وقت بي ادبي ڪئي
آخر غيرت الاهي ان تي نازل ٿي، جو ان جي پير ۾ ڳرڙ پيئي آئيو آخر ڪري ٿو مري ويو
سندن عمر مبارڪ ٨٢ ورهيه هئي ۽ پاڻ ١٨ ذي الحج ڏينهن جمع ۽ هڪ قول تي
عيد جي ڏينهن دشمنانِ خدا جي هٿان قرآن شريف تلاوت ڪندي شهيد ٿيا اِنَّا لِلّٰهِ
وَاِنَّا اِلَيْهِ رَاجِعُوْن

هي سمورو بيان اختصار سان فردوس آسيه تان آندو ويو، جو مولانا عبدالرب
دهلوي تاليف ڪيو آهي - واقعو شهادت جو بالڪل دردناڪ آهي ۽ ٻين ڪتابن ۾ درج ٿيل آهي
حضرت سيدنا عثمان رضي الله تعاليٰ عنه جون ڪشف ۽ ڪرامتون اهڙي قسم جون
ڪتابن ۾ موجود آهن جو عجب ٿو لڳي - وعظ عزيزي ۾ حضرت شاه عبدالعزيز
عليه الرحمة هڪ نقل آندو آهي ان تي اڪتفا ٿو ڪريان -

هڪ شخص واٽ ويندي هڪ عورت کي شهوت جي نظر سان ڏٺو، حضرت عثمان
ذي النورين رضي الله تعاليٰ عنه جي خدمت ۾ آيو پاڻ ڏسڻ شرم اکي فرمايائون تم ماڻهن
کي حياء نه ٿو اچي، جو پنهنجن اکين مان زنا ٿا ڪن ۽ ٿا جو ڳالهه ڏينهن منهن جي مجلس ۾ ٿا اچن
ان شخص چيو ته اي امير المؤمنين، ڇا؟ وحي پيغمبر ڪريم کان پوءِ اچي ٿو، ڇا فرمايائون
نه پر تو ننڍو آهي، پيغمبر خدا صلي الله عليه وسلم جن فرمايو آهي، "اِتَّقُوْا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ
فَاِنَّهٗ يَنْظُرُ بِنُوْرِ اللّٰهِ" يعني ته جو مؤمن جي دانائي کان پوءِ تحقيق اهو ڏسي خدا تي
نور جي وسيلي سان ڏسي ٿو شين کي، اهـ

فائده ضروري :- حضرت سيدنا عثمان رضي الله تعاليٰ عنه سڀني جنگين ۾ حاضر
رهيو آهي، مگر بدر واري جنگ ۾ جو حضرت رسول ڪريم صلي الله عليه وسلم جن کين
کين اجازت ڏني هئي، جو نياڻي پاڪ رسول پاڪ صاحب لولاڪ صلي الله عليه وسلم جي بيمار
هئي جا حرم پاڪ حضرت عثمان ذالنورين جا هوا - حضرت رسول مقبول صلي الله عليه
وسلم جن کين بدر وارن جي اجر ۽ ثواب ۾ شريڪ ڪرڻ فرمايو ۽ لُٽ جي مال مان پڻ کين
عطا فرمايائون - باقي جنگ احد ۾ جي ڪي اصحاب سڀ ڳوڙها رضي الله تعاليٰ عنهم واپس ٿي

ڏنا هوا جن ۾ حضرت سيدنا عثمان رضي الله تعالیٰ عنه به شامل آهي- غير مذهب
وارا ماڻهو اهو نهي اعتراض کي بالکل وڌو ڪري ٿا سمجهن مگر حقيقت ۾ انهن جي ڪم
فهمي آهي- "إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ" جي معنیٰ پڙهي ان تي راز دار تقرير ون ٿا ڪن. ٿا
چا ٿن ته حضرت انبياء علیٰ نبينا وعليهم الصلوٰة والسلام "لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ"
جي فرمود موجب معصوم ۽ پاڪ آهن جو هن ڳالهه کي هر مذهب جو ماڻهو قبول ٿو ڪري پوءِ
حضرت سيدنا آدم علیٰ نبينا وعليهم الصلوٰة والسلام ۽ ان جي حرم پاڪ رضي الله عنها
جي باري ۾ به "فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطٰنُ" آيو آهي ها ڀي جيڪو جواب هن جو سوا سا ڳو آهي. بهرحال
حضرت سيدنا آدم عَلیٰ نبينا وعليه الصلوٰة والسلام جي باري ۾ الله جَلَّ وَعَلَا فرمايو آهي
"فَتَابَ عَلَيْهِ" ۽ اصحابن ڪرامن رضي الله تعالیٰ عنهم جي باري ۾ فرمايو اٿس "وَلَقَدْ عَفَا
اللهُ عَنْهُمْ" - جنهن ذي تعالیٰ جَلَّ وَعَلَا، لام تاڪيد ۽ قَدْ تحقيق سان اصحابن
سڀني جي پل کي بخشي جيڪو پوءِ چالاڪ ۽ لائق لعن ۽ طعن جا ٿين- انهيءَ صورت ۾ ته
حضرت سيدنا آدم عَلَيْهِمُ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ جي حق ۾ به اهو فرق قباحت ۾ پيل لعن
طعن ڪري سگهي ٿو- كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا

اهو جواب بالکل مختص تبرڪا لکيو ويو آهي آيت سڳوري هي آهي-

إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطٰنُ
بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا ۚ وَلَقَدْ عَفَا اللهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ۝ (آل عمران ١٩)

التجا دربار پر نوار حضرت سيدنا عثمان بن عفان رضي الله عنه

آفتاب معرفت عثمان اما باحيا — جامع القرآن صاحب حلم ۽ سخا
رهنما عمر هان ۽ پيشواءِ عارفان — حب تنهنجي ٿا ڪن جي مومنان با صفا
گفتگو ڪان آمتي عزت اوهان جي چاهوان — توکي دامادي شرف آنوار جو مصطفیٰ
ٿي وڃي ڪانِ دفادرج عطا تنهنجي صفت — تاج ذو النورين جو توکي پيو سوهين سدا
شان تنهنجي کي ڏسي دشمن پيو ڪامو سڙي — شان تنهنجي کي وڌايو خالق هر دوسرا
حضرت حيدر ۽ فاروق ڪان پوءِ تون پلو — نور تنهنجي ڪان منور ٿيا سڀئي اهل صفا
حامل بار نبوت ۽ ولايت جو ٿئين — آهيو حضرت محمد جو اما الاولياء
شال سنت تي رهان عمر مان ڪنان ياسويا — رب جي درگاه ۾ هي ٿي سدا تنهنجي دعا

عشق مرشد جو عنايت سان اچي موڪل گهڻو | رابطو موڪي مليو تنهنجو سدا صبح و مسا
تن صحابن اهل بيتن جو ڏٺم پانهنجو مدد | ذڪر ۾ شل ٿئي منور قلب منهنجو پر ضيا
با عمل عالم ٿئي اولاد منهنجا اهل دين | خاتمو بالخير ٿئي جڏن پاسيئي عمر جو هوا
تو ڪي مون در تو وسيلو رب جي دربار ۾ | شل قبولينده مڙن منهنجون دعائون ڪبريا
اي پسر عفان جا سرِّ تون امير المؤمنين | حب مولا جي ڪاڻ ڪريو جدا موڪي آشنا
دلبر اڄ ڪو ڏيهاڙي ڪو ولاسو ڏي نگهو | موت تائين منهنجا منجهه حب جند مرتضىٰ

محبوب خير الورىٰ مشڪل ڪشا حيدر مرتضىٰ محبوب محبوب رب المشارق والمغارب سيدنا علي بن ابي طالب رضي الله تعالىٰ عنه جي حالات ۾

هي ۽ حضرت قطبن ۽ غوثن جو سردار، ابدالن ۽ اوتادن ۽ افرادن جو مقتدا، ۽ شريعت ۽ طريقت جو سينگار، ۽ حقيقت ۽ معرفت جو جنسار، سندن آستان جنت نشان تي خاڪروبي ڪندڙ سيڪو ولي، نالو پاڪ سندن حضرت علي آهي ڪرّم الله وجهه - سندن والد جو نالو ابو طالب آهي جو جناب حضرت رسول مقبول صلى الله عليه وسلم جن جو سڳو چاچو هو، جنهن حضرت رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم جن جي ايتري تہ خدمت ڪئي جنهن جو بيان تقرير جي احاطه کان باهر آهي.

جناب حضرت علي ڪرّم الله وجهه جي شان ۾ مان هي هڪ وڏو شان ٿو لکان ته اچي جو حضور جن ڪعبة الله شريف جي اندر تولد ٿيا جو اها نعمت ڪاڻ اڳي ڪنهن کي عطا نہ ٿي حضرت ابن عمرؓ کان روايت آهي تہ هيڪر پاڻ حضرت رسالت پناه صلى الله عليه وسلم جي حضور اقدس ۾ روئندا آيا عرض ڪيائون تہ اوهان سيني صحابن سڳورن کي ڀائپي ڪري ڪجهه نہ ڪجهه عطا فرمايو آهي، منهنجي لاءِ ڪو به اوهان مقرر نہ فرمايو آهي حضور جن صلى الله عليه وسلم ڪين فرمايو تہ "اَنْتَ اَخِيْ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ" يعني تون منهنجو ڀاءُ آهين دنيا ۽ آخرت ۾ اها روايت ترمذي شريف ۾ آيل آهي - سبحان الله! هي وڏي عزت جيئي جو حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم ڪين انصارن ۽ مهاجرن کي ڀاءُ نہ ڪيو، هڪ هن واسطي تہ تون منهنجو ڀاءُ آهين پنهنجي ڀاءُ کي ٻئي ڪنهن جو ڀاءُ جو ڪريان، پيو هي تہ جيئن حضرت رسول مقبول صلى الله عليه وسلم ڪنهن جا ڀاءُ نہ ٿيا

تہ حضور جن حضرت علي كرم الله وجهه جن کي بہ ٻئي ڪنهن جو ياءُ نہ بڻايائون، جيئن تہ توكل ۾ فرق نہ اچي، ياءُ تي ڀروسو نہ ٿئي، رڳو الله پاڪ جل شانه جي ذات تي ڀروسو هجي

حضرت جن جي بهادري حد کان زياده ڪتابن معتبرن ۾ موجود ۽ ثابت آهي، ڪي قدرت لکجي ٿو، جنهن کي سمنڊ کان هڪ قطرو ڄاڻڻ گهرجي -

جنگ احد ۾ حضرت شير خدا كرم الله وجهه ايتري قدر ڪوشش ورتي، جو حضرت جبرئيل عليه السلام حيران ٿي حضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم کي عرض ڪرڻ لڳو تہ حضرت علي كرم الله وجهه اوهان تي وڏي جان نثاني ڪري رهيو آهي - حضور جن صلى الله عليه وسلم فرمايو "انه مني وانا منه" (تحقيق اهو منهنجو آهي ۽ آئون انجو آهيان) - جڏهن جبرئيل عليه السلام حضور جن صلى الله عليه وسلم کان اِهو جملو ٻڌو تہ هن چوڻ لڳو "انا منكما" آئون اوهانجو آهيان، ان وقت غيب کان آواز آيو "لا فتیٰ الا علي لا سيف الا ذو الفقار" (ناهي ڪو جوان مگر علي، ناهي ڪا تلوار مگر ذو الفقار. كذا قال شيخ عبد الحق محدث دهلوي في مدارج

حضرت علي كرم الله وجهه جو فرمودو آهي تہ احد جي ڏينهن مونکي سورهن زخم لڳا ۽ ڏڪ لڳڻ ڪري آئون زمين تي ڪري پيس، سيکهن پيري هڪ آدمي خوب صورت خوشبوءِ وارو مونکي اٿاري ويهاريو ۽ ٿي چيائين تہ وڃ ڪافرن کي قتل ڪر جو تون الله جل وعلا ۽ رسول مقبول صلى الله عليه وآله وسلم جي اطاعت ۾ آهين ۽ اهي ٻئي تو کان راضي آهن - جنگ جي فراغت کان پوءِ جڏهن اهو قصو حضرت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم جي حضور ۾ عرض ڪيم تڏهن پاڻ فرمايائون تہ ان خوب صورت جوان کي ڪهڙي ماڻهو جهڙو ڏٺو، عرض ڪيم تہ دحيہ ڪلبي جهڙو هو (جو صحابي هو) حضرت رسول مقبول صلى الله عليه وسلم جن، پاڻ فرمايائون اهو جبرئيل عليه السلام هو - كذا في المدارج النبوة

حضرت رسالت پناه صلى الله عليه وسلم جو فرمودو آهي تہ حضرت علي كرم الله وجهه جو مقابلو خندق جي ڏينهن وارو افضل آهي، منهنجي سڀني اُمت جي عملن کان قيامت جي ڏينهن تائين كذا في المدارج -

پڙهندين ڪتاب ۾ آهي تہ جڏهن لشڪر رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم جو خيبر ڏانهن ٿي وارد ٿيو تڏهن خيبر ۾ ڪيترائي وڏا مضبوط قلعا ٺهيل هوا جنهن ۾ ڏهه هزار سوار موجود ذي جل وعلا جي فضل سان حضور جن صلى الله عليه وسلم جي دعا سان سمورا قلعا فتح ٿيا

باقي هڪ قلعو رهيو جنهن جو نالو غموص هيو، اهيو سڀني قلعن کان وڌيڪ مضبوط هيو جنهن
جي فتح حضرت شاه ولايت ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ جي نصيب ۾ روز ازل کان ودي الله جَلَّ جَلَالُهُ
رکائي هئي. حضرت صديق اڪبر رضي الله تعاليٰ عنه هڪ ڀيرو ۽ حضرت عمر فاروق
رضي الله تعاليٰ عنه ٻه ڀيرا پڻ انهي قلعه تي تشريف فرمايا هوا. حضرت رسول الله صلي الله
عليه وسلم جن کي ان وقت مٿي جي سور جو عارضو هيو، پاڻ رات جو فرمايائون ته سڀاڻي
نيشان انهي کي ڏينداس جو الله جَلَّ وَعَلَا ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم کي دوست ٿو
رکي ۽ الله تعاليٰ جَلَّ وَعَلَا ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم ان کي دوست ٿا رکن. سڀ اصحاب
ڪرام رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين اها بشارت ٻڌي منتظر هئا ته اهو وڏو ڪرامت جو
ڪنهن کي عطا ٿيندو. حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ اکين اٿڻ سبب مديني شريف ۾ رهيل
هوا، خود بخود اوچتو کين ارادو ٿيو ته جهاد کان جدا رهڻ چڱو نه آهي ۽ حضرت رسول الله
صلي الله عليه وسلم جي جدائي سهڻ به محال آهي تنهن ڪري اتاهون روانا ٿي اچي لشڪر اسلام
۾ وارد ٿيا. جنهن حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن کي خبر پئي ته هن کين گهرايائون
۽ هٿ سندن ڏنو. سندن مٿو مبارڪ پنهنجي ران تي رکيائون ۽ ٿڪ مبارڪ پنهنجي
سندن اکين مبارڪن تي لاتائون انهي وقت اکين جو سڀ سور ۽ اوتپ دفع ٿي ويو ۽ کين
پوري شفا حاصل ٿي. حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن کين پنهنجي زره مبارڪ
۽ ذوالفقار عطا فرمائي. نشان سندن هٿ ۾ ڏنائون ۽ کين فرمايائون ته وڃي نه نهار جيستائين
الله تعاليٰ جَلَّ وَعَلَا تو کي فتح نه ڏئي. عرض ڪيائين ته انهن سان ڪهڙي ڳالهه تي لڙائي ڪريان
فرمايائون صلي الله عليه وسلم ڪلمه تي. يعني اول انهن کي ايمان جي هدايت ڪر، جي نه
مڃن ته پوءِ لڙائي ڪر ۽ هدايت ٿيڻ هڪڙي شخص جي تنهنجي هٿان بهتر آهي هزار ڳاڙهن اٺن کان
حاصل ڪرڻ کان. حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ قلعي غموص وٽ آيو ۽ زمين تي نشان
کڙو ڪيائين ان وقت هڪ عالم يهودي ڪاٿ ڏٺو ته اي نشان وارا تنهنجو نالو ڇا آهي،
پاڻ فرمايائون علي بن ابي طالب (ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ) ان يهودي ٻين کي خبردار ڪيو ته
هن شخص جو حال توريت ۾ لکيل آهي، هي وڏو بهادر آهي، بنا فتح ڪرڻ جي پوئتي موٽڻ
وارو نه آهي. پر يهودي جي انهي ڳالهه جو ماڻهن تي اثر نه پيو. حارث نالي هڪ يهودي
بهادر، جو مرحب جو ڀاءُ هو. جنهن جي هٿ ۾ ٽن منهن واري نيزي هئي اسلام جي

لشڪر ني ڪاهه ڪري آيو ۽ ڪيترين مسلمانن کي شهيد ڪيائين. جنهن حضرت شاهه ولايت ڪرم الله وجهه جن اڳي بهادري ڏني مٿس حملو ڪيو، هڪڙي ئي ڌڪ سان ان کي جهنم ۾ پهچايائون ٻيو ان يهودي جو ڀاءُ مَرحَبُ وڏي تڪبر سان ميدان ۾ آيو. حضور جن ان جي ناپاڪ روح کي به جهنم ۾ داخل ڪيو، تنهن کان پوءِ ست بهادر هڪ ٻئي پٺيان آيا تن کي به دوزخ ڏانهن روانو ڪرڻ فرمايائون. حاصل ڪلام جنهن حضرت شاهه ولايت ڪَرَّمَ اللهُ وَجهَهُ جي فتح فرمائي. حضرت شاهه رسالت صلي الله عليه وسلم جي خدمت ۾ اچي حاضر ٿيا حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن سندن استقبال جي واسطي تنبوءَ کان ٻاهر تشريف فرما ٿيا ۽ ڪين ڀاڪر پائي پيشاني مبارڪ تي چمي ڏئي فرمايائون ته ڪوشش تنهنجي مشڪور ٿي ۽ تنهنجي بهادريءَ جي مون کي خبر پهتي جنهن ڪري توتي راضي ٿيو آهيان. حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وجهه ان وقت روئڻ فرمايو، پاڻ صلي الله عليه وسلم جن ڪين فرمايو ته هي روئڻ غم جو آهي يا خوشي جو عرض ڪيائون ته خوشي جو ۽ جو ته مون کي خوشي ٿي جو توهين مون کان راضي ٿيا آهيو، حضور جن صلي الله عليه و آله وسلم جن فرمايو ته آءٌ اڪيلو توکان راضي نه ٿيو آهيان بلڪ الله تعاليٰ جَلَّ شانه، جبرئيل عليه السلام، ميڪائيل عليه السلام ۽ سڀ فرشتا توکان راضي آهن. حضور جن صلي الله عليه وسلم سندن شان ۾ ڪيتريون بشارتون فرمايون آهن جن مان ڪي مختصر لکجن ٿيون.

اِزَالَةُ الخِفَا ۾ لکيو اٿس ته هيڪر حضور جن صلي الله عليه وسلم حضرت سيدة النساءِ رضي الله تعاليٰ عنها ڏانهن مخاطب ٿي فرمايائون ته آئون، تون، علي، حسن ۽ حسين قيامت جي ڏينهن هڪ جاءِ تي هونداسون. ابو سعيد خدريءَ کان روايت آهي ته فرمايو رسول الله صلي الله عليه وسلم ته وحي آيو آهي مون تي ته علي ۾ ٽي صفتون آهن سيد المسلمين، امام المتقين، قائد الغر المُحَجّلين (سردار آهي جن جا وضوءَ وارا عضوا قيامت جي ڏينهن چمڪندڙ هوندا) حضرت عبدالله بن مسعود کان روايت آهي ته فرمايو رسول الله صلي الله عليه وسلم ته عليءَ جو منهن ڏسڻ عبادت آهي. حضرت عمر فاروق جو فرمودو آهي ته حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ ۾ ٽي ڀلايون آهن جي مون ۾ نه آهن. هڪ ته حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ حضرت سيدة النساءِ جو خاوند هيو. ٻيو ته ان کي رسول الله صلي الله عليه وسلم سان گڏ مسجد شريف ۾ سڪونت حاصل ٿي ۽ عيال سان هتي جائز ٿيو،

تيون نشان کي خيبر جي جنگ ۾ نشان مليو. حضرت ابن عباس جو فرمودو آهي جو حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ کي ٽي فرمايائين ته چار توهه پهريون آهن جي بئي ڪنهن ۾ نه ٿيون لين، هڪ ته نشان (جهنڊو) کڻڻ سڀني کان جهاد ۾ - ٻيو ته صبر ڪرڻ ڏينهن احد جي، ٽيون غسل ڏيڻ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم کي، چوٿون تربت مبارڪ ۾ لاهڻ.

حضرت زيد بن ارقم کان روايت آهي ته فرمايو رسول الله صلي الله عليه وسلم ته جو شخص ارادو ڪري ته مون وانگي حياتي گذاري ۽ مون وانگي وفات ڪري ۽ جنت الخلد جنهن جو مونکي واعدو ڪيو ويو آهي ان ۾ داخل ٿئي ان کي گهرجي ته دوست رکي علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ) کي جو دوستي علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جي هدايت کان نه ٿي ڪيي.

تنبيهه ضروري:- دوستي هن کي چئبو آهي، جو پنهنجي محبوب جا ڪم، ان جي فرمودن ان جي هلت چلت کي دوست رکي ۽ جيڪي ان محبوب جا دوست هجن تن کي دوست رکي ۽ جيڪي ان جا دشمن هجن انهن کي دشمن سمجهي.

معلوم ڪرڻ گهرجي ته حضرت شاه ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ بيعت قبول ڪرڻ فرمائي تنهن خلفائن سڳورن جي ديني ڪمن ۾ شريڪ حال رهيا، انهن جي خلافتن ۾ ورهيه انهن ٽن يارن سان نماز جمعه ۽ جماعت ۾ چوويهن ورهن تائين انهن جي پٺيان اقتدا ڪيائون ۽ جهادي ڪمن ۾ شريڪ ٿي رهيا - تنهين خلافتن ۾، جو مال غنيمت جو ايندو هو، ان مان حصو وٺڻ فرمائيندا هوا ۽ ان مان ڪا ٽيون ڀاڱي ڀائيندا ۽ ڏيڪيندا هوا ۽ پنهنجي اهل عيال کي ڪارائيندا هوا ۽ خوشي ۽ رضا سان پنهنجي نياڻي پاڪ حضرت ام ڪلثوم رضي الله تعالى عنها جو نڪاح حضرت عمر فاروق رضي الله تعالى عنه کي ڪري ڏيڻ فرمايائون ۽ پنهنجن فرزندن جي نالا مبارڪ ابوبڪر، عمر ۽ عثمان، ٽن يارن جا رکيائون ۽ حضرت عمر فاروق رضي الله تعالى عنه حضرت سيدنا امام حسين رضي الله عنه کي حضرت بيبي شهربانو رضي الله تعالى عنها ڏني، جو حضرت امام حسين رضي الله تعالى عنه نڪاح ۾ قبول ڪرڻ فرمائي. اها پاڪ دامن حضرت عمر فاروق رضي الله تعالى عنه غنيمت جي مال سان آندي هئي جا شهزادي فارس جي بادشاه يزدجرد جي نياڻي هئي، اها پاڪ دامن رضي الله تعالى عنها والده پاڪ حضرت سيدنا امام زين العابدين

رضي الله تعاليٰ عنه جي آهي - هاڻي انصاف ڪرڻ گهرجي ته جي حضرات ٽيئي يار سڀئي ڪافر ۽ يا ظالم يا غصب ڪندڙ هجن ها جيئن مذهب اهل تشيع وارن جو گمان آهي (معاذ الله) پوءِ انهن جو جهاد ڪاڏهن جائز ٿي سگهي ها ۽ انهن جو جهاد ۾ مال آيل کي حضرت علي ڪرم الله وجهه ڪيئن قبول ڪري ها ۽ انهن جي پٺيان نماز ڇو پڙهن ها ۽ انهن جي جهاد ۾ جا عورت ٻندي ٿي آئي، حضرت سيدنا امام حسين رضي الله تعاليٰ عنه کي ونڊ ڪيئن درست ٿي سگهي ها - حضرات اهل تشيع غور ڪري خيال فرمائن ته ڇا اها دوستي حضرت جناب شاه ولايت ڪرم الله وجهه جي آهي جو سندن عبادت ۽ ڪاڏي پيتي ۽ سموري ڪم کي خراب ڪرڻ ٿا گهرن ۽ قيامت تائين سادات سڀني جي نسل سهڻي ۽ پاڪ ۾ فرق وجهڻ ٿا گهرن - "سُبۡحٰنَكَ هٰذَا بُهۡتَانٌ عَظِيۡمٌ" ط

حضرت علي ڪرم الله وجهه کان روايت آهي ته فرمايو مون کي رسول الله صلي الله عليه وسلم، ته اي علي! تنهنجو شان عيسيٰ عليه السلام وانگي آهي - ان سان يهودن بغض ڪيو ايتري قدر جو ان جي والده شريفه تي (بي بي مريم) بهتان رکيائون ۽ دوست رکيو ان کي نصارن ايتري قدر جو بيها ڪيائون ان ۾ اهڙيون ڳالهيون جي، نه هيون ان ۾، جهڙوڪ حضرت عيسيٰ عليه السلام کي خدا جَلَّ جَلَالُهُ جو پٽ چوڻ لڳا ۽ ان جي والده کي خدا جَلَّ جَلَالُهُ جي زال چوڻ لڳا - خبردار! رهج اي علي! تنهنجي سبب ڪري ٻه جماعتون هلاڪ ٿي وينديون - هڪ اها جماعت، جا توکي حد کان زياده دوست رکندي ۽ پين اڪندي تو ۾ اهي ڳالهيون جي تو ۾ ڪين آهن (اشارو رافضين ڏانهن) ٻي اها جماعت جا بغض رکندي تو سان، يعني دل ۾ تنهنجي پدڻ ۽ قابليت جو انڪار ڪندي (اشارو خارجن ڏانهن) -

حضرت شاه ڪرم الله وجهه جي ڪرامتن مان هڪ هيءَ ڪرامت آهي جو هيڪر حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم سندن هنج ۾ سر مبارڪ رکي آرام ۾ هوا، حضرت شاه ولايت ڪرم الله وجهه نماز ٽيپهري جي ڪانه پڙهي هئي، اگرچه وقت تنگ ٿي ويو مگر ادب جي ڪري حضور جن صلي الله عليه وسلم کي ننڊ مان نه اٿاريائون - نيٺ سج لهي ويو پوءِ جاڳيو رسول الله عليه وسلم ۽ ڪين معلوم ٿيو ته نماز ٽيپهري حضرت شاه ولايت ڪانه پڙهي آهي - پوءِ درگاه رب تعاليٰ جي ۾ دعا گهريائون، يا الله! جَلَّ جَلَالُهُ جي علي تنهنجي

بندگيءَ ۾ هو ته وري سج کي اڀار، سج ٻيهر اڀري آيو. حضرت علي ڪرم الله وجهه نماز پڙهي

صلوٰة عصر ۾ آئند واقعيس تنهنکي ٿي پهري نماز کان پوءِ ابوالمنصور وعظ ٿي ڪيو ۽ سڀ
حديث ۽ اهل بيت جي بڙائي جو بيان ٿي ڪيائين، ان وقت عراق جي مشائخن جي وڏي
جماعت حاضر هئي، اوچتو هڪ ڪڪر ظاهر ٿيو ۽ سج گم ٿي ويو، خلق کي گمان آيو ته سج لهي ويو
آهي، پوءِ واعظ ڪندڙ منبر تي سج ڏانهن اشارو ڪري هي ٿي بيت پڙهڻ لڳو جن جي
معنيٰ هيٺين آهي. "ته ڏينهن جي توفيق سان آنحضرت مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم ۽ حضرت مرتضيٰ
ڪَرَّمَ اللّٰهُ وَجْهَهُ جي مدح ڪري رهيو آهيان، اي سج تون نه لِڪ، نڪري پڌرو ٿيءُ ۽ حضرت
رسول الله صلي الله عليه وسلم جي آل پاڪ جي تعريف ٻڌ". حاضر جماعت ڏٺو ته سج
نڪري پڌرو ٿي بيٺو.

ازالة الخفاء ۾ لکيل آهي ته اصبغ ٿي فرمايو ته آئون حضرت علي ڪرم الله وجهه
سان گڏ ڪربلا جي ميدان ۾ آيس پاڻ فرمايائون ته هن جاءِ تي اهل بيت جا اُٺ ٻڌا
۽ هن جاءِ تي انهن جو اسباب رکيو ويندو ۽ هن جاءِ تي انهن جو رت وهندو. هڪ
جماعت آل رسول صلي الله عليه وسلم جي قتل ڪئي ويندي، جن لاءِ زمين ۽ آسمان روئندا
اهو - ۽ پڻ سندن ڪرامت مان آهي ته هڪ ڀيري پاڻ ڪو گفتگو ٿي فرمايائون ته هڪ شخص کين
چوڻ لڳو ته تون ڪوڙو آهين، پاڻ انکي فرمايائون ته جي تون سچو آهين ته چاتو کي بددعا
ڪريان، ان چيو ته بيشڪ، پاڻ ان کي بددعا ڪيائون ۽ هو يڪدم انڌو ٿي پيو. خلافت جي
وقت ۾ هر روز بيت المال جو خزانو فقيرن کي ايتري قدر لٽي ڏيندا هئا جو ڪک ڪين ڇڏيو
ڏئي ڇڏيو آهي پوءِ نماز پڙهندا هئا.

سندن شهادت جو واقعو بالڪل دردناڪ آهي، جنهن جو تفصيل وڏن ڪتابن ۾
ڏسڻ گهرجي. جنهن خبيث کين شهيد ڪيو، اهو احمق مادر آزار، پدر بيزار، شوخ
زبان، ولد شيطان، نالي ابن ملجم خارجي مذهب عَلَيْهِ اللَّعْنَةُ وَالْغَضَبُ هو، جنهن
قطام نالي هڪ خارجي عورت جي چوڻ تي کين شهيد ڪيو. هي واقعو ڪوفي ۾ ٿيو. جمعي
جي رات هئي جو سندن روح پرفتوح جَنَّتُ عَدَنٍ ڏانهن تشريف فرمايو. إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا
إِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ ط. سندن ڏينهن خلافت جا چار ورهه نو مهينا ٿيا باقي خلافت ۾ ٥ يا ٦
مهينا رهيل هيا آهي سيدنا امام حسن رضي الله تعالى عنه پورا ڪري خلافت حضرت

امير معاويه جي حوالي ڪئي - حضرت امام حسين رضي الله تعالىٰ عنه، عبد الله بن جعفر ۽ محمّد بن حنفيه رضي الله عنهم جنازه نماز پڙهي ۽ امامت حضرت امام حسن رضي الله تعالىٰ عنه ڪئي. ڪوفي جي شهر ۾ ڪين دفن ڪيو ويو، مگر خارجن جي خوف کان نيشان تربت پاڪ جو نه ڪيو ويو - عمر سندن ٦٣ ورهه هئي - ابن ملجم قاتل شاهِ ولايت ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جي لاءِ حضرت امام حسن رضي الله تعالىٰ عنه قتل ڪرڻ جو حڪم ڏنو پوءِ اُن شيطان تطير ولد الخنزير جا هٿ پير ڪپيا ويا پوءِ باه ۾ ساڙي ڇڏيائونس خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ط (درڪ الحارب فِي مَنَاقِبِ اَسَدِ اللهِ الْغَالِبِ)

حضرت خواجه امام رباني مجدد الف ثاني قَدَّسَ اللهُ سِرَّهُ النُّوْرَانِي مڪتوبات شريف جي جلد ثاني دُرُّ الْمَعْرِفَتِ مڪتوب باب نمبر ٢٥١ ۾ ارقام ٿا فرمائن "ته اي ڀاءُ! حضرت امير علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جن هن ته ولايت محمّدي صلي الله عليه وسلم جو بار ڪڻندڙ آهن علىٰ صاحبها الصلوٰة والسّلام والتحيّة قطبن، ابدالن ۽ اوتادن، جي اولياءِ گوشه نشين آهن ۽ ڪمالاتِ ولايت تن ۾ غالب آهي، انهن جي مقامن جي تربيّت ۽ انهن کي جيڪي مقام ۽ درجا ملن ٿا ۽ ترقي حاصل ڪن ٿا، اهو سڀ ڪم حضرت شاهِ ولايت ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جي حوالي آهي - امداد يعني مددگاري ڪرڻ سندن هٿ ۾ آهي سردار قطب الاقطاب جنهن کي قطب مدار ٿو چئجي، اهو سندن قدم هيٺان ٿو رهي قطب مدار سندن نگهباني ۽ رعايت جي وسيلي سان پنهنجي مشڪلن کي سرانجام ٿو ڪري ۽ عهده مداريت جو سندن وسيلي حاصل ٿو ڪري، حضرت فاطمه رضي الله تعالىٰ عنها ۽ حضرت اِمَامَيْنِ رضي الله تعالىٰ عنهما پڻ انهي مقام ۾ حضرت امير رضي الله تعالىٰ عنه سان شريڪ آهن. انتهىٰ مُلَخَّصًا -

پڻ حضور اقدس حضرت امام رباني مُجَدِّدِ الْفِ ثاني رضي الله تعالىٰ عنه دفتر ٻئي مڪتوبات شريف نور الخلائق مڪتوب نمبر ٣٦ ۾ ارشاد ٿا فرمائن ته اهو ڪو ڏاڍو جاهل هوندو، جو اهل سُنّت جماعت جي مذهب وارن کي حضرت امير علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جي مُحِبّن مان نه ڄاڻندو هوندو ۽ محبت حضرت امير ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جي کي رفض سمجهڻ جهل آهي - اها محبت رفض نه آهي - بلڪ ٽن خلفائن رضي الله عنهم کان بيزار ٿيڻ رفض آهي ۽ بيزار ٿيڻ اصحابن سڀني رضي الله عنهم

جي شان کان بالڪل ٻڇڙو ڪم ۽ لائق ملامت جي آهي. حضرت امام شافعي رضي الله عنه ٿو فرمائي - لَوْ كَانَ رَفْضًا حُبُّ اٰلِ مُحَمَّدٍ فَلْيَشْهَدِ الثَّقَلٰنِ اِنِّيْ رَافِضٌ

(يعني جيڪڏهن محبت آل رسول مقبول صلي الله عليه وآله وسلم جي رفض تو جوڻ ۾ اچي ته پوءِ ٻيئي ته جن ۽ اِنسان منهنجي هن ئين اقرار تي شاهد رهن ته آءٌ رافضي آهيان)

مطلب ته حُبِّ آل محمّدي صلي الله عليه وسلم جي رفض نه آهي جيئن ته علماءُ گمان ٿا ڪن، جي انهيءَ محبت کي رفض جوڻ ۾ اچي ته پوءِ اهڙي قسم جو رفض ٻڇڙو ونا آهي، چو ته رفض جي ٻڇڙائي هن سبب ڪري ثابت آهي، جو هو ٻين اصحابن سڳورن رضي الله عنهم کان بيزار ٿا رهن نه هن ڪري جو محبت اهل بيتن جي اٿن پوءِ مُحِبِّ اهل بيت رسول جا عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمُ الصلوٰة والتسليمات حقيقت ۾ اهل سنت جماعت جا آهن ۽ اهل بيتن رضي الله عنهم جماعت ۽ تابع بڻا هي اهل سنّت جماعت جا ٿهو چڪا - شيعا جو اهل بيت رسول مقبول عليه وعليهم الصلوٰة والتسليمات جي محبت جي دعوىٰ ٿا ڪن ۽ پاڻ کي اهل بيت رضي الله عنهم جي جماعت مان ٿا سمجهن جيڪڏهن اهي اهل بيت رضي الله عنهم جي محبت تي قائم رهن ۽ ٻين اصحابن سڳورن رضي الله عنهم کان بيزار نه رهن ۽ تعظيم ۽ توقير حضرت پيغمبر سڳوري جي مڙني اصحابن عليه وعليهم الصلوٰة والسلام جي ۽ انهن جي اختلافن کي چڱي معنىٰ تي حمل رکن پوءِ بيشڪ داخل اهل سنّت جماعت ۾ ٿين ۽ خارجين ۽ رافضين جي ٽولي کان نڪري ٻاهر پون، چو ته اهل بيت رضي الله عنهم جي محبت کان بيزار ٿيڻ خارجي ٿيڻ آهي ۽ اصحابن سڳورن جي محبت کان بيزار هجڻ رافضي ٿيڻ آهي ۽ محبت رکڻ اهل بيتن سڳورن رضي الله تعالىٰ عنهم جي ۽ تعظيم ۽ توقير ڏيڻ مڙني اصحاب ڪرامن رضي الله تعالىٰ عنهم کي اهل سُنّت جماعت مان ٿيڻ آهي - خارجين ۽ رافضين جو بنياد حضرت پيغمبر جي صحبتين سان بغض رکڻ آهي - عليه وعليهم الصلوٰة والتّحيات ۽ بنياد اهل سنت جماعت جو حضور اقدس جي صحبتين سان حب رکڻ آهي عليه وعليهم والصلوٰة والتسليمات والتحيات.

عاقل مُنصِفُ انهن جي حُبَّ تي هرگز اصحابن رضي الله عنهم جي بغض کي قبول نه ڪندو ۽ پيغمبر جي دوستي سبب مڙني کي دوست رکندو عليه

وعليهم الصلواة والتحيات ـ قَالَ عَلَيْهِ الصَّلوٰة وَالسلام مَنْ اَحَبَّهُمْ فَبِحُبِّيْ اَحَبَّهُمْ وَمَنْ اَبْغَضَهُمْ فَبِبُغْضِيْ اَبْغَضَهُمْ رَوَاهُ التِّرْمَذِيُّ ترجمو (فرمايو رسول الله صلى الله عليه واٰله وسلم، جو شخص دوست ٿو رکي انهن کي ته پوءِ سبيان دوستيءَ منهنجي دوست ٿو رکي مان انهن کي ۽ جو دشمن ٿو رکي انهن کي پوءِ سبيان دشمني منهنجي دشمن ٿو رکان انهن کي ـ) وري مٿين ڳالهين اچي چئون ٿا ته چالاءِ اهل بيت رضي الله عنهم جي محبت جي نه هئڻ جو گمان اهل سنّت جماعت وارن جي حق ۾ ڪيو وڃي؟ جو ته محبت اهل بيتن جي رضي الله تعالىٰ عنهم، هنن بزرگوارن اهل سنّت وٽ جزو ايمان جو آهي ۽ سلامتي خاتمي جي، اهل بيت رضي الله عنهم جي محبت تي قائم رهڻ سان قائم رکي اٿن ۽ والد بزرگوار رحمة الله عليه هن فقير (مُجَدِّدُ اَلْفِ ثَانِي رضي الله عنه) جو، علم ظاهري ۽ علم باطنيءَ جو عالم هيو. گهڻا وقت اهل بيت رضي الله عنهم جي محبت ڪرڻ جي ترغيب ڏيڻ فرمائيندا هئا ۽ فرمائيندا هئا ته هن محبت کي خاتمي جي سلامتيءَ ۾ وڏو دخل آهي ان جي رعايت چڱيءَ طرح ڪرڻ گهرجي ـ سندن مرض موت ۾ هي فقير (مُجَدِّدُ اَلْفِ ثَانِي رضي الله عنه) حاضر هو. جڏهن سندن پويون وقت ٿيو ۽ هن جهان جي توري پوري رهيل، فقير ان وقت کين (جو گفتگو محبت اهل بيت رضي الله تعالىٰ عنهم جي باري ۾ فرمائيندا هئا) ياد ڏياري ۽ ان محبت بہ نسبت ڪاٿن پڇيو. پاڻ انهيءَ بي خوديءَ ۾ فرمايائون ته اهل بيت رضي الله تعالىٰ عنه جي محبت ۾ غرق آهيان ـ شڪر خدا عَزَّ وَجَلَّ جو ان وقت بجاءِ آندو ويو. بهر حال محبت اهل بيت رضي الله عنه جي اصول اهل سنّت جو آهي ـ مخالف انهيءَ حقيقت کان غافل آهن ۽ انهن جي وچين محبت کان جاهل آهن ـ اِفْرَاط جي طرف کي پاڻ اختيار ڪيو اٿن ۽ پيو سيپ تَفْرِيْط سمجهي انهن کي خارجي مذهب سمجهيو اٿن، هي نه ڄاتو اٿن ته اِفْرَاط ۽ تَفْرِيْط جي وچ ۾ هڪ حد وچولي آهي جا حق جو مرڪز آهي ۽ صدق جي رهڻ جي جاءِ ۽ اهو سُهڻو مقام اهل سنّت جماعت کي نصيب ٿيو آهي ـ شَكَرَ اللهُ تَعَالىٰ سَعْيَهُمْ ـ

انهيءَ ساڳي مڪتوب شريف جي پڇاڙيءَ ۾ حضور اقدس خواجه ﷺ امام ربّاني رضي الله تعالىٰ عنه جن، حضرات اهل بيت الرسول عليه وعلىٰ آله وعليهم الصّلواة والتسليمات والبرڪات والتحيات جي فضيلتن ۾ "اَلْخَاتِمَةُ الْحُسْنٰى" جي عنوان ۾ گهڻي تذڪرو

فرمايو آهي آءٌ ان جو ٿيندس جنهن جو پيش تون ڪرين ـ ابن عبد البر[1] کان روايت آهي ته
فرمايو حضرت رسول الله عليه وعلى آله الصلوٰة والسلام ته جو دوست ٿو رکي علي
(ڪرم الله تعالیٰ وجهه) کي ان دوست رکيو مونکي ۽ جنهن دشمن رکيو علي ڪرم الله
تعالیٰ وجهه) کي ان دشمن رکيو مونکي ۽ جنهن رنجايو علي (ڪرم الله وجهه) کي
ته ضرور رنجايائين مونکي ۽ جنهن رنجايو مونکي ته رنجايائين حق کي (تعالیٰ و تقدس)

هي روايتون سموريون مڪتوبات شريف ۾ اصل عربي ۾ لکيل آهن، هت فقط
سندن ترجمون لکيو ويو آهي ـ ۽ روايت[2] ڪيو ترمذي ۽ حاڪم ۽ صحيح ڪيو حاڪم اهو
روايت کي بريدة (رضي الله عنه) کان ته فرمايو حضرت رسول خدا صلى الله عليه وسلم
تحقيق امر فرمايو مونکي حق جل وعلا چئن شخصن جي دوستي رکڻ واسطي ۽ فرمايو
حق جل وعلا ته آئون به انهن کي دوست ٿو رکان ـ ڪن اصحابن ڪرامن رضي الله عنهم
عرض ڪيو ته يا رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم اهي ڪهڙا آهن ـ فرمايو آنحضرت
صلى الله عليه وآله وسلم ته علي (رضي الله عنه) انهن مان آهي، علي (ڪرم الله وجهه)
انهن مان آهي، علي (رضي الله عنه) انهن مان آهي ـ اهڙي نموني ٽي ڀيرا فرمايائون، ۽
ابوذر غفاري (رضي الله عنه) ۽ مقداد بن اسود جو (رضي الله عنه) ۽ سلمان فارسي
(رضي الله تعالیٰ عنه) پڻ انهن مان آهن ۽ روايت[3] ڪئي طبراني ۽ حاڪم عبد الله بن
مسعود رضي الله عنهم کان ته تحقيق فرمايو پيغمبر ڪريم صلى الله عليه وآله وسلم
ڏسڻ علي "ڪرم الله وجهه" ڏانهن عبادت آهي ـ اسناد هن حديث شريف جو حسن آهي
۽ روايت[4] ڪئي بخاري ۽ مسلم براء بن عازب رضي الله عنه کان فرمايائين ته ڏٺوسون
رسول خدا صلى الله عليه وسلم کي حالانڪ هن حال ۾ جو حضرت امام حسن رضي الله تعالیٰ
عنه سندن ڪلهي مبارڪ تي هيو ۽ ان وقت تي فرمايائون عليه وعلى آله الصلوٰة والسلام ته
اي خداوند جل جلاله! دوست ٿو رکان آئون حسن رضي الله عنه کي، تون پڻ دوست رک
ان کي ـ روايت[5] ڪئي بخاري ابي بڪرة رضي الله عنه کان، چيائين ته ڏٺو مون رسول خدا صلى الله
عليه وآله وسلم جن کي جو پاڻ منبر تي هيا ۽ امام حسن رضي الله تعالیٰ عنه سندن پاسي ۾
ويٺل هو، هن حال ۾ حضور جن صلى الله عليه وآله وسلم ماڻهن ڏانهن هڪ ڀيرو تي ڏٺو ۽
ٻي ڀيري امام حسن عليه السلام ڏانهن هڪ ڀيرو تي ڏٺائون ۽ فرمايائون ته تحقيق هي منهنجو پٽ

سيد آهي رضي الله عنه ۽ اميد آهي ته خدا تعالیٰ جل شانهٔ انهيءَ جي سببان ٻن
مسلمانن ٻن ڳرن جي جماعتن جي وچ ۾ صلح ڪندو — روايت ڪئي ترمذيءَ اسامت
پٽ زيد رضي الله عنهما کان ته ڏٺم پيغمبر خدا جي کي صلي الله عليه وسلم
هن حال ۾ جو حضرت امام حسن رضي الله عنه ۽ حضرت امام حسين رضي الله
عنه سندن ٻن رانن تي هئا پوءِ فرمايو آن سرور عليه الصلوٰة والسلام ته هيءُ
ٻئي منهنجا پٽ آهن ۽ منهنجي نياڻيءَ رضي الله تعالیٰ عنها جا پٽ آهن خداوند
جل وعلا آئون ان دوست ٿو رکان هنن ٻنهين کي پوءِ تون پڻ دوست رک هنن
ٻنهين کي ۽ دوست رک انهيءَ کي جيڪو دوست ٿو رکي هنن ٻنهين کي — ترمذي
حضرت انس رضي الله عنه کان روايت ڪئي ته رسول خدا صلي الله عليه وآله وسلم کان پڇيو ڪنهن
ته اوهان جي اهل بيت رضي الله عنهم مان اوهان جي دوستي ڪنهن سان زياده زور آهي — پاڻ
فرمايائون حسن رضي الله عنه ۽ حسين رضي الله عنه سان — بخاري شريف ۽ مسلم شريف
مسور پٽ مخرمة کان روايت ڪئي آهي ته تحقيق فرمايو پيغمبر خدا جي صلي الله عليه وسلم
ته فاطمه رضي الله تعالیٰ عنها منهنجي گوشت جو ٽڪرو آهي پوءِ جو ڪاوڙ آڻي تنهن کي اها ڪاوڙ
تو مونکي — ٻي روايت ۾ آهي ته بد لڳي ٿي ۽ ناخوش ٿو ڪري مونکي جيڪو بد ٿو ڄاڻي انهيءَ کي
(رضي الله تعالیٰ عنها) ۽ ايذاءِ ٿو ڏي مونکي جيڪو ايذاءِ ٿو ڏي انهيءَ کي — حاڪم ابو هريرة
رضي الله تعالیٰ عنه کان روايت ڪئي آهي ته تحقيق فرمايو پيغمبر خدا جي صلي الله
عليه وآله وسلم حضرت علي ڪرم الله وجهه کي ته فاطمه رضي الله عنها مونکي
تو وڌيڪ پياري آهي توکان ۽ تون مونکي پيارو وڌيڪ آهين ان کان — ۽ بخاري ۽ مسلم
حضرت بي بي عائشة رضي الله تعالیٰ عنها کان روايت ڪئي آهي ته فرمايو بي بي
عائشة رضي الله تعالیٰ عنها ته ماڻهن تحفن ۽ هديون موڪلڻ جو ارادو ٿي ڪيائون
ان ڏينهن ۾ جو عائشه جي نوبت هئي (رضي الله عنها) ان ۾ پيغمبر خدا جي رضا طلب ٿي
ڪيائون ۽ فرمايائين ته آنحضرت صلي الله عليه وآله وسلم جي حرمن پاڪ رضي الله تعالیٰ
عنهن جا ٻه گروه هيا — هڪڙي گروه ۾ حضرت عائشة ۽ بي بي حفصه ۽ حضرت صفيه
۽ حضرت سوده رضي الله تعالیٰ عنهن ۽ ٻئي گروه ۾ حضرت ام سلمه رضي الله تعالیٰ عنها
۽ ٻيا حرم رضي الله تعالیٰ عنهن پيغمبر خدا صلي الله عليه وآله وسلم جا هوا پوءِ

حضرت اُمّ سلمة رضي الله تعالیٰ عنها واري گروه حضرت امّ سلمة رضي الله عنها کي
چيو ته تون پيغمبر خدا کي چئو ته ماڻهن کي فرمائين ته جيڪو به هن کان پوءِ هديو موڪلڻ
گهري ته جتي به رسول خدا صلي الله عليه وسلم هجي اُتي موڪلي، پوءِ حضرت امّ سلمة
رضي الله تعالیٰ عنها حضرت جن عليه الصلوٰة والسلام جن کي اهو عرض ڪيو ته حضرت
سرور عالم جن صلي الله عليه وآله وسلم جواب ۾ فرمايو ته حضرت عائشة رضي الله
تعالیٰ عنها جي باري ۾ مونکي ايذاءُ نه ڏيو، ڇو ته مون تي انهيءَ حالت ۾ جو ڪنهن حرم پاڪ
سان خواب ۾ ستل هجان وحي نه ٿو اچي، مگر بي بي حضرت عائشة رضي الله تعالیٰ عنها ڏانهن
آهيان ته وحي برابر اچي ٿو، ته هن حضرت اُمّ سلمة رضي الله تعالیٰ عنها چيو ته مون
اوهان کي ايذاءُ ڏيڻ کان درگاهه ربّ جلّ وعلا ۾ توبه تائب ٿيس پوءِ وري انهن حرمن
پاڪن جي ساڳي گروه حضرت فاطمه رضي الله تعالیٰ عنها کي گهرائي چيو ته پيغمبر خدا
صلي الله عليه وآله وسلم جن ڏانهن انهيءَ ساڳي ڪم لاءِ موڪليائون، پوءِ حضرت خاتون
جنّت رضي الله تعالیٰ عنها، انهيءَ باري ۾ حضور اقدس ۾ عرض ڪيو، پوءِ فرمايو،
رسول مقبول صلي الله عليه وآله وسلم ته اي منهنجي پياري نياڻي ڇا تون دوست نه ٿي رکين
انهيءَ کي، جنهن کي مان دوست ٿو رکان. عرض ڪيائين، ها ٿو - فرمايائون پوءِ دوست رک
تون انهيءَ منهنجي بي بي عائشة کي رضي الله تعالیٰ عنها - [ع١١] روايت ڪئي بخاري ۽ مسلم
حضرت عائشة رضي الله تعالیٰ عنها کان، فرمايائين ته مون حضرت پيغمبر خدا صلي الله
عليه وسلم جي حرمن پاڪن مان حضرت خديجة رضي الله عنها کان سواءِ ڪنهن تي
رشڪ نه ڪئي - حالانڪ مون هن کي ڏٺو به نه هو، سبب هي هو جو حضور جن صلي الله
عليه وآله وسلم ان جو ذڪر گهڻو فرمائيندا هيا ۽ ڪيترا پيرا ڍنبو ذبح ڪري ان جا ٽڪا
انهن عورتن ڏانهن موڪليندا هيا جن جي محبّت حضرت خديجة رضي الله عنها سان
هئي - پوءِ گهڻا پيرا مون حضور اقدس ۾ عرض ڪيو ته گويا خديجة رضي الله تعالیٰ عنها
کان سواءِ دنيا ۾ ٻي زال ڪانه هئي - پوءِ ٿي فرمايائون ته "هئي ۽ هئي مونکي اها زال
ڏيه پيدا فرمايائون ۽ هئو مونکي ان مان اولاد - [ع١٢] روايت ڪئي ترمذي ابن عباس رضي الله
تعالیٰ عنهما کان ته فرمايو رسول خدا صلي الله عليه وآله وسلم ته عباس منهنجو
آهي ۽ آئون عباس جو آهيان - [ع١٣] ۽ ديلمي ابي سعيد رضي الله تعالیٰ عنه کان روايت

ڪئي آهي ته فرمايو رسول خدا ﷺ صلي الله عليه وآله وسلم ته سخت ٿيو ڏمر الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهٗ جو انهيءَ شخص تي جنهن ايذايو مونکي منهن جي اهل بيت رضي الله جي بابت روايت ڪئي حاڪم ابي هريرة رضي الله عنه کان ته تحقيق رسول الله عليه الصلوٰة والسلام فرمايو ته ٻه ور موچار و توهانجو ٻه ور موچارو توهانجو (به پيو فرمايائون) آهي منهن جي اهل بيت رضي الله تعاليٰ عنه جي بابت ۾ منهنجي وفات کان پوءِ روايت ڪئي ابن عساڪر رضي الله تعاليٰ عنه حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ تَعَالىٰ وَجْهَهٗ کان ته فرمايو رسول خدا جي صلي الله عليه وسلم ته جيڪو احسان ڪري منهن جي اهل بيت سان ان کي ان جو ڏيندس قيامت جي عوض ڏيندس. روايت ڪيو ابن عدي ۽ ديلمي حضرت علي رضي الله تعاليٰ عنهٗ کان ته فرمايو رسول خدا جي صلي الله عليه وسلم ته پل صراط تي اوهان مان ان جا پير بالڪل قائم هوندا جنهن کي منهن جي اهل بيت رضي الله تعاليٰ عنهم اجمعين ۽ منهن جي اصحابن رضي الله تعاليٰ عنهم اجمعين جي محبت هوندي.

الٰهي بحق بني فاطمه — كه بر قول ايمان كني خاتمه
اگر دعوتم رد كني ور قبول — من و دست و دامان آل رسول

صلي الله عليه وآلهٖ وسلم وصلي الله تعاليٰ عليه وعليهم وعليٰ جميع اخوانه مِنَ الْاَنْبِيَآءِ وَالْمُرْسَلِيْنَ وَالْمَلٰئِكَةِ الْكِرَامِ الْمُقَرَّبِيْنَ وَعَلٰى سَائِرِ عِبَادِ اللهِ الصَّالِحِيْنَ اَجْمَعِيْنَ (انتهىٰ كَلَامُهُ الشَّرِيْف)

پڻ حضور اقدس امام الاولياء برهان الاصفياء خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه دفتر اول مڪتوب ۵۹ ۾ لکن ٿا فرمائن مثال اهل بيت پيغمبر صلي الله عليه وسلم جي جو حضرت نوح عليه السلام جي ٻيڙيءَ وانگر آهي. پوءِ جيڪو انهيءَ محبت جي ٻيڙيءَ اهل بيت جي تي سوار ٿيو اهو ئي ڇوٽڪارو ولدو ۽ جيڪو ٻيڙيءَ تي چڙهڻ کان رهجي ويو هلاڪ ٿيو. بعض عارفن رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين جو فرمودو آهي ته حضرت رسول الله صلي الله تعاليٰ عليه وآله واصحابه وسلم اصحابن سڀني جو مثال تارن سان ڏنو آهي (اَصْحَابِىْ كَالنُّجُوْمِ) تارن جي وسيلي سان ماڻهن کي رستو هٿ اچي ٿو آهي ۽ حضور اقدس حضرت رسول مقبول جن صلي الله عليه وسلم

پنهنجن اهل بيتن جو مثال حضرت نوح عليه السلام جي ٻيڙيءَ ڏنو آهي، اشارو هن ڳالهه ڏانهن آهي ته جو ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿيو ان کي تارڻ جي رعايت ڪرڻ ضروري آهي ۽ ٻڏڻ کان بد تڏهن امن ۾ رهندو ۽ تارڻ جي رعايت کان سواءِ ڇوٽڪارو ٿيڻو ناهي. يعني ڪو به محبت اهل بيت جي رکي نه محبت اصحابن سڳورن جي. خيال ٿو ڪري ته مونکي محبت اهل بيت جي هلاڪ ٿيڻ کان بچائيندي سو هرگز ممڪن ناهي ته ڪو اهو هلاڪيءَ کان بچي سگهي هاڻ تڏهن بچي سگهندو. جڏهن اهل بيت جي محبت سان اصحابن سڳورن جي محبت پڻ ملائيندو ته پوءِ ڇٽڻ سندس قطعي آهي.

ڄاڻڻ گهرجي ته جي ڪنهن اصحابن سڳورن مان ڪن اصحابن سڳورن جو انڪار ڪيو، تحقيق اُن سڀني اصحابن سڳورن جو انڪار ڪيو ڇو ته مڙئي صحابي سڳورا حضرت خير البشر جي صحبت جي نعمت ۾ پائيوار آهن. ٻين سڀني فضيلتن ۽ ڪمالات کان صحبت جي فضيلت زياده آهي. اهوئي سبب آهي جو اويس قرني جو خير التابعين ۾ آهي. حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم اصحابن سڳورن مان اگرچه اهو صحابي سڳورو وگهٽ درجي کي پهتل هجي ڀلائي ۾ برابر نه ٿي سگهندو ڇو ته اويس قرني صحبت کان مشرف نه ٿيو پوءِ صحبت جي ڀلائي سان ٻيا به ڀلائي مٽ نه ٿيڻي آهي اها ڪهڙي به ڀلائي هجي ڇو ته ايمان اصحابن سڳورن جو حضرت رسول مقبول جي صحبت ۽ نزول وحي جي برڪت جي ڪري شهودي ٿيو انهيءَ ايمان شهودي جي مرتبي کان صحابن سڳورن کان پوءِ ڪو به مشرف نه ٿيو آهي. هاڻ عملن جو نتيجو ايمان سان لاڳاپو رکي. جيتري قدر ايمان ڪامل هوندو اوتري قدر عمل ڪامل هوندا والخ

راقم الحروف:۔ هيءَ مذهب اهل تشيع بالڪل پوءِ نڪتل آهي، منهنجو مطلب هن ڳالهه تي آهي ته حضرات اهل بيتن جو مُحِبُّ رهڻ گهرجي باقي اصحابن سڳورن سان عداوت ۽ بغض رکڻ نه گهرجي. كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ إِنْ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ○

حضور اقدس ڪريم الطرفين فريادرس ڦٽين جگر گوشه حسنين پيران پير دستگير بيڪسان، حضرت شيخ محي الدين عبدالقادر جيلاني رضي الله عنه انهن هب

کي بالڪل چٽي طرح سيکيو آهي - هڪ جاءِ في غنية الطالبين ۾ ٿا فرمائن ته بدعتين جون بنيادي ڏهن جماعتون آهن - خارجي، اهل تشيع - معتزله - مرجيا، مشبهه، جهميه، ضراريه - نجاريه، ڪلابيه، اهي سڀ جماعتون حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جي زماني پاڪ ۾ نه هيون - حضرت صديق اڪبر، حضرت عمر فاروق، حضرت عثمان ۽ حضرت علي حيدر رضي الله تعاليٰ عنهم اجمعين جي خلافت جي وقت ۾ پڻ اهي ٽولا نه هوا - اهي ٽولن جو اختلاف ۽ فساد اصحابن سڳورن ۽ تابعين ۽ ستن فقيهن رضي الله تعاليٰ عنهم اجمعين جي وفات کان پوءِ ڪيترا سال پوءِ ٿيو ۽ آنحضرت جن عليه وعليٰ آله الصلوٰة والسلام اڳي پيشنگوئي ڪري چڪا هوا ته جو مون کان پوءِ جيئرو رهندو گهڻا اختلاف ڏسندو - پوءِ لازم ڪري وٺو اوهين سنت منهنجي کي ۽ منهنجي چئن خليفن (صديق، فاروق، عثمان، علي) جي سنت کي ۽ سنت کي پنهنجن ڏندن سان محڪم ڪري جهليو ۽ پاڻ کي نون پيدا ٿيل ڪمن کان پري رکجو ڇو ته جيڪو بدعت جو ڪم آهي گمراهي آهي ۽ جا مون کان پوءِ ڪا شي نئين پيدا ٿئي رد ڪيل آهي - اهه

حضور اقدس خواجه امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله عنه جن اها ساڳي عبارت جلد ثاني مڪتوبات شريف مڪتوب نمبر ۶۷ ۾ آڻي ارقام ٿا فرمائن ته پوءِ جو مذهب آنحضرت ۽ خلفاءِ الراشدين عليه و عليهم الصلوٰة والتسليمات جي زماني پاڪ کان پوءِ نئون پيدا ٿيو اعتبار کان نڪتل آهي ۽ پٽ ڪرڻ جوڳو آهي، شڪر هن وڏي نعمت جو بجاءِ آڻڻ گهرجي جو پنهنجي ڪمال فضل ۽ ڪرم سان اسان کي اهڙي ٽولي ۾ داخل ڪيائين جو ڇٽل آهي - يعني اسان کي اهل سنت جماعت جي مذهب ۽ فرقه ناجيه ۾ الله جل وعلا داخل ڪرڻ فرمايو الخ اه ملخصًا -

حالات محبوب ايزد منان حضرت سلمان فارسي رضي الله تعاليٰ عنه

هي حضرت اهو محبوب مولا جو آهي جنهن کي حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم پنهنجو اهل بيت ڪوٺيو ۽ جنهن کي سرورِ عالم صلي الله عليه وسلم محبت منجهان زرتي خريد ڪري آجو ڪيو سندن انتساب علم باطن ۾ باوجود شرف صحبت خير البشر عليه وعليٰ آله الصلوٰة والسلام جي حضرت سيدنا صديق

اڪبر رضي الله عنه سان آهي اصل ۾ مجوسي قوم جا هوا جو ائين جي وقت حق جي طلب لاءِ سڄيو ڪيائون. علماءِ يهودن ۽ نصارن جي خدمت ۾ حاضر ٿيندا هوا ۽ ڪمال صبر ۽ استقامت سان هن وات ۾ سختيون ۽ تڪليفون پنهنجي سر تي ڪٽي زماياڻون قريب قريب ڏهه پيرا نوبت به نوبت وڪامجي حضرت يوسف صديق علیٰ نبينا وعليه الصلوٰة والسلام جي صف ۾ پاڻ کي داخل ڪيائون. آخرڪار جناب سرور ڪائنات صلی الله عليه وسلم کجهه سون ترياري ڪين هڪ يهوديءَ کان آجو ڪرايائون ۽ جڏهن کان حضرت سلمان فارسي رضي الله تعالیٰ عنه جناب سرور ڪائنات صلی الله عليه وسلم جي خدمت اقدس ۾ رهڻ لڳو. خندق جي جنگ ۾ خندق کوٽڻ لاءِ آنحضرت صلی الله عليه وسلم جن مهاجرن ۽ انصارن جي وچ ۾ تقسيم ڪئي، تڏهن سلمان فارسي رضي الله عنه جي باري ۾ تنازع واقع ٿيو مهاجرن ٿي چيو ته سلمان اسان مان آهي ۽ انصارن ٿي چيو ته اسان مان آهي. حضرت صلی الله عليه وسلم اهو حال ڏسي فرمايو ته "سَلْمَانُ مِنَّا اَهْلَ الْبَيْتِ" (يعني سلمان منهنجي اهل بيت مان آهي) حضرت سلمان رضي الله تعالیٰ عنه جن اصحاب صفه مان آهن ۽ انهن مان آهن جن جو بهشت مشتاق آهي ۽ انهن جنت ۾ داخل آهن جن کي حضرت رسول الله صلی الله عليه وسلم اڳرائي ڪندڙن ۽ سابقن ۾ ڳڻيو آهي ۽ اهي الله جَلَّ جَلَالُهُ جي محبوبن مان آهن جن کي سرورِ عالم صلی الله عليه وسلم (هن) فرمودي "اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ مِنْ اَصْحَابِي اَرْبَعَة" کان نوازيو آهي (يعني تحقيق ڏني تعالیٰ دوست ٿو رکي منهنجن اصحابن مان چئن کي) جڏهن رات ايندي هئي نماز ۾ مشغول ٿيندا هوا. جڏهن ٿڪبا هوا ذڪر رباني جي مشغولي فرمائيندا هوا، جي ان مان ٿڪبا هوا الله جَلَّ جَلَالُهُ جي عظمت ۽ آيتن ۾ فڪر ڪندا هوا. پوءِ پنهنجي نفس کي فرمائيندا هوا "اِسْتَرَحْتَ فَقُوْمِيْ" (يعني راحت تو ورتي پوءِ اٿي نماز پڙهه) پوءِ جڏهن نماز جو وقت ادا ٿي فرمايائون ته بيان ٿي چيائون "اِسْتَرَحْتَ فَاذْكُرْ" (يعني تو راحت ورتي پوءِ ذڪر) اهڙي طرح ساري رات گذاري ڇڏي.

امير المؤمنين حضرت عمر ابن الخطاب رضي الله تعالیٰ عنه جن ان کي پنهنجي خلافت جي ڏينهن ۾ مدائن جو حاڪم مقرر فرمايو هو ۽ پنج هزار درهم بيت المال کان مقرر ڪيا هوائون. پاڻ سڀ رپيا فقيرن کي ورهائي ڏيندا هوا ۽ پاڻ بورهئي مان جيڪو ملندو

هيون ان مان گوشت ۽ مڇي وٺندا هوا ۽ تانگهي جي مرضن وارن کي گڏ ڪرائيندا هوا ونن هڪ گودڙي انهي وارن جي هئي جا ڏينهن جو ڍڪيندا هوا ۽ رات جو وڇائيندا هوا هڪ روايت ۾ آهي ته ڏينهن جو ويٺا هي چڏيندا هوا - ٻڪريءَ جي وارن مان پاڻ رسيون ۽ ڇيبون ڪجن جي ڏهن مان ناهيندا هوا - ۽ لڙائيءَ ۾ ڪنهن کي رسيون ڪنهن کي جهول ڏيندا هوا - نقل آهي ته هڪ پيري پنهنجي حڪومت جي ڏينهن ۾ پاڻ شهر مدائن تي ويا ڪنهن شخص کي بار ڪڍائڻ لاءِ مزور جي ڳرج هئي ڪين رلي ويٺا هيل ڏٺائين مٿن بار کي اڳ ۾ ڪيائين پاڻ انئين نه فرمايائون ته آئون ڪو فلا ٿو آهيان ، رستي ۾ هڪ شخص ملين ۽ چيائين ته اي امير اوهان بار ڪيئن کنيو آهي ؟ بار ڪڻائيندڙ معلوم ڪيو ته هي شهر جو امير آهي ، انهيءَ ويچاري سرڪش من تي ر ڪيو ۽ گهڻو عذر ڪيائين ، پاڻ فرمايائون ته تون پنهنجي جاءِ تائين بار ڪڍائڻ جو ارادو ڪيو هو اتي تهنجو بار پهچائي موٽي ايندس - اهڙيطرح حضرت سلمان فارسي رضي الله تعالى عنه جن ڪيترا پيرا ڪيو جيئن ته صاحب حديقه ورديه جي عبارت انهي ڳالهه تي دلالت ڪري ٿي

وَكَانَ غَالِبُ النَّاسِ يَسْخَرُوْنَهُ فِيْ حَمْلِ مَتَاعِهِمْ وَهُوَ أَمِيْرٌ لِعَدَمِ مَعْرِفَتِهِمْ بِهِ لِرَثَاثَةِ حَالِهِ فَرُبَّمَا عَرَفُوْهُ فَيَرِيْدُوْنَ يَحُطُّوْنَ عَنْهُ فَيَقُوْلُ لَا حَتّٰى أُوْصِلَهُ إِلَى الْمَنْزِلِ[1] (المواهب السرمديه في مناقب النقشبنديه ص ٢٦)

جڏهن سندن پوين وقت ٿيو پاڻ گهڻو پي قرار ٿيا ۽ زار زار روئڻ لڳا، ماڻهو جي پڇڻ لاءِ آيا هوا دريافت ڪرڻ لڳا ته اوهين ڇو ٿا روئو فرمايائون ته نه مون کي موت جو خوف آهي نه دنيا جي خواهش بلڪ رسول الله صلى الله عليه وسلم مون کان انجام ورتو هو ته جيڪڏهن مون سان قيامت ۾ ملڻ گهرين ته دنيا گڏ نه ڪر ۽ دنيا کان اهڙيطرح وچ جيئن آئون ٿو وڃان ، هاڻي مون وٽ اسباب گڏ ٿي ويو آهي - خوف ٿو ٿئي ته سندن جمال مبارڪ کان محروم نه ٿيان - اسباب وٽن وٽو ، پلڻ ، پوستين ۽ رلي هئي - سندن عمر مبارڪ هڪ روايت موافق ڏيڍ سؤ ورهه هئي - خزينة الاصفياء جي صاحب اڍائي سؤ ورهه لکي آهي - انهيءَ روايت کي صحيح ڪري لکيو اٿس سنه ٣٣ هه ۾ جو اهو

[1] گهڻا ماڻهو پنهنجي سامان کڻڻ لاءِ کين مزدور سمجهندا هوا (في الحقيقت) هو (حضرت سلمان) امير هو - اهو هن ڪري جو ماڻهن کي هن جي غريبي واري شڪل ڪري ڄاڻ نه هوندي هئي - پوءِ ڪڏهن کين سڃاڻي وٺندا هئا ته سامان پاڻ کڻڻ لاءِ چوندا هئا پر (حضرت سلمان) کين فرمائيندو هو ته نه جيستائين اوهان کي گهر تائين نه پهچايان ١٢-

عدد پاڪباز مان ٿو نڪري) انتقال ٿيو. حضرت غلام سرور چشتيءَ (صاحب خزينة الاصفيا)
قُدِّسَ سِرُّهٗ هن چاند چڱون فرمايو آهي.

روح پاڪش پاڪ بود پاڪ رفت   هست سالِ ارتحالش پاڪباز [١]

حضرت مشڪل ڪشاء شير خدا علي ڪرم الله وجهه جن هڪ رات ۾ مديني شريف کان بطور طي الارض جي مداين وڃي حضرت سلمان فارسي رضي الله تعاليٰ عنه کي غسل ڏنائون ۽ انهيءَ رات مديني شريف موٽي آيا. جناب رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فرمايو آهي ته اسان ڇئن سابقين مان آهيون، مان عرب جي سابقين يعني اڳرائي ڪندڙن کان ۽ بلال حبش کان ۽ صهيب روم کان ۽ سلمان فارس کان. حضرت حافظ شيرازي چاند چڱون چيو آهي

حسن ز بصره بلال از حبش صهيب از روم   ز خاڪ مڪه ابوجهل اين چه بوالعجبي ست [٢]

سندن تقويٰ اخلاق ۽ ارشاد

نقل آهي ته حضرت سلمانؓ کي هڪ شخص گاريون ڏنيون ان کي چيائون ته جيڪڏهن قيامت جي ڏينهن منهنجي گناهن جو پڙ ڳرو ٿيندو ته هن ته جيڪي چوين ٿو ان کان پٽ آئون بچڙو ور آهيان ۽ جيڪڏهن گناهن جو پڙ هلڪو ٿيو ته هن تنهنجي چوڻ جو مونکي ڪهڙو خوف آهي. حضرت سلمان رضي الله تعاليٰ عنه جن حضرت ابو داؤد ڏانهن هڪ خط لکيو ته اي ڀاءُ! ايتري دنيا گڏ نه ڪج جنهن جو شڪر تو کان پورو نه ٿي سگهي، مون آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن کان ٻڌو آهي ته فرمايائون ٿي ته جنهن مالدار پنهنجي مال کي الله جل جلاله جي فرمائڻ موافق خرچ ڪيو هوندو، اهو قيامت ۾ حاضر ڪيو ويندو ۽ مال ان جي سامهون هوندو ۽ جڏهن پل صراط تي اهو مالدار هيڏانهن هوڏانهن لڏندو ٿي هوندو ته هن انکي ان جو مال چوندو ته هل ڇو نه ٿو هلين تو مونکي الله جل جلاله جي وات ۾ ڏني ڇڪيو آهين. پوءِ اهڙو مالدار ايندو جنهن حڪم خدا جل جلاله جي موافق خرچ نه ڪيو هوندو ان جو مال ان جي ڪلهن تي رکيو ويندو. جڏهن پل صراط تي لڏڻ لڳندو ته هن انکي مال چوندو ته تنهنجي هڻجي تو کي جو تو مونکي خدا جي وات ۾ ڇو نه ڏنو.

[١] سندس روح پاڪ هو ۽ پاڪ ويو. سندس وفات جو سال پاڪباز (٣٣) آهي.
[٢] حسن رضي الله تعاليٰ عنه بصره کان، بلال رضي الله تعاليٰ عنه حبش کان، صهيب رضي الله تعاليٰ عنه روم کان آهي. مڪي جي مٽيءَ مان ابوجهل پيدا ٿيو اها ڪهڙي نه عجب جي ڳالهه آهي.

پاڻ فرمايائون ته جيترو ٿي سگهي ته بازار جي گهمڻ کان پهريون نمبر ۾ نڪرڻ کان
ماڻهو پويون نمبر ۾ ٿئي ڇو ته بازار ميدان شيطان جو آهي ۽ انهيءَ سان جهنڊا اکڙيا ٿين شيطان
جا۔ پڻ پاڻ فرمايائون "اَلْعِلْمُ كَثِيْرٌ وَالْعُمْرُ قَصِيْرٌ فَخُذْ مَا تَحْتَاجُ لِدِيْنِكَ وَدَعْ مَا
سِوَاهُ" يعني علم گهڻو آهي ۽ عمر ٿوري آهي پوءِ وٺ انهي جنهن جو توکي دين ۾ احتياج
هجي ۽ ان کان سواءِ ٻيو ڇڏي ڏي، فرمايائون ته حاجي ٿي مري يا غازي يا مسجد جي
اذان ۾ مري۔

جواهر علويه ۾ مان معلوم ٿو ٿئي ته حضرت سلمان فارسي رضي الله تعالى عنه
جناب شاهه ولايت معدن سيادت مشڪل ڪشاءِ علي المرتضيٰ کان پڻ نسبت
حاصل ڪئي آهي، معلوم ٿيو ته حضرت سلمان حضرت امام جعفر صادق وانگر
مجمع البحرين ٿي چڪا۔ اها طريقه نقشبنديه جي وڏي فضيلت ظاهر ٿي۔

التجاءِ بارگاهه حضرت سلمان فارسي رضي الله تعالى عنه

آهين اسان جو سردار سلمان فارسي
خادم ٿي ڪا نظر ڪر سلمان فارسي

تون آسرو اسان جو عالم سندو وسيلو
ڏي پرت جي ڪا پلڪ سلمان فارسي

صديق رضه ۽ علي رضه کان نسبت مليو ٿي
آڻين سندو تون آڌر سلمان فارسي

خاص خدا جو آهين ڏيڻ کو ڪرائين
جلدي اچو سندو مهر سلمان فارسي

نسبت ڪنا نوازيو آهيان گهڻو جاهل
حق منڪرن کي پادر سلمان فارسي

آنڪان قريب لڳ واهه بيشڪ امام قاسم
منهن جي بدر ڪريو واهر سلمان فارسي

ڏيکاريو مڻ پڻ قطب الزمان مونکي
ديدار ڪريان دلبر سلمان فارسي

واهر ڪريو وسيلا ور تون سگهو ولهو ٿي
ڏيکار مون نه بيادر سلمان فارسي

دلگير جو ڏيهاڻي تهنکي ڏيو دلاسو
ڏيو ذوق جي گهڻي ڏر سلمان فارسي

حالات حضرت امام قاسم بن محمد بن ابي بكر رضي الله تعالى عنه

هي حضرت احڪامن غامضن ۾ فائق ۽ اخلاقن موچارن ۾ سابق سنت نبوي تي پورو
ڪما حقه عاشق هو۔ علم باطن ۾ سندن انتساب حضرت سلمان فارسي رضي الله تعالى عنه
سان آهي ۽ سندن ڏاڏي بزرگوار حضرت صديق اڪبر رضي الله تعالى عنه جي نعمت ابي
وسيلي حاصل ڪيائين۔ پنهنجي ڦڦيءَ حضرت ام المومنين عائشه صديقه رضي الله تعالى عنها

جي هيٺ ۾ پنهنجي حضرت امام زين العابدين رضي الله تعاليٰ عنه جي صحبت کان حضرت امير المؤمنين علي ڪرم الله وجهه جي نسبت پڻ حاصل ڪئي هوائين - پاڻ وڏن تابعين ۽ فقيهن ستن مان هوا، امام اهل زماني جا ۽ پنهنجي وقت جا بي نظير هوا -

حضرت يحيٰ بن سعيد جن فرمائيندا هوا - مَا اَدْرَكْنَا فِي الْمَدِيْنَةِ لِحَدٍ نُفَضِّلُهُ عَلَى القَاسِمِ يعني اسان مدينه ۾ اهڙو ڪوبه ڏٺو آهي جنهن کي حضرت امام قاسم کان پڙائي ڏيون حضرت عمر بن عبدالعزيز رضي الله تعاليٰ عنهم فرمائيندا هوا "لَوْكَانَ لِيْ مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ لَوَلَّيْتُ الْقَاسِمَ الْخِلَافَةَ" يعني جي خلافت جو معاملو منهنجي اختيار ۾ هجي ها ته جيڪر امام قاسم کي خلافت جو والي ڪيان ها - حضرت ايوب سختياني رضي الله تعاليٰ عنه فرمائيندا هو "مَارَاَيْتُ اَفْضَلَ مِنَ الْقَاسِمِ" يعني مون امام قاسم کان بيو پلو ڪونه ڏٺو آهي - سندن عمر مبارڪ ستر ورهه جي هئي ۽ سنه ١٠٦ يا سنه ١٠٧ ۾ وفات فرمايائون - صاحب خزينة الاصفياء جي سنه ١٠٧، سنه ١١١، سنه ١١٢، سنه ١٠٢ پڻ قول آندو آهي - مادو تاريخ جو هن طرح آندو اٿس -

قسمتِ خود يافت چون قاسم بخلد	سال وصل آن امامِ نيڪ نام
طالب الله وحق فرموده اند	زاهد کامل بقول خاص وعام
هادي مطلوب واهل الله نيز	شد رقم ايمان دگر هادي امام

سندن وفات قُدَيْد (قاف جي پيش ۽ دال مهمل جي زبر ۽ ياء تحتاني جي جزم تنهن کان پوءِ دال مهمل) جا منزل مڪي مدينه جي وچ آهي "ٿي - ڪذا في حديقة الوردية

اخلاق ۽ ارشاد

سندن اخلاق بجنسه خلق نبوي هوا صلي الله عليه وسلم ۽ سنت نبوي جي اتباع فرمائڻ ۾ بي نظير هوا - حضرت عبدالرحمٰن بن ابي الزناد پنهنجي والد کان روايت ڪري ٿو ته منهنجو والد چوندو هو ته "مَارَاَيْتُ اَحَدًا عَالِمًا بِالسُّنَّةِ مِنَ الْقَاسِمِ" يعني حضرت امام قاسم کان سُنّت جو زور جاڻندڙ مون ڪونه ڏٺو - ڪنهن چيو ته اوهين گهڻي علم وارا آهيو يا سالم بن عبدالله بن عمر ابن الخطاب رضي الله تعاليٰ عنهم پاڻ فرمايائون ته اهو مرد مبارڪ آهي - زبان کان ائين ڪين نڪتو ته اهو اعلم گهڻي علم وارو آهي، پر وري زبان انکي پئي جو متان ڪوڙ ٿئي ۽ ائين به فرمايائون ته آئون گهڻي علم وارو آهيان جو اهو قول

تواضع کان مخالف هو۔

التجاءِ بارگاهِ حضرت امام قاسم رضي الله تعالیٰ عنه

امام الاولياءِ مهندار قاسم ... اسان جو آسرو سردار قاسم
فَقِيهَيْن ۾ وَلِيَّنْ تَابِعِيْن ۾ ... سندس نالو ٿيو نروار قاسم
قطب ٿيو وقت جو عزّت ۾ اعلیٰ ... اسان جي ٿئي اکين جو نار قاسم
سڀي صديق جو پوٽو سڳورو ... سڄاڻو سيّدُ الاَبرارُ قاسم
هي نانو جعفرِ صادق جو آهي ... ڏيڻ مرشد سندس دلدار قاسم
نه تقوىٰ ۾ سندس ثاني پيو ڪو ... اٿس بن جي لاءِ ٿيو آڌار قاسم
مٺي تحقيق جو سرهت آهي ... محبّت جو سدا امڱي خوار قاسم
ڪندو احسان پنهنجا خادمن تي ... سڀي عالم سندو سالار قاسم
ڏيهاتي جو وسيلو شال ٿئين و ... سر محشر هئين جهان قاسم

حالات امام الخلائق حضرت امام جعفر صادق بن محمد بن علي بن امام حسين بن علي المرتضىٰ رضوان الله تعالیٰ عليهم

هي ٻئي امام همام پيارو حضرت بتول جي جگر پيوند حضرت رسول مقبول صلى الله عليه وسلم جو فرزند امام محمد باقر بن امام زين العابدين بن سيّد الشهداء امام حسين بن علي المرتضىٰ رضي الله تعالیٰ عنهم جو آهي - سندن انتساب علمِ باطن ۾ پنهنجي ناني حضرت امام قاسم بن محمد بن ابي بکر رضي الله تعالیٰ عنهم کان ٻيو پنهنجي والد حضرت امام زين العابدين عليه السلام کان نسبت باطني جو لاڳاپو آهي - سندن فرموده آهي وَلَدَنِي اَبُوْبَكْرٍ مَرَّتَيْنِ (يعني حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه مونکي ٻه ڀيرا ڄڻيو)

هڪ ولادت ظاهري جو سندن والده ماجده اُمّ فروه جو ڌيءَ حضرت امام قاسم بن محمد بن ابي بکر صديق رضي الله تعالیٰ عنهم هو - ٻي ولادت باطني جو علم باطني پڻ اهين کان ورتو۔

حضرت قيّوم جهان قُدِّسَ سِرُّهٗ عمدة المقامات ۾ آندو آهي ته حضرت امام جعفر صادق رضي الله تعالیٰ عنه جي والده حضرت ام فروه رضي الله تعالیٰ عنها جي والده جو نالو اسماء هو بنت عبد الرحمن بن ابي بکر صديق رضي الله تعالیٰ عنهم - تَمَّ کَلَامُهٗ ملخصًا۔

سندن ڪنيت ابو عبد الله ۽ ابو اسماعيل آهي ۽ لقب سندن گهڻا آهن - پر مشهور لقب سندن صادق آهي، جو سندن فرمودهءِ جي سچائيءَ سبب اهو لقب ڏنو ويندو هوا - سندن ولادت مديني شريف ۾ سنہ ٨٠ھ (جو اهو سال سيل الجحاف هو) ۾ واقع ٿي ۽ ڪن جي قول ۾ ڏينهن انگاري سج اڀرڻ کان اڳ اڻين تاريخ مهيني رمضان جي سنہ ٨٣ھ ۽ عمدة المقامات ۾ سنہ ٨٣ آيو آهي - وَ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ -

حضرت امام همام ابوحنيفه صاحب مذهب جو ۽ يحيٰ بن سعيد انصاري ۽ ابن جريج ۽ امام مالڪ ۽ محمد بن اسحاق ۽ موسيٰ بن جعفر ۽ سفيان ثوري ۽ سفيان عيينه رضي الله تعاليٰ عنهم سندن شاگرد هوا - سندن امام هجڻ ۽ سادات هجڻ ۾ سڀني جو اتفاق آهي - عمر بن المقدام جو فرمودو آهي ته جنهن وقت حضرت امام جعفر صادق رضي الله تعاليٰ عنه کي ڏٺو ته معلوم ٿي ته پاڻ نبوت جي گهراڻي مان آهن -

سندن اخلاق موچارا ۽ فتوحات ظاهري ۽ تفسير قرآن بلڪ مڙني علمن ۾ اسرار جليل ۽ آثار جميل آهن - پاڻ صاحب زهد ۽ پرهيزگاري ڪامل جا هوا - سندن ٻئي ڄڻا ان کان نهايت ڊڄندا ۽ ادب ۾ پوري طرح ٻڌندا هوا - پاڻ هميشه مدينه منوره ۾ فيض ۽ فائدا ڏيندا هوا - ان کان پوءِ عراق ڏانهن تشريف فرما ٿيا ۽ گهڻي مدت رهڻ فرمايائون - مگر ڪنهن هنڌ امام هجڻ جو خيال نه ڪيائون

حضرت داؤد طائي رضي الله تعاليٰ عنه حضرت جن جي حضور ۾ حاضر ٿيو عرض ڪيائين ته اي فرزند رسول الله صلي الله عليه وسلم جا ڪجھ نصيحت فرمايو جو منهنجي دل ڪاري ٿي وئي آهي - پاڻ فرمايائون ته ٻيلا توکي منهنجي نصيحت جي ڪهڙي حاجت آهي تون پاڻ زماني جو زاهد آهين - هن عرض ڪيو ته اوهانجي فضيلت سڀني تي ثابت آهي اوهان کي واجب آهي جو سڀني کي نصيحت ۽ وعظ فرمائيندا رهو - حضرت جن فرمايو ته اي ابا سليمان مونکي پنهنجو فڪر آهي جو مونکي قيامت جي ڏينهن منهن جو ڏاڏو فرمائيندو ته حق متابعت جو ڇو نه بجا آندو آهي - اي ابا سليمان هيءُ ڪم نسبت تي موقوف نه آهي بلڪ الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهٗ سان موچاري معاملي ڪرڻ تي موقوف آهي - هيءُ سڀ حضرت داؤد طائي ٻڌو ته روئڻ لڳو ۽ چيائين ته هن شخص

جو جنهن جي گوهيل مٿي مبارڪ نبوت جي پاڪ ڪان آهي ۽ جنهن جو ڏاڏو رسول مقبول
صلي الله عليه وسلم ۽ ماءُ بتول رضي الله تعاليٰ عنها آهي. هي حال آهي ته تهن
ڏاڍو ڏيچار ڏکيءَ حساب ۾ آهي - هڪ ڏينهن خادمن سان گڏ ويٺا هوا - فرمائڻ
لڳا ته اچو هڪ ٻئي ۾ بيعت ۽ اقرار ڪريون اسان مان جنهن کي ڇوٽڪارو ملي اهو
سڀني جي شفاعت ڪري - سڀني عرض ڪيو ته اي فرزند رسول مقبول صلي الله تعاليٰ عليه
وسلم جا اوهان کي اسان جي شفاعت جي ڪهڙي احتياج آهي، جو اوهان جو ڏاڏو شفيع
آهي - فرمايائون ته مون کي پنهنجي افعالن کان شرم ٿو اچي جو اهڙن کي ڪٿي حضرت
رسول الله صلي الله عليه وسلم جي روبرو وڃان - هڪ ڀيري حضرت سفيان
ثوري ڪين عرض ڪيو ته ڪجهه وصيت ڪيو - فرمايائون ته اي سفيان ڪوڙ ڳالهائيندڙ
کي مروت نٿي ٿئي - حاسد کي راحت نٿي ٿئي - بدخلق کي سرداري نٿي ٿئي ۽ بادشاهن
پائي نٿي ٿئي ورري عرض ڪيائين اڃا به ڪجهه فرمايو - فرمايائون ته الله جل جلاله
جي شيون حرام ڪيون آهن انهن کان بچ ته عابد ٿئين ۽ جو قسمت ۾ آهي ان تي راضي ٿيءُ ته
مسلمان ٿئين - بي دينن ۽ فاجرن جي صحبت کان پاڻ کي پري رک جيئن تو تي فجور
۽ بي ديني غالب نه ٿئي ورجي ۽ پنهنجي معاملي ۾ اهڙن سان صلاح مصلحت ڪر جي خدا
جل جلاله جي بانهپ چڱي طرح ڪندا هجن - ورري عرض ڪيائين اڃا به ڪجهه فرمايو -
فرمايائون اي سفيان جو گهري ته ذات ۽ قبيلي کان سواءِ عزت ۽ حڪومت کان سواءِ هيبت
ملي ته ان کي جيئن ته گناه ڇڏي ڏئي ۽ بانهپ خدا تعاليٰ جل جلاله جي اختيار ڪري ورري به
عرض ڪيائين ته اڃا به ڪجهه فرمايو، فرمايائون ته جو هر شخص هر آدمي خاص ۽
عام سان صحبت ٿو ڪري اهو سلامت نه رهندو ۽ بڇڙو رستو وٺندو ان کي ٽابو ايندو
۽ جو شخص پنهنجي زبان کي قابو نٿو ڪري اهو پشيمان ٿيندو ۽ فرمايائون جيڪو الله جل
جلاله سان دروهه ٿو ڪري اهو خلق کان وحشت ٿو ڀوڳي ۽ فرمايائون گناه اهڙا گناه
آهن جنهنجي وجهه کان بانهون الله جل جلاله کي اوڏو ٿو ٿئي ۽ گهڻيون اهڙيون
عبادتون آهن جن جي وجهه کان بانهون الله جل جلاله کان پري ٿو ٿئي، ڇو ته مطيع
مغرور، گنهگار ٿو ٿئي ۽ گنهگار پشيمان، مطيع ٿو ٿئي -
نقل آهي ته هڪ ڏينهن حضرت امام صادق رضي الله تعاليٰ عنه حضرت امام

اعظم رضي الله تعاليٰ عنه کان پڇيو ته عقل وارو ڪير آهي ته فرمايائون ته جيڪو پاڻ کان ٻين کي ڀلو ڄاڻي. حضرت امام اعظم رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته جو خير ۽ شر ۾ سڃاڻپ ڪري. حضرت امام جعفر صادق رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته اهو سڃاڻپ وجهائي ۽ تميز جانورن کي به آهي جو مار ڏيڻ واري ۽ چارڻ واري کي سڃاڻي ٿو. حضرت امام ابو حنيفه فرمايو ته توهان جي نزديڪ عقل وارو ڪير آهي. فرمايائون ته عقل وارو اهو آهي جو ٻن خيرن ۽ ٻن شرن ۾ سڃاڻپ ڪري ۽ سمجهي ۽ خير ۾ خَيْرُ الْخَيْرَيْن کي (يعني ٻن چڱاين مان جيڪا زياده چڱائي آهي) اختيار ڪري ۽ شرن مان خير الشرين کي. هڪ شخص وٽن عرض ڪيو ته اوهان ۾ سڀ چڱايون آهن اوهان زاهد پڻ آهيو، اوهان ۾ ڪرم باطني پڻ آهي ۽ اوهان قُرَّةُ الْعَيْن (اکين ٺار) نبوت جي گهراڻي مان پڻ آهيو پر اوهان کي تڪبر تمام گهڻو آهي. فرمايائون ته آئون متڪبر نه آهيان. الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهُ جي ڪبريائي جو مون تي پرتوو آهي. ڪائن ڪنهن پڇيو ته درويش صبر ڪندڙ وڌيڪ آهي يا دنيادار شڪر ڪندڙ فرمايائون ته درويش صبر ڪندڙ، ڇو ته تونگر جي دل ڪيسي ۾ لڳل رهي ٿي ۽ درويش جي الله تعاليٰ ۾. فرمايائون ته عبادت توبه کان سواءِ درست نه ٿي ٿئي. ڇو ته الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهُ توبه کي عبادت کان اڳ ڪيو آهي. "اَلتَّائِبُوْنَ الْعَابِدُوْنَ"

نقل آهي ته هڪ شخص جي اشرفين جي هڪ ٿيلهي گم ٿي ويئي هئي، انهيءَ حضرت امام (جعفر صادق) رضي الله تعاليٰ عنه کي ناواقفيءَ ۾ چيو ته تون کڻي ويو آهين. حضرت امام رضي الله عنه فرمايو ته ڪيترا دينار هوا ان چيو ته هزار دينار، پاڻ انهي گهر وٺي ويا ۽ هزار دينار ڏنائونس. جڏهن اهو شخص گهر موٽي ويو ته ان کي ڏجايل ٿيلهي ملي ويئي هئي حضرت امام وٽ ويو ۽ عرض ڪيائين ته مون کان خطا ٿي آهي، مونکي وڃايل پئسا ملي ويا اوهين پنهنجا پئسا موٽائي وٺو. حضرت امام رضي الله تعاليٰ عنه فرمايو ته تون کڻي وڃ، آئون جو ڪجهه ڏيندو آهيان سو موٽائي نه وٺندو آهيان. انهيءَ شخص ماڻهن کان پڇيو ته هي ڪير آهي. ڪنهن چيو ته هي امام جعفر صادق آهي، جنهن تي اهو شرمندو ٿي هليو ويو.

نقل آهي ته هڪ ڀيري خليفه منصور پنهنجي وزير کي چيو ته حضرت امام جعفر صادق کي وٺي اچ ته قتل ڪريونس، وزير چيو ته انهيءَ گوشه عبادت جو قبول

ڪيو آهي ۽ بادشاهي کان هٿ کڻڻ فرمايو اٿن - هاڻي انجي قتل ڪرڻ مان ڪهڙو فائدو
خليفه چيو ته ان کي ضرور آڻيو، وزير ڪيترو ئي ٽاريو مگر خليفه ان جي نه ٻڌي
وزير انجي ڪوٺڻ لاءِ ويو ان جي وڃڻ کان پوءِ خليفه نوڪرن کي چيو ته جڏهن
حضرت امام جعفر صادق اچي ۽ ٽوپي مٿي کان لاهيان ته ڏهن ان کي قتل ڪري وجهجو
انهيءَ وچ ۾ حضرت امام جعفر صادق رضي الله تعالیٰ عنه جن پڻ تشريف فرما
ٿيا - ڪبن منصور ڏسندي شرط تعظيم لاءِ اٿي بيهي رهيو ۽ مسند تي کين ويهاري
پاڻ ادب سان اڳيان بيٺو ۽ عرض ڪيائين ته ڪهڙي حاجت آهي؟ پاڻ فرمايائون ته توري
مونکي پاڻ وٽ نه گهرائج" ائين چئي پاڻ روانا ٿي ويا - گهڙي ۾ خليفو بي هوش ٿي ڪري
پيو ۽ ڪيترن وقتن يا ڪيترن ڏينهن تائين هوش ۾ نه آيو - جڏهن هوش ۾ آيو
ته ڏهن وزير پڇيو ته هيءَ اوهان سان ڪهڙو معاملو ٿي گذريو - منصور جواب ڏنو ته جنهن
وقت حضرت امام رضي الله تعالیٰ عنه جن اندر آيا هڪ وڏي بلا وات ڦاڙي ٻاهر
سان هئي ۽ معلوم ٿي ٿيو ته جي آئون ان کي ڪجهه تڪليف ڏيان ها ته هوند اها مونکي
کائي ڇڏي ها، انهيءَ خوف ۾ مون عذر ڪيو ۽ بي هوش ٿي ڪري پيس -

نقل آهي ته حضرت امام جعفر صادق رضي الله تعالیٰ عنه جن بازار ۾ ٿي ويا
ڏٺائون ته هڪ پوڙهي زال جي اڳيان ڳئون پئي آهي ۽ اها عورت پنهنجي ٻارن سميت
روئي ٿي، حضرت جن روئڻ جو سبب پڇيو ان چيو ته هي اسانجي ڳئون هئي جنهن جي
کير تي اسين گذران پيٽ پالڻ جو ڪندا هئاسون - هاڻي هن جي مرڻ کان حيران آهيون
ته اسانجو اڳتي ڪيئن گذران ٿيندو - پاڻ فرمايائون ته جيڪڏهن تو کي منظور آهي ته الله جل جلاله
ان کي جيئرو ڪري، ان عورت چيو ته اسان تي مصيبت پئي آهي ۽ تون کلين ٿو پاڻ فرمايائون
ته کل نه ٿو ڪريان پوءِ پاڻ ان ڳئون کي هڪ ٺڏو هنيائون ڳئون اٿي بيهي رهي - پوءِ حضرت
امام رضي الله تعالیٰ عنه جن تمام ماڻهن ۾ وڃي گڏيا جيئن ڪو نه سڃاڻي ۽ شهرت نه ٿئي

سندن اخلاق ۽ مختصر اشار

سندن خلق نبوي جيڪي آهن تن جي لکڻ جي قلم کي توفيق نه آهي - پاڻ مسڪين
کي کارائڻ جي گهڻي محبت فرمائيندا هئا ايتري قدر جو عيال لاءِ پنهنجا ڪجهه ڪونه
ڇڏيندا هئا - اندران سادو ۽ ٻاهران موچاري پٽ جي قسم جو لباس پهريندا هئا

هڪ ڏينهن حضرت سفيان ثوري کين عرض ڪيو جو ڪين پت جو ڳوهو انڪم
مِنْ بَيْتِ النُّبُوَّةِ تَتَبَيَّنُوْنَ هٰذَا (يعني او هين نبوت جي گهراڻي مان آهيو ۽ اهڙا ڪپڙا
ٿا ڍڪيو) - پاڪ فرمايائون انهيءَ وڳي جي هيٺان هٿ وجهه او جيڪو هيٺان رڳو تمام
سخت وار هٿ کي لڳس، بهرحال کين پاڻ کي ڳجهي رکڻ جو گهڻو خيال رهندو هو، پا
ڦي فرمايائون ته الله تعاليٰ جَلَّ جَلَالُهٗ دنيا ڏانهن وحي موڪليو ته جو منهنجي خدمت
ڪري انهي خدمت ڪر ۽ منهنجي خدمت نٿو ڪري ان کان خدمت ڪر - فرمايائون جنهن
وقت رزق گهٽ ٿئي ته اهو گهڻو استغفار الله جَلَّ جَلَالُهٗ جي دربار ۾ ڪري ۽
فرمايائون ته جنهن گمان ڪيو ته الله جَلَّ جَلَالُهٗ ڪنهن شيءِ ۾ آهي يا ڪنهن شيءِ کان
آهي يا ڪنهن شيءِ تي آهي - تحقيق ان شرڪ ڪيو جو ته جي شيءِ تي آهي ته الله جَلَّ جَلَالُهٗ
مَحْمُوْلُ (کنيل) ٿي پيو ۽ جي شيءِ ۾ آهي ته پوءِ الله جَلَّ جَلَالُهٗ مَحْصُوْرٌ (ڪوٺ ۾
بند ٿيل) ٿي شيءِ جي حفاظت ۾ ٿيو ۽ جي شيءِ کان الله جَلَّ جَلَالُهٗ ڄڻيو ته پوءِ الله
جَلَّ جَلَالُهٗ محدث (جو قديم جو ضد آهي) ٿي پيو - فرمايائون ته عجب ٿو ڪريان
انهيءَ شخص کان، جيڪو ڪنهن کان خوف جي حالت ۾ هي قول خدا تعاليٰ جو نٿو
پڙهي "حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ" حالانڪ انهيءَ لاءِ الله جَلَّ جَلَالُهٗ ارشاد فرمايو
آهي، "فَانْقَلَبُوْا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوْءٌ" - فرمايائون ته
ان جو مون کي عجب آهي جيڪو ڏک جي حالت ۾ هي نٿو پڙهي - "لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ
سُبْحٰنَكَ اِنِّيْ كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ" -

سندن اولاد ۽ وفات

حضرت مرشد نلو مولانا قيوم جهان رضي الله تعاليٰ عنهٗ جن ڪتاب
عمدة المقامات ۾ ٿا آڻن ته سندن اولاد مردن ۾ هي آهي - موسيٰ ڪاظم رض، اسحاق،
محمد اسماعيل رض، عبدالله رض، عباس رض ۽ علي رضوان الله تعاليٰ عليهم اجمعين
۽ نيا ٽيون پاڪ سندن ڌيئن آهن - سندن وفات ۱۴۹ سنه ۾ ٿي - جو لفظ عقل واري
ان جو مادو لفظ تاريخ لکيو آهي - صاحب خزينة الاصفيا جي چانچ ڪو فرمايو آهي

عقل سال ارتحال آن جناب (۱۴۹) — گفت از دوران ولی الله رفت

يعني عقل حضرت جن جي وفات جو سال هن طرح چيو ته ولي الله جهان کان

لاڏائو ڪري ويو) يعني دور ان جي عدد ٢٦ مان ولي الله جا عدد ١١٢ ڪڍ ڪباتہ وفات جو سن ١٤٩ نڪرندو - پر سندن رحلت جو سال حق طلب آهي، سمهر يلمع جي ڏينهن مهيني رجب جي ١٥ تاريخ سندن رحلت مبارڪ جو افسوس ناڪ واقعو ٿيو صاحب حديقة الوردية جي رحلت جو سال (١٤٨) آندو آهي عمر مبارڪ ٦٥ ورهيہ سندن امامت چونٽيهہ ورهيہ پر مهينا ٿي "دُفِنَ فِي الْبَقِيعِ عِنْدَ اَبِيهِ وَجَدِّهِ رضي الله تَعَالىٰ عَنْهُم"

استغاثہ

در دربار پر انوار حضرت سيدنا امام جعفر صادق رضي الله تعالىٰ عنهٗ

بلبلِ ٿيس تو تي فدا يا جعفرِ صادق امام
بانهون توهان تمان سدا يا جعفرِ صادق امام

سائل ٿي تو وٽ اچن ٿا جن ۽ انسان ملڪ
سارا ڪن صبح و مسا يا جعفرِ صادق امام

تون ئي علي المرتضىٰ جو دلدلو آهين اچو
سڀ شاهہ تو وٽ ٿيا گدا يا جعفرِ صادق امام

مجمع البحرين جي نعمت ڪنا واڪابل
تون رهبرِ راهِ هُدىٰ يا جعفرِ صادق امام

سڀ ظاهري ۽ باطني ٿا فائدا تو کان ملن
بحرِ سخا ڪانِ وفا يا جعفرِ صادق امام

محبوب ربُّ العٰلمين آهين نظر پرنور هان
هر دم اندر يادِ خدا يا جعفرِ صادق امام

هو ظاهري ۽ باطني سڀ مرض لاهيو مونسندا
هر درد جي آهين دوا يا جعفرِ صادق امام

حامي اچي ٿيءُ آهيان قدرهين اٿهن جا منا
سارو غرق سر تا بپا يا جعفرِ صادق امام

باڏائيان جيڪي بڻو مونکي ڪرائي ڏيو قبول
سرِّ بهرِ ذاتِ ڪبريا يا جعفرِ صادق امام

ذاتِ عالي تو سندي تو شان ڪنهن جي همسري
شمس الضحىٰ بدرُ الدجىٰ يا جعفرِ صادق امام

شل عباد پر رهان خالص خدا جي واسطي
جن يا سيئي حرص هوا يا جعفرِ صادق امام

بولحسن خرقان جو والي ٿيو طالب توهان
مادح سندس اَهلُ السَّمَاءِ يا جعفرِ صادق امام

دل ڏهائي جي اچي ور ڪر هوڪ ڏين شان
ڪر اجابت مُدعا يا جعفرِ صادق امام

دين جي بزرگن جي ۽ حضرت امام محمد باقر رضي الله تعالىٰ عنهٗ جي احوال ۾

حضرت جن جي ڪنيت ابو عبدالله ۽ ابو جعفر ۽ لقب باقر آهي، ٻارهن امامن مان هيءُ حضرت پنجون امام آهي ۽ سندن ولد امام جعفر صادق امامن ۾ ڇهون امام آهي، حضرت امام باقر رضي الله تعالىٰ عنهٗ علمي دقائق ۽ قرآني اشارات ۽ لطائف کان پوري طرح واقف هوا ۽ تائن ڪيترين ڪرامتون ظاهر ٿيون - روايت

آهي ته حضرت جابر رضي الله تعالى عنه جڏهين نابين ٿي ويو، تڏهن هڪ ڏينهن امام صاحب سائن مليو، حضرت جابر کانئن پڇيو ته تون ڪير آهين؟ پاڻ فرمايائون ته آئون محمّد بن علي بن حسين آهيان حضرت جابر کين فرمايو ته اي فرزند اوري اچ پاڻ اڳتي وڌيا تڏهن حضرت جابر رضي الله عنه سندن هٿن مبارڪن کي چميو ۽ پيرن چمڻ جو ارادو ڪيائين پر امام صاحب جن کين روڪيو. حضرت جابر رضي الله عنه فرمايو ته حضرت پيغمبر صلي الله عليه وسلم جن توهان کي سلام چيا آهن، امام صاحب فرمايو "عَلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهٗ". پاڻ حضرت جابر رضي الله عنه کان هن حقيقت جو تفصيل پڇيائون تڏهن ٿي حضرت جابر رضي الله تعالى عنه بيان فرمايو ته هڪ ڏينهن آئون آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن سان گڏ هوس مون کي پاڻ فرمايائون صلي الله عليه وسلم ته اي جابر شايد تون انهيءَ وقت تائين جيئرو رهندين جو منهنجو هڪ فرزند محمّد باقر بن علي بن حسين تنهنجي سان ملاقات ڪندين الله تعالى کان ان کي هڪ خاص نور ۽ حڪمت عطا ٿيندي انکي منهنجا سلام پهچائج هڪ بزرگ بيان ڪري ٿو ته مون هڪ ڏينهن حضرت امام باقر رضي الله تعالى عنه کان پڇيو ته مؤمن جو الله تعالى تي ڪهڙو حق؟ پر پيرن ڇڏي ٿي ورندي نه ڏنائون تنهن پڇيءَ فرمايائون ته مؤمن جو حق الله تعالى تي هي آهي، جي هن وڻ کي چوي ته اچ ته هو ان هليو اچي، راوي ٿو چوي ته جڏهن پاڻ اهي اکر فرمايائون ڏٺم ته اهو وڻ سندن طرف ڏکندو ويندو اچي، پاڻ وڻ کي اشارو ڪيائون ته پنهنجي جاءِ تي رهه، منهنجي چوڻ جو اهو مطلب نه آهي ته مون ڏانهن هليو اچ. سندن ولادت ١٥٧ سنه ۾ مديني شريف ۾ ٿي ۽ سندن وفات جو مادو لفظ دبير مان ٿو نڪري، سندن مزار شريف جنة البقيع ۾ آهي. سندن والد مبارڪ جو نالو پاڪ امام زين العابدين آهي رضي الله تعالى عنهما (جواهر علويه)

عرض دردبار حضور پرنور امام محمّد باقر رَضِيَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ

تون دادلو حضرت علي يا حضرت باقر امام — آهين وڏو بي شڪ ولي يا حضرت باقر امام

تو در سندي ٻانهو ڪيو مون کي وڌي عبرتي — مطلب ڪريو پورا اڪي يا حضرت باقر امام

حضرت رسول الله جا سهڻا مليا تو کي سلام — تون شمس وانگر منجلي يا حضرت باقر امام

بس دين دنيا جا فتح ڪر تون سڀ مشڪل مرڻي | پورا ڪيو مقصد ڏي يا حضرت باقر امام
مقبول ڪامل تون ٿيئين الله جي دربار ۾ | توکي وڏي عزت ملي يا حضرت باقر امام
هرگز ڏيهاڙي ڪين ٿي محروم تنهنجو در رهيا | جنهن ورتي آ تنهنجي گهٽي يا حضرت باقر امام

افتخار العارفين حضرت امام زين العابدين رضي الله تعالى عنه جا احوال

سندن ڪنيت ابو محمد وابوالحسن ۽ ابو قاسم ۽ ابو بڪر آهي، سجاد ۽ زين العابدين سندن لقب آهن، سندن والده ماجده يزدجرد جي نياڻي آهي جا نوشيروان عادل جي اولاد مان هئي، هڪ ڏينهن اهڙو اتفاق ٿيو جو پاڻ حويلي ۾ مبارڪ نماز ٿي پڙهيائون جو حويلي کي باھ اچي لڳي ماڻهن ڪيتري دفعو عرض ڪيو ته يا ابن رسول الله صلى الله عليه وسلم، باھ لڳي آهي! باھ لڳي آهي!! پاڻ سجدي کان مٿو مبارڪ نه کنيائون نماز کان پوءِ کانئن پڇيو ويو ته ڪهڙي شيءِ اوهان کي باھ کان غافل ڪيو- فرمايائون ته آخرت جي باھ- سندن ڪرامت مان هڪ هيءَ مشهور ڪرامت آهي ته هڪ ڏينهن پنهنجن اصحابن (ساٿين) سان جهنگل ۾ ويٺا هوا هڪ هرڻي اچي سندن قدمن مبارڪن تي مٿو رکيو پاڻ فرمايائون هيءَ هرڻي چوي ٿي ته ڪالهه منهنجو ٻچڙو فلاڻو قريشي کڻي ويو آهي ڪالهه کان وٺي ان کي مون کير نه پياريو آهي- ڪن ماڻهن ويندي انڪار ڪيو ته ائين ڇا هو پاڻ فرمايائون ته ان قريشي کي وٺي اچو- آخر قريشي آيو ان کي فرمايائون ته هن هرڻي جو ڪالهه ٻچو کڻي اچ قريشي هرڻي جو ٻچو کڻي آيو هرڻي ان کي کير پياريو، پوءِ قريشي کان اهو هرڻي جو ٻچو هرڻي جي حوالي ڪري فرمايائون- هرڻي زبان حال سان شڪرانو ادا ڪري رواني ٿي حاضرين وارن پڇيو ته حضرت ڇا ٿي چوي- پاڻ فرمايائون ته توهان جي لاءِ دعا خير جي ٿي ڪري جزاڪم الله خيرًا- حضرت امام حسين رضي الله تعالى عنه کين علي اصغر جي نالي سان سڏيندا هوا- سندن عمر مبارڪ ۶۸ ورهيه هئي- وفات سندن سومر جي ڏينهن ۱۲ محرم الحرام جي ٿي- مادر وفات جو، عابد نر اهڙي مان ٿو نڪري- سندن والد بزرگوار ۽ پير طريقت جناب پاڪ سيدنا امام حسين رضي الله تعالى عنهم آهي-

التجاء بحضور اقدس سيدنا حضرت زين العابدين رضي الله تعالى عنهم

تون عارفن جو فخر آن يا شاه زين العابدين | ٿيو شان اعلى تو سندو واه واه زين العابدين
ٿيو عابدن جو آهين تون سينگار اي سيد سجاد | اعظم بڻي تنهنجي سدا درگاه زين العابدين

بوالحسن ۽ ابوبڪر ڪنيت اوهان جي سيدا — ڏيکار مونکي جلد رخ پرنور زين العابدين
باقر سندو فرزند تون جعفر سندو پوٽا پرين — فرياد تووٽ ٿو ڪيان سنڌي سوالي زين العابدين
آنڪو علي اصغر جي ناليءَ ساڻ ڪو ٿيو شهيد حسين — تي شرمند تنهنجي اڳيان تو ماهه زين العابدين
سڀ اهلبيتن جي محبت ۾ گذاريا عرق مان — تي صحابن جي سدا ٿين ٿا زين العابدين
ٿيو قرب آتو کي عنايت حيدر ڪرار جو — تو کي سدا راضي رسول الله زين العابدين
آتا مرض ظاهر ۽ باطن آکيو مونکي هلاڪ — تون گهر شفا مولا وار الله زين العابدين
بي شڪ رهي شل هي دبهاڻو در اوهان جو دائما — محشر ۾ هوندي يم تون همراه زين العابدين

قرة العينين امير الثقلين حضرت امام حسين رضي الله تعالىٰ عنه جو حال

سندن ڪنيت ابو عبدالله ۽ لقب شهيد ۽ ذڪي ۽ سبط آهي پاڻ ڇهين مهيني تولد ٿيا ڪو به ٻار حضرت يحيٰ پٽ زڪريا عليهما السلام کان سواءِ ڇهين مهيني ۾ ڪونه ڄائو - حضرت امام حسن رضي الله تعالىٰ عنه جي ڄمڻ کان پوءِ پنجاهه ڏينهن بعد حضرت امام حسين رضي الله تعالىٰ عنه پيٽ مبارڪ ۾ پيو، جڏهن حضرت امام حسين رضي الله تعالىٰ عنه پيدا ٿيو تڏهن جبرئيل عليه السلام اچي عرض ڪيو ته يا رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرت علي ڪرم الله وجهه اوهان جي لاءِ ائين آهي جيئن حضرت موسىٰ لاءِ حضرت هارون عليهم السلام - حضرت هارون جي ٻئي پٽ جو نالو شبير هو ۽ هي ٻه جڏهن حضرت علي ڪرم الله وجهه جو ٻيو پٽ آهي تڏهن سندس نالو شبير رکيو ويو - آنحضرت صلى الله عليه وسلم جن پڇيو ته شبير کي عربي زبان ۾ ڇا چوندا آهن، جبرئيل عليه السلام عرض ڪيو ته حسين چوندا آهن انهيءَ واسطي آنحضرت جن صلى الله عليه وسلم سندن نالو حسين رکيو ۽ اهو ئي معاملو حضرت امام حسن جي ڄمڻ وقت ٿيو هو - يعني حڪم الاهيءَ جي مطابق جبرئيل عليه السلام اچي عرض ڪيو هو ته هارون جي پهرين فرزند جو نالو شبر آهي، جنهن جو ترجمو حسن آهي - حضرت امام حسن جي ڪنيت ابو محمد ۽ لقب تقي ۽ سيد آهي - پاڻ پنجويهه حج پائي پيادي ڪيا هون سندن ڪرامتن مان هڪ هيءَ آهي ته سندن دعا سان سڪل وڻ هڪ لحظي ۾ ساوو ٿي پيو ۽ انهيءَ وقت ميوا ڪيائين - حضرت سيدنا امام حسن رضي الله تعالىٰ عنه جي ولادت مديني شريف ۾ ٿي، سندن تاريخ ڄمڻ جي ۾ اختلاف آهي ڪن پندرهين رمضان لکي آهي وفات

جي تاريخ ۾ به اختلاف آهي، ڪن ڇهين محرم سنه ٥٠ھ لکيو آهي. مادو وفات جو لفظ "محب" مان ٿو نڪري. سندن مزار پُر انوار جنة البقيع ۾ آهي. حضرت سيدنا امام حسن ۽ سيدنا امام حسين صورت ۽ شڪل ۾ هڪ ٻئي جي مشابهه هوا. جنهن انڌاري رات ۾ ڏهندا هوا ته سندن چهري پاڪ ۽ نوراني پيشاني جي روشنائي کان رستو ڏسندا هوا ۽ سيني کان قدمن تائين حضرت امام حسين پيغمبر خدا جي سان مشابهه هو ۽ حضرت حسن رضي الله تعالیٰ عنه مٿي کان قدمن تائين سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جي مشابه هو. ٻنهي حضراتن جي ڪرامتن ۽ فضيلتن ۾ ڪيترا ڪتاب ڀريل آهن هن ننڍي ڪتاب ۾ لکڻ جي طاقت نه آهي.

حضرت سيدنا امام حسين رضي الله تعالیٰ عنه جي ولادت مديني شريف ۾ ٿي تاريخ ولادت ۾ مختلف قول آهن، ڪن چوٿين ماه شعبان سنه ٤ھ لکيو آهي. سندن عمر مبارڪ ستونجاهه ورهيه ۽ ست مهينا هئي. ميدان ڪربلا ۾ اڱاري يا جمع جي ڏينهن ڏهين محرم سنه ٦١ هجري جام شهادت جو نوش فرمايائون إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُوْنَ سندن مادو وفات جو هيٺين مصرع مان ٿو نڪري مگر هڪ عدد حساب ۾ گهٽ ٿو ٿئي. سه سرورِ دين را بريدي دين (جواهر علويه)

التجا در بارگاه سيدنا امام حسين رضي الله تعالیٰ عنه

ڪر سگهو ٿو تون موتي احسان سيد الشهدا حسين
اوليائن جو تون سلطان سيد الشهدا حسين

تيو لقب تنهن جو ڪجي آهو جو آهي شهيد
ڪامگاران تو آهيون ايما سيد الشهدا حسين

ور سڪا سادوايا تنهنجي نظر نور ڪنا
ظلم تو سان ٿيو فراوان سيد الشهدا حسين

ڪربلا ۾ خارجن تو سان گهڻي تڪليف ڪئي
سو لڳا هي آه ارمان سيد الشهدا حسين

ٿي وڃي ديدار حاصل هن سڪايل کي سگهو
درد دن جو آهي درمان سيد الشهدا حسين

روشني چهري ڪنا هو سو چهرو اهڙو گهڻو
رات هئي چڙهه ماه تابان سيد الشهدا حسين

جسم سارو ٿي مشابهه هو رسول الله سان
هو ڪرم جيئن ابر باران سيد الشهدا حسين

ڏي ديهاتي کي محبت پانهنجي تو لڇا
تو تي قربان جن انسان سيد الشهدا حسين

ٻيا مرڪز دائره ولايت حضرت اميرالمؤمنين علي ابن ابي طالب ڪرم الله وجهه الڪريم

حضور جن رضي الله تعالیٰ عنه حضرت سرور ڪائنات صلي الله عليه وسلم جا سوٽ ۽

نيا ڦا آهن - سندن ڪنيت ابوتراب ۽ ابوالحسن آهي. ڪين ابوتراب ڪان وڌيڪ ڪو به نالو چڱو معلوم نه ٿيندو هو، ڇو ته آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن ڪين انهيءَ ڪنيت سان مشرف ڪيو هو جنهن جو تفصيل هي آهي ته هڪ ڏينهن پنهنجي حرم پاڪ رَضِيَ اللهُ تَعَالىٰ عَنهَا کان ناراض ٿي مسجد شريف ۾ اچي سمهي پيا جڏهن آنحضرت صلي الله عليه وسلم جن کي ڳالهه پڌري ٿي تڏهن بنا دير مسجد ۾ تشريف فرمايائون ۽ شاه ولايت ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ کي مٽي ۾ ميل ۽ مسجد جي ريءَ وارو ڏٺو ۽ سُتل ڏسي فرمايائون، ”اي ابا تراب اُٿ“.

حضرت شاه عبدالعزيز محدث دهلوي قَدَّسَ اللهُ سِرَّهٗ وعظ عزيزي ۾ لکي ٿا فرمائي ته حضرات صوفيه ڪرام جو فرمودو آهي ته حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ کي ابوتراب هن سبب ڪري لقب عطا ٿيو جو سمورن وليين جا سِلسِلا وٽن مُنتهي ٿا ٿين، اولياءَ جي جماعت خاڪسارن جي جماعت آهي ۽ حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ سردار انهيءَ جماعت خاڪسارن جي جو آهي - اهـ

حضرت رسول مقبول صلي الله عليه وسلم جو فرمودو آهي ته الله تعاليٰ سڀ ڪنهن پيغمبر جي فرزند جي ذريت کي منهنجي پٺ ۾ رکيو آهي ۽ پڻ فرمايائون ته جو شخص علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ کي ناراض ڪندو انهيءَ مون کي ناراض ڪيو ۽ پڻ فرمايائون صلي الله عليه وسلم ته بهشت ٽن شخصن يعني عليؓ، عمارؓ ۽ سلمان جو مشتاق آهي.

روايت آهي ته آنحضرت جن صلي الله عليه وسلم هڪ پٿري هٿ ۾ ورتي جا ”سُبحَانَ اللهِ وَالحَمدُ لِلهِ“ سندن هٿ پاڪ ۾ پڙهڻ لڳي جو سڀئي ماڻهو ٻڌڻ لڳا پوءِ اها پٿري اڇلايائون وري امير المؤمنين حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعاليٰ عنه اها پٿري هٿ ۾ ورتي ته ساڳيءَ طرح تسبيح پڙهڻ لڳي. انهيءَ طرح حضرت عمر، حضرت عثمانؓ ۽ حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ، هڪ ٻئي کان پوءِ اها پٿري هٿ ۾ ورتائون ۽ انهن کان تسبيح ٻڌائون. حضرت ابوذر رضي الله تعاليٰ عنه جو ان مجلس ۾ حاضر هو حضور صلي الله عليه وسلم انکي فرمايو ته تون به ڪر جڏهن ان ڪيو ته تسبيح نه ٻڌائين عرض ڪيائين يارسول الله صلي الله عليه وسلم ڇا سبب آهي؟ جو منهنجي هٿ ۾ پٿريءَ تسبيح نه پڙهي آنحضرت صلي الله عليه وسلم فرمايو ته اي ابوذر! ڇا تون خلفاءِ راشدين حضرت صديقؓ، حضرت عمرؓ، حضرت عثمانؓ ۽ حضرت عليؓ سان برابري ڪرڻ ٿو گهرين - جناب حضرت حسينؓ

علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جي ڪرامتن مان هڪ هيءَ مشهور ڪرامت آهي - ڪوفي ۾ فرات جي درياهه ٻوڏ ڪرڻ شروع ڪئي، ماڻهن اچي عرض ڪيو ته يا اَمِيْرَالْمُؤمِنِيْن علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ درياهه ٻوڏ ڪرڻ شروع ڪئي آهي ۽ اسان کي جان ۽ مال جو نقصان ٿي رهيو آهي ڪا مدد ڪريو - حضور جن پُل تي چڙهي بيناءِ لٺ مبارڪ سان اشارو ڪيائون جنهن تي هڪ هٿ پاڻيءَ جو لهي ويو، وري ماڻهن عرض ڪيو ته اڃا لهي وري اشارو ڪيائون ته ٻيو هٿ لهي، اهڙيءَ طرح ٽيهه اشارا ڪيائون، ٽيهن هٿ لهي ويو - خلق جو ارادو ٻه ٽن هٿن جي لهڻ جي هو - پوءِ ماڻهن عرض ڪيو ته بس هاڻي ڪافي آهي -

پاڪ چوٿان خليفا آهن چار ورهيه نو مهينا ۽ چار ڏينهن خلافت هلايائون -

سندن وڏو شان هيءُ ڪافي آهي جو سندن ڄمڻ مڪه معظمه ۾ خانه ڪعبه جي اندر ٿيو - سندن والده پاڪ بي بي فاطمه رضي الله تعاليٰ عنها اسد بن هاشم جي نياڻي پاڪ بيت الله شريف جي طواف ۾ مشغول هئي جو ڪين سور ويم جا شروع ٿيا اهو احوال آنحضرت صلي الله عليه وسلم کي ٻڌايائون - پاڻ فرمايائون ته ڪعبه جي اندر هلي وڃ - بي بي صاحبه ڪعبه جي اندر تشريف فرمائي - اتي ڪين سَيِّدُ الْاَخْيَار وَالْاَبْرَار مشڪل ڪشاءِ حَيْدَرِ ڪرار رضي الله تعاليٰ عنه تولد ٿيو تاريخ ۱۳ رجب ڏينهن جمع جو هو ڪن ستين شعبان لکي آهي - آنحضرت صلي الله عليه وسلم جي مبعوث ٿيڻ وقت صحيح قول موافق حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهٗ جي عمر پندرهن ورهن جي هئي - سندن عمر مبارڪ صحيح قول ۾ ٽيهٺ ورهيه - سترهين رمضان ۴۰ع هجري ڪوفي ۾ ڪين ابن ملجم جَعَلَهُ اللهُ مُدْخَمًا بِلِجَامِ النَّار (ڏوڙ تعاليٰ شال ابن ملجم کي دوزخ جي باهه جا لغام چاڙهي) - هڪ زال قطامه نالي جي چوڻ تي زخمي ڪيو ائين مهيني جي ۱۹ تاريخ سومر جي رات پاڻ شهيد ٿيا ڪِنَ جي قول ۾ ۲۱، ۲۴ محرم جي خميس جي رات شهادت ٿي مزار پر انوار سندن نجف اشرف ۾ آهي - سندن تاريخ شهادت جي مهر جي سر (يعني لفظ مهر جي پهرين اکر مَ) مان ظاهر آهي -

التجا در درگاهه عاليجاهه مشڪل ڪشاءِ حضرت علي ڪَرَّمَ اللهُ وَجْهَهُ الْڪَرِيْم

شاهه ولايت تون سگهو سڻ عرض منهنجا يا علي — مشڪل سڀ ڪريون اچي سولاءِ سنهنجا يا علي

ياعلي مشڪل ڪشا ڪر نظر نوري مٿم — رب وٽ آهن مٿاهان ٿاڻا تنهنجا يا علي

خارجي ڪري پيا ڪن توسندي ڪريل ڳالهه — مري ڌڪ ويندا اهڙا جا شاهيا يا علي
محبوب ٿئين ثقلين جو قرة العينين تون — تو وٽ گدائي تا سدا ڪن شاه گدا يا علي
قلب جنهن جي ۾ وڌو جن حُبّ تنهنجو ڪي سدا — سي عذابن کان ڇٽا آزاد آهن يا علي
تنهنجا جي ور تنهنجي ڪيو ڪرم مون تي ٿيا — ري تنهنجي در جي وڃي در ڪنهن جا يا علي
جن جڏي تنهنجي محبت ڇڏي ويا خارجي — حشر ۾ ٿين پڇوندي ڪو حال جنهن جا يا علي
تون ٿئين در علم جو ڪر علم لدني جي عطا — هرگز وساريندين نه، ڪو آهي تون پنهنجا يا علي
سردار هنڊي جي ڪرن ساملي سڪ تو سندي — پوءِ ڏيهاڙي جو نه تو ڳاڻي تنهنجا يا علي

حضرت سيدة النساءِ فاطمة الزهراءِ رضي الله تعالیٰ عنها جي حالات ۾

هيءَ پاڪدامن اسان امت جا جهڙو آنحضرت صلی الله عليه وسلم جي دختر نيڪ اختر حضرت ام المؤمنين خديجة الڪبریٰ رضي الله تعالیٰ عنها جي بطن خوري تو طن مان هئي ۽ شاهِ ولايت علي مرتضیٰ رضي الله تعالیٰ عنه جا حرم پاڪ آهن. سندن نڪاح صحيح روايتن مطابق هجرت جي ٻن سالن بعد صفر مهيني جي پهرين ۾ ٿيو، انهيءَ وقت پاڪدامن جي عمر ارڙهن ورهن جي هئي. سندن ولادت سال فيل جي ايڪيتاليهين ورهه مڪه شريف ۾ ٿي ۽ هيءَ به چيو ويو آهي ته بعثت کان پنج سال بعد سندن ولادت ٿي. سندن وفات جي تاريخ بابت ٽي قول آهن. ١٠ شعبان، ٣ رمضان ۽ ١٢ جمادی الاخریٰ سنه ١١ هجري. حضرت رسول الله صلی الله عليه وسلم جي وفات کان پوءِ ڇهن يا ڇئن مهينن بعد سندن وصال ٿيو. مدينه شريف ۾ سندن مزار شريف آهي. زياده صحيح قول هي آهي ته پاڻ گهر ۾ دفن ٿيا آهن تنهن کان پوءِ بني اميہ پيغمبر صلی الله عليه وسلم جي مسجد شريف کي وڌايو ۽ سندن دفن جي جاءِ مسجد شريف ۾ داخل ٿي. حضرت پاڪدامن ۽ حضرت علي ڪرم الله وجهه ولايت جي مرڪز جا مالڪ آهن، ڪو به شخص انهن ٻنهي وسيلي کان سواءِ دلي ٽڪ جو درجو حاصل ڪري نه سگهندو. ايتري قدر جو انهن ٻنهي پاڪن جي ظهور کان اڳ گوٺن نبين جي امتن جا ماٿهو الهي درگاه جا مقرب ٿيندا هوا ته سندن روح مبارڪ جي توجه سان ٿيندا هوا قيامت تائين اهو وسيلو جاري رهندو. حضرت پاڪدامن ۽ حضرت علي ڪرم الله وَجْهَهٗ جي وفات کان پوءِ اهو درجو حضرت امام حسن ۽ حضرت امام حسين رضي الله

تعالىٰ عنهما کي حاصل هو - پوءِ جي بہ رجي امامن معصومن کي پهتو - امامن بارهن
جي وصال کان پوءِ الله جَلَّ جَلَالُهٗ اهو ساڳو درجو جناب حضرت غوث اعظم رضي الله
عنه پير دستگير مُحي الدين جيلاني کي عطا فرمايو - جناب حضرت غوث اعظم رضي الله تعالىٰ
عنه جي وفات کان پنجن سون ورهن کان پوءِ تخمينو طور اهو ساڳو درجو وري
الله جَلَّ جَلَالُهٗ حضرت خواجه امام ربّاني مُجدّدُ الف ثاني رَضِيَ اللّٰهُ تعالىٰ عَنهُ کي
بخشيو جو قيامت تائين جيڪو بہ شخص ولايت جي وات، قرب الٰهي کي پهچندو وٽان ۾
حضرت امام رَبّاني مُجدّدُ الف ثانِي رَضِيَ اللّٰهُ تعالىٰ عَنهُ جو توجه بالکل ضروري آهي
سندن توجه کان سواءِ ڪو بہ ولايت کي پهچڻ ممڪن نہ آهي - (جواهر علويه)

حضرت خواجه رامپوري چا نہ چڱو فرمايو آهي -

اگر پوچھو کہ بعد الف ثانی سے قیامت تک　　جہان میں فیض ہے کس کا مجدد الف ثانی کا

خدایا بحق بنی فاطمہ　　کہ بر قول ایمان کنی خاتمہ

اگر دعوتم رد کنی ور قبول　　من و دست و دامان آلِ رسول

حالات حضرت سلطان العارفين بايزيد بسطامي رَضِيَ اللّٰهُ تعالىٰ عَنهُ

هي حضرت سلطان عارفن جو ۽ مهدار زاهدن جو جنهن دٿ جن ۽ انسان ۽ ملڪ
سڪا مي، ۽ جنهن جو لقب قطب رومي ۽ شامي، جتي نہ جيئدان ۽ هيٺ جو حامي
نالو پاڪ سندن بايزيد طيفور بن عيسىٰ بن آدم بن سروشان بسطامي آهي رَضِيَ اللّٰهُ
عَنهُ وَ اَرضاهُ - حضرت سلطان العارفين بايزيد بسطامي رَضِيَ اللّٰهُ تعالىٰ عنه جن سن ۱۳۶ھ
۾ تولد ٿيا ماده تاريخ ولادت جو "مُحِبُّ الاَولِيَا" آهي - سندن انتساب نسبت باطني جو
حضرت امام جعفر صادق رضي الله تعالىٰ عنه سان آهي - سندن تربيت روحاني طور
حضرت امام رضي الله تعالىٰ عنه کان ٿي چو تہ سندن پيدائش حضرت امام جعفر صادق رضي الله
تعالىٰ عنه کان پوءِ ٿي، اگرچه تذڪرة الاولياءِ جي ڪن ڳالهين مان معلوم ٿو ٿئي تہ ڪين حضرت
امام رضي الله تعالىٰ عنه جي صحبت نصيب ٿي آهي - پر تحقيق هي آهي تہ پاڻ حضرت امام
رضي الله تعالىٰ عنه کي نہ ڏٺو هو - سندن ڏاڏو بسطام جي رئيسن مان هو، حالت
ڪفر جي ڪي ڇڏي اسلام کي اختيار ڪيائون - سندن والده ماجده رضي الله تعالىٰ عنها نقل

ڀي فرمائي ته حمل جي ڏينهن ۾ جڏهن آئون ڪڏهن شبهي جو لقمون کائيندي هوس ته هن
۾ ڦيري شروع ٿيندي هئي. جيستائين ڦٽي نه ڪندي هوس آرام نه ايندو هو. جڏهن
پاڻ مڪتب ۾ پڙهڻ شروع ڪيائون ۽ سورة لقمان جي هن آيت تي پهتا "اَنِ اشْكُرْ لِيْ
وَلِوَالِدَيْكَ" يعني شڪر منهنجو ڪر ۽ پنهنجي والدين جو ڪر. پاڻ استاد کان اجازت گهري پنهنجي
والدين وٽ آيا ۽ اچي چيائون ته الله جَلَّ جَلَالُهُ تو فرمائي ته منهنجو شڪر ۽ پنهنجي ماءُ
پيءُ جو شڪر ادا ڪر. مون کان ٻنهي جو شڪر ادا ٿي نه سگهندو يا ته الله جَلَّ جَلَالُهُ کان اجهو
شڪر معاف ڪرائي ڏيو يا پنهنجو شڪر بخشيو. سندن والده فرمايو ته مون حق پنهنجو بخشيو
۽ تو کي سڄو الله جَلَّ جَلَالُهُ جو ڪيم. حضرت بايزيد قُدِّسَ سِرُّهٗ هيءُ ٻڌي بسطام کان روانو
ٿيو ۽ ٽيهن سالن تائين ملڪ شام جي جهنگل ۾ رياضتن ۽ مجاهدن ۾ مشغول ٿيو. جڏهن
وقت نماز سڳوري پڙهندا هوا، سندن سيني جي هڏن کان هيبتِ حق جَلَّ جَلَالُهُ ۽ تعظيم
شريعت جي سبب کان اهڙي زور سان آواز نڪرندو هو جو ماڻهن کي ٻڌڻ ۾ ايندو هو.

نقل آهي ته هڪ ڀيري وقت ڪنهن چيو ته قومس جي شهر ۾ هڪ بزرگ وڏو صاحب تقويٰ
۽ پرهيزگاري ۾ حد جو آهي، پاڻ انجي ملاقات لاءِ ويا جڏهن ان وٽ پهتا، انهيءَ بزرگ
قومس جي قبله شريف جي طرف ٿڪ اڇلي. حضرت بايزيد قُدِّسَ سِرُّهٗ اها حالت ڏسي
موٽيا ۽ فرمايائون ته جي هن شخص کي ڪجهه طريقت ۾ دخل هجي ها ته ادب جي اُبتڙ
ڪا نشئي ڪم صادر نه ٿئي ها.

نقل آهي ته سندن حجري مبارڪ مسجد شريف کان چاليهن قدمن جو پنڌ هو مگر
مسجد شريف جي تعظيم ڪري ڪڏهن واٽ ۾ ٿُڪ نه اڇلڻ فرمائيندا هوا

نقل آهي ته پاڻ مڪه شريف جو سفر ڪيائون هر قدم تي ٻه رڪعتون نماز ادائي
فرمايائون. انهيءَ حالت سان ٻارهن ورهن ۾ مڪه شريف پهتا. فرمايائون
ته هيءُ دنيا جي بادشاه جي درگاه نه آهي جو يڪبارگي هليو وڃجي انهيءَ سال مدينه شريف
نه ويا. ۽ فرمايائون ته حج جي تبعيت ۾ زيارت ڪرڻ ادب نه آهي. ٻئي سال مدينه شريف
ويا رستي ۾ هڪ شهر ۾ منزل فرمايائون اتان جي ماڻهن وٽن تمام گهڻو هجوم ڪيو پاڻ
ارادو ڪيائون ته ڪنهن طرح هنن ماڻهن کان جدا ٿيان صبح جو نماز پڙهي انهن ماڻهن کي سامهون قرآن شريف جي آيت پڙهيائون
"اِنَّنِيْ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا فَاعْبُدْنِيْ" يعني تحقيق آئون الله آهيان سواءِ منهنجي

پيو الله کو نهي پوءِ منهنجي عبادت ڪيو - ماڻهن چيو ته هي شخص جيڪو آهي پوءِ ان تان هون سڀ حضرت جن کي ڇڏي موٽي ويا، وتن هڪ اُٺ هر جوان تي سفر ۾ پنهنجو عمر پڌرن جو سامان لڏ پيندا هوا، ڪنهن چيو ته هن وچاري اُن تي ڪيتري ڦن ٻار ڪيو آهن - پاڻ فرمايائون ته چناڻي ڏس ان تي ڪو بار آهي جڏهن ڇناڻي ڏٺائون ته اُٺ جي پٺ کان هڪ هٿ بالشت مٿي بيٺو هو - فرمايائون ته سُبحان الله! عجب معاملو آهي، جو جيڪڏهن پنهن جو احوال توهان کان لڪايان ٿو ته هن ملامت ناڪري پوءِ جي ظاهر ٿو ڪريان ته اُنهي توهانکي طاقت نه آهي فرمايائون ته بعض شخص کي منهنجي زيارت کان لعنت ٿي ٿئي ۽ بعض کي رحمت ٿي ٿئي فرمايائون لعنت اهو سبب ته جي زيارت ڪندڙ آيو ان وقت مون تي حالت غالب هئي ۽ مونکي پنهنجي خيال ۾ نه لڳا ائين ته لاچار منهنجي ڳالا ڪندو ۽ پيو زيارت تي آيو حق کي مون تي غالب لڳائين ۽ مونکي عذر وارو سمجهيائين ان تي رحمت ٿيندي - فرمايائون ته منهنجي دل ۾ گهري ته قيامت جي ڏينهن دوزخ جي طرف پنهنجو تنبو هڻان ۽ جيئن اهو دوزخ مونکي ڏسي جهڪو ٿي وڃي ۽ خدا جي خلق کي راحت ملي - فرمايائون هڪ ڀيري الله جَلَّ جَلَالُهُ کي خواب ۾ ڏٺم مون عرض ڪيو يا الٰهي جَلَّ جَلَالُهُ تهنجو رستو ڪهڙي طرح آهي - رَبّ عَزَّ نَوَالُهُ فرمايو "دَعْ نَفْسَكَ وَ تَعَالَ" يعني پنهنجي نفس کي ڇڏ ۽ اچ "- فرمايائون ته نماز نفل ماسواءِ بيهڻ جي ۽ روزي نفل مان سواءِ بُکَ جي ڪجهه نه لڌم، مونکي جيڪي مليو آهي الله جَلَّ جَلَالُهُ جي فضل سان مليو آهي نه عمل کان جو ته جهد ۽ ڪوشش سان ڪجهه حاصل نه ٿيندو آهي -

نقل آهي ته هيڪ ڀيري قبض ٿيو (سالڪ جي انهي حالت کي چوندا آهن جو حالات وار دا تون مٿس بند ٿين ۽ بسط ان جو ضد آهي) عبادت کان نا اميد ٿي ارادو ڪيائون ته بازار مان جٽيا وٺي ڪمر ۾ ٻڌان بازار ۾ ويو هڪ جٽي جي قيمت پڇيائون ۽ دل ۾ خيال ڪيائون ته قيمت جٽي جي هڪ درم هوندي، مگر دڪاندار چيو ته قيمت هزار درم آهي - اها دڪاندار جي ڳالهه ٻڌي مات رهيا - هاتف غيب کان آواز ڏنو ته جو جٽيو تون ٻڌ نه ٿو انجي هزار درم قيمت هڻڻ گهرجي - فرمايائون ته پوءِ دل منهنجي خوش ٿي ته الله جَلَّ جَلَالُهُ جي منهنجي حال تي عنايت آهي - فرمايائون ته هڪ ڀيري مونکي الهام ٿيو ته اي بايزيد جا عبادت تو ڪرين ان کان پڇي شيءِ آڻ ۽ اهڙي شيءِ جا منهنجي درگاهه ۾ نه هجي - مون عرض ڪيو ته يا الٰهي

جَلَّ مَجْدُهٗ تو وٽ ڪهڙي شيءِ ڪانهي - الهام ٿيو ته وچارائي، عجز، نياز ۽ شڪستگي مون
وٽ ڪانهي، اُها آڻ-

نقل آهي ته هڪ ڀيري خلوت ۾ حضرت بايزيد قُدِّسَ سِرُّهٗ جي زبان مبارڪ
کان "سُبْحَانِيْ مَا اَعْظَمُ شَانِيْ" جو ڪلمون مبارڪ نڪتو، جڏهن هوش ۾ آيا
مريدن حضور انور ۾ عرض ڪيو ته اوهانجي زبان مبارڪ کان هيءُ ڪلمون نڪتو
آهي - فرمايائون جي وري اهڙي طرح مونکان پڌرو ٿئي ته ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڇڏجو ۽ هڪ
ڪاتي سيني کي ڏنائون - وري ڪا نئين اهو ساڳو جملو سرزد ٿيو مريدن انجي قتل جو
ارادو ڪيو پر سڀجو سندن شڪل مبارڪ کان گهٻرائجي ڏنائون مريدن ڪاتيون پي
هنيون ۽ انهن معلوم ٿي ٿيو، جڏهن ڪاتيون پاڻيءَ ۾ پيا هڻن آخرڪار صحو ڪاڏهن ڪي
وانگر جاري ۾ ويڙل نظر ٿي آيا - مريدن سارو قصو سندن حضور ۾ پيش ڪيو
پاڻ فرمايائون ته بايزيد هيءُ جو اوهين ڏسو ٿا اهو بايزيد نه هو-

صاحب حدائق الورديه جي انهيءَ ذڪر کي هن طرح آندو آهي ته پاڻ فرمايائون
ته هڪ ڏينهن چيم "سُبْحَانَ اللّٰهِ" يعني پاڪائي آهي اللّٰهُ جَلَّ جَلَالُهٗ کي، رب جل جلاله
جي طرف کان حڪم ٿيو ته ڪنهن عيب ۾ منهنجي پاڪائي ٿو چوين - چيم ته
اي رب عَزَّ نَوَالُهٗ - الله جَلَّ جَلَالُهٗ فرمايو ته پنهنجي نفس کي ڇڏ ته ڪمن جي مشغول
ٿيڻ کان پاڪ ڪر، پوءِ پنهنجي نفس کي رياضت ۾ آڻي رذيلن ۽ خلقن ڇڏڻ کان پاڪ
ڪيم، پوءِ پنهنجي نعمت ظاهر ڪرڻ لاءِ چوڻ لڳس سُبْحَانِيْ مَا اَعْظَمُ شَانِيْ-

نقل آهي ته هڪ ڀيري شقيق بلخي ۽ ابوتراب بخشي ۽ بايزيد بسطامي قُدِّسَ سِرُّهُمْ
گڏجي طعام ٿي کاڌائون، هڪ مريد هو اهو کائڻ ۾ شريڪ نه هو ابوتراب رضه فرمايو ته
اچي کاءُ اُن مريد چيو ته مونکي روزو نفلي آهي - فرمايائين ته اچي طعام کاءُ ۽ هڪ مهيني
جي روزن جو ثواب وٺ، ان منظور نه ڪيو، وري شقيق بلخي قُدِّسَ سِرُّهٗ فرمايو ته اچي
کاءُ ۽ هڪ سال جي روزن جو ثواب وٺ ان وري به منظور نه ڪيو- حضرت بايزيد بسطامي
رضي الله تعالیٰ عنهم فرمايو ته ڇڏيو ڏيوس، جو اهو درگاه جو تڙيل ٿي ويو، ٿورن ڏينهن
نه گذريا ته اهو چوري ۾ پڪڙيو ويو ۽ ان جا ٻئي هٿ ڪپي ڇڏيائون-

حضرت بايزيد قُدِّسَ سِرُّهٗ کان ڪنهن پڇيو ته توهان جو پير ڪير آهي، فرمايائون ته هڪ پوڙهي